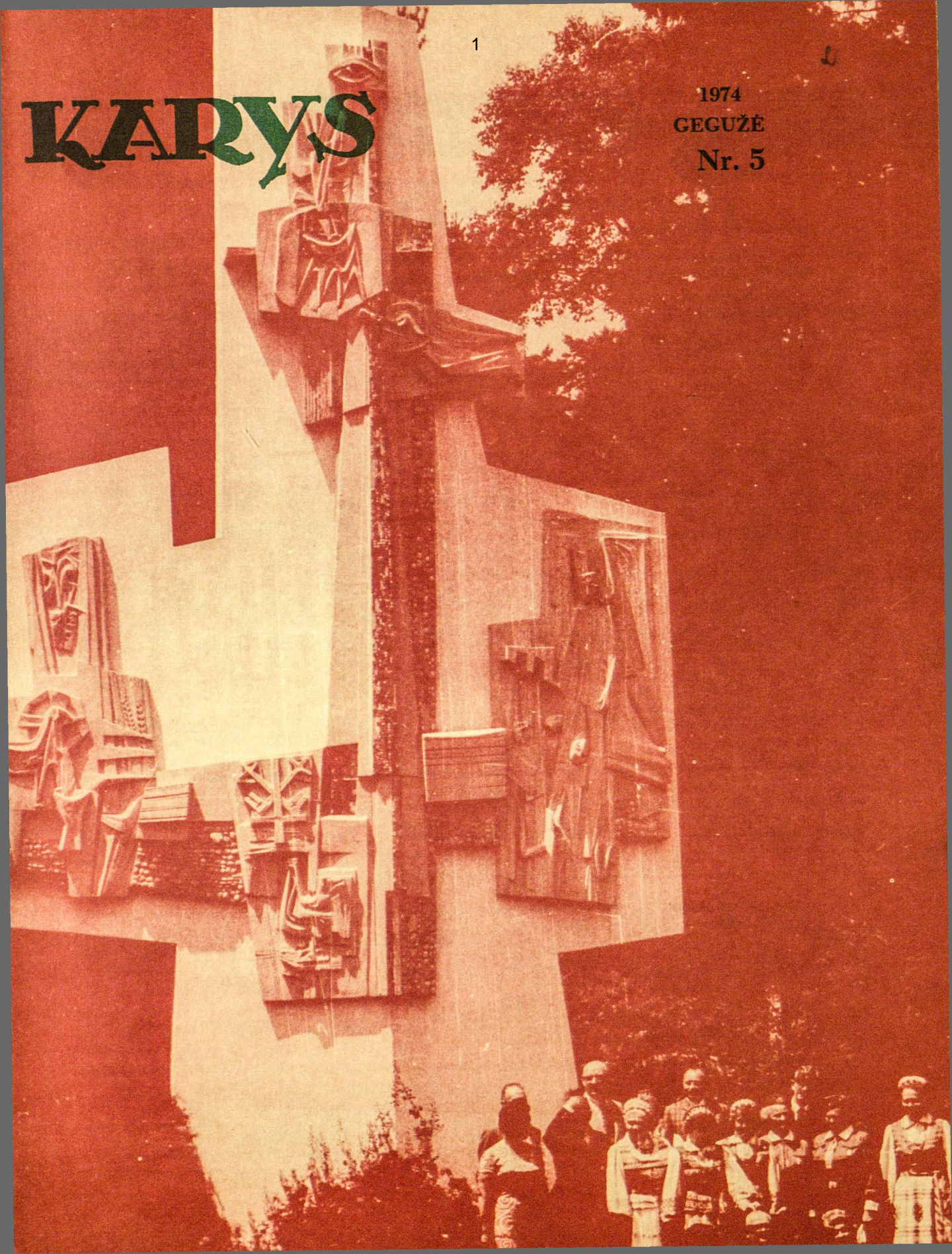

KARYS

1

1974
GEGUŽĖ
Nr. 5

KARYS

1974
Nr. 5 (1502)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

K. Sragauskas — dail. V. K. Jonyno bareljefas Tėvų Pranciškonų sodyboje Kennebunkporte, Maine. Prie paminklo šaulių grupė	viršelis
J. Rūtenis — Mama	161
K. U. — 1934-tųjų metu sukilimas	163
P. Būtėnas — Kulmo - Kalno sritis	168
Plk. A. Andriušaitis — Rojus ir Exodus	172
V. Mingėla — Antanas Jonas Skirka	177
J. Gediminėnas — Kodėl tos varlės kuprotos	179
TREMTIES TRIMITAS	181
LIETUVIAI KARIAI LAISVAJAME PASAULYJE	193
KARINĖS ŽINIOS	194
KRONIKA	196

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKONAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Australia — V. ŠALKONAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. —
"Gifts International", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas,
Čižauskas

OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew
Surry

V. VOKIETIJOJE — Juozas Venys
6796 Schoenenbert-Kuebelberg 1,
Duererstr. 13 Postfach 242

AUSTRALIJOJE

A. Kubilius
S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia
L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$9.00, pusmečiui — \$4.50, atskiro nr — \$1.00

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription \$9.00 per year. Single copy \$1.00 • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1502)

GEGUŽĖ — MAY

1974

JONAS RŪTENIS

MAMA

Kai išėjau taku iš kiemo —
Į mane žiūrėjo
Liūdnas pakelės smūtkelio veidas
Ir tie mūsų,
Kreivakojai,
Visi trys beržai ...

Mačiau langely Tavo akis
Ir man dėjosi, kad nuo klėties
Šiaudinio stogo
Ašaros lašėjo ...

Dėjosi, kad visas stogas verkė ...
O Tu, Mama, mane akimis myluodama,
O širdy sopulį slėpdama
Vis kurstei į šviesesnę buitį.

O stogas šlapdribai
Varvėjo
Ir drauge su tavim manęs verkė ...

Aš tada gailėtis nebepajėgiau.
Būčiau ašarose patvindęs viską —
Mėnulio diską,
Kurį sau kas vakaras
Nusikeldavau į prieklėtį
Ir šalia pasidėjęs svajojau ...

Aš nepajėgiau nei verkti
Nei gailėtis —
Aš tik užsimerkiau
Irėjau
Vis tolyn ... ir tolyn ...
Nebeatsigrįždamas.

Kažin kokius tolimus
Pagojus vaizdavaus,
Kur saulė visada
Nepaprastus ir iškilus himnus gieda ...

Kai pirmą kartą ašėjau
Rudeniui pritvinkęs
Buvo ties triobom dangus —
Subiurę keliai —
Donelaičio aprašomi prašės,
Bet tada
Mūsų visų reikėjo
Iš visų
Sodžių,
Viensėdijų,
Miestų,
Miestelių
Ir bažnytkaimių.

Pamenu, Tu žvilgterėjai
Tada į vagį —
Nukabinai tētušio,
Amžiną atilsį — kepurę,
Milinę užvilikai,
Lūpom škaplierius,
Su įsiūta šilaine,
Palietei —
Mane peržegnojai
Ir juos man ant kaklo užkabinai.
Ir aš išėjau —
Į žemę susmigusiom
Triobelėm
Žiburio parnešti.

Antru kartą aš išėjau —
Jau Tavęs nebebuvo

Čia —
Vėl siautė aplink naktis,
Dilo
Danguje
Žvaigždės

Ir delčia.
Kruvinom spurgom
Pavasaris žydėjo
Ir mano brolių krauju
Atpirktoji žemė
Vėl verkė . . .
Ir niekas jos neklausė,
Kodėl tokios didelės
Ašaros rieda
Jos vagotu veidu,
Kaip andai tavosios, Mama . . .

Nieks neklausė
Tik mes visi
Dairėmės dangun
Palaimos laukdami . . .
Ir aš tada išėjau
Šventuoju dūmu
Pakilęs
Žemėje neišprašomo
Debesyse
Viešpaties išmelst . . .
Mama,
Tu ir tada mane žegnojai
Tu ir tada vėl man
Škaplierius
Su įsiūta šilaine
Ant kaklo kabinai . . .

Išėję
Nebesugrįžo Tavo sūnūs,
Mama,
Tik Tu viena
Kas pavasarį
Grižti,
Kai žemė raudonom
Spurgom žėri,
Baltom ievom pražyodus,
Vyšnių žiedais
Sulingavus
Ir visa
Žaliąja
Pavasario
Lapija pasipuošus.

Tu linguok mane — MAMA —
Skaisčių mėnesienų miškuos
Linguok, mama,
Šviesiąją naktį —
Mėnulis virš mūsų
Linguok mane, mama,
Kol vienintėlė
Žvaigždė vakarė . . .
Linguok . . .
Ir palaimink
Mane
Po šiaurės dangum,
Palaimink kelionėn
Aš dar
Nueisiu, kur žydi
Toks žalias ir šiltas
Aukštaičių,
Žemaičių
Ir Dzūky
Dangus . . .

1934-TŪJŲ METŲ SUKILIMAS

K. U.

Šį mano straipsnį išprovokavo B.B. straipsnis išspausdintas 1973 m. "Karyje", Nr. 9.

Rašydamas trumpai apie 1934-tų metų sukilimą, kaip jis atrodė Karo Mokyklos kariūno akimis, autorius paliečia ir generolo Raštikio ir generolo Musteikio atsiminimų apie tos dienos sukilimą trumpas ištraukas. Baigdamas jis rašo: "Tai, gal būt, tik smulkmena, neverta popieriaus, tačiau esmėje buvusių atsakingų pareigūnų minima kaip faktas, menkina vertę visų kitų aprašymų, sukeliant abejonę ir jų tikrumui". Šis gal kiek per griežtos formos abejojimas ir priverstė mane "ieškoti teisybės". Abu generolai rašo, kad Karo Mokyklos viršininkas gen. Jackus, aplinkiniu keliu, pro Napoleono kalną, pasiuntė kariūnų dalinį prezidentūros saugoti. Esu vienas iš tų, laisvajame pasaulyje likusių Karo Mokykloje buvusių kariūnų, ir todėl imuosi tą, vadinamą, "smulkmeną" kiek paryškinti, o gal kiek ir pataisyti. Straipsnelio autoriaus B.B. pasitenkinimui galiu pridurti, kad, dalinai, jis yra teisingas. Joks dalinys pro Napoleono kalną saugoti prezidentūros nebuvo pasiūstas, bet toks žygis buvo numatytas atlikti. Faktinai, toks dalinys buvo pasiūstas, tik jau visai kitu keliu ir gal jau pavėluotai. Senai man knietėjo mintis aprašyti šį sukilimą, kaip jis atrodė sukilimo dieną eiliniam kariūnui. Beieškant "teisybės", atsiminimų pobūdis išėjo ir paprasto kariūno akiračio ribų kai gavau atsiminimus iš asmenų, kurie tuo metu buvo aukštosiose karinėse pareigose. Mano manymu, šie praeities įvykiai, vis tik, yra savotiškai įdomūs ir, "Kario" redaktoriaus padrąsintas, kuris tuo metu irgi buvo Karo mokykloje, ir man savo atsiminimus iš tos dienos įvykių prisiuntė, ryžausi visa tai aprašyti. Dėkoju pulkininkui Juozui Tumui, kuris labai plačiai aprašė savo atsiminimus ir kurie čia į mano straipsnį bus įjungti. Taip pat dėkoju pulkininkui Andriui Butkūnui, kuris tuo metu buvo Karo Mokyklos bataliono vadas, už jo atsiminimus, kurie tiksliai išryškina Karo Mokyklos veiklą sukilimo dieną. Dėkoju taip pat buv. Aukštesniosios Policijos Mokyklos viršininkui A. Ramanauskui už žiupsnelį žinių apie sukilimo eigą Kauno miesto centre.

Birželio mėn. 6 d. Kalnicos šaudykloje vykdėme šaudymo pratimus kovos šoviniais. Grįžtant iš šaudyklos, didesnę kelio dalį aš nešiau lengvąjį kulkosvaidį. Prisimenu tai gerai, kadangi už poros dienų turėjau gerokai bėdos dėl to kulkosvaidžio su ltn. Danilevičiumi.

Grįžę iš Kalnicos, temstant išvykome į nakties partimą. Grįžome jau po vidurnakčio. Kariūnų aspirantų artilerijos būrys, kuriame aš buvau skyrininkas, buvo išvykęs stažui į pulką. Antros kadro kuopos kariūnas J. Vitas ir aš miegojome didžiuliame kazemate tik dviese. Tai buvo 2-ros kadro kuopos kareivinių antrajame aukšte. Grįžus iš nakties pratimų jau ir nuovargis jautėsi, todėl greitai užmigau. Po kiek laiko, pakėlęs galvą matau, kad Vitas vėl rengiasi. Jis kažkaip pirmiau išgirdo pavojaus signalą ir jo sukeltas besirengiant triukšmas ir mane pažadino. "Ko rengiesi?", klausiu. "Pavojus", jis man atsako. Na, galvoju, vadovybė jau per toli nuėjo belavindama mūsų fizinį atsparumą. Išieties nebuvo. Greitai apsirengiau pilnoj kautynių aprangoj ir nubėgau į gimnastikos salę. Čia buvo 1-os kadro kuopos susirinkimo vieta pavojaus atveju. 1-os kadro kuopos sudėtyje ir aš buvau. Tuojuo atsirado mokyklos budėtojas ltn. Ramanauskas ir pranešė, kad visa Karo Mokykla rikiuojasi ant kelio prieš mokyklą.

Jau stovėdamas rikiuotėje, pasakojau savo skyriaus draugams įsivaizduojamą tolimesnę pavojaus eigą: "Šiandien vykdomas visoje Kauno įguloje bandomasis pavojus. Generalinio štabo viršininkas gen. Kubiliūnas, patikrinęs pasiruošimą pavojui kitose Kauno įgulos dalyse, paskiausiai atvyks į 5-tą p. p. ir galų gale, pas mus į Karo Mokyklą. Patikrinęs pasiruošimą pavojui ir radęs viską tvarkoj, pasakys: 'Dėkui kariūnai už gerą pasiruošimą!' 'Tėvynės Labui!' atsakysime. Po to, tolimesnė eiga jau bus aiški. Gen. Kubiliūnas kreipsis į Karo Mokyklos viršininką gen. Jackų, sakydamas: 'Pone generole. Šiandien užsiėmimų nedarykite'. Ot pamiegosime".

Gavus kiek kovos šovinių ir matant bataliono vadą pulk. Butkūną (tuo laiku Butkevičių) vaikščiojantį kiek susirūpinusį, nuomonę pakeičiau. Tuojuo atvyko ir Karo Mokyklos viršininkas gen. Jackus. Jo kalba, išrikiuotai Karo Mokyklai, buvo maždaug tokia:

“Kariūnai. Mieste siaučia pučistai. Kariuomenės štabas ir prezidentūra užimti. Antras pulkas pasiruošęs vykdyti Tautos Vado įsakymus. Penkto pulko nusistatymas nežinomas”. Aiškiai jautėsi, kad jam tikrai dar daug kas nebuvo žinoma. 1-ji kadro kuopa (faktinai vieno būrio dydžio), vadovaujama lt. Skruodžio, gavo įsakymą išaiškinti padėtį pagrindinių Karo Mokyklos vartų kryptimi. Tame dalinyje ir aš buvau. Eiliniam kovotojui, kad ir kariūnui, sunku buvo ką nors plačiau sužinoti.

Šioje vietoje aš įjungsiu kariūno Z.R. atsiminimus, kuris tuo metu buvo to dalinio pirmojo skyriaus skyrininkas.

“Man atrodo, kad visa 1-ma kadro kuopa rikiuotėje po keturis, buvo išvesta pro pagrindinius Karo Mokyklos vartus. Greta, šaligatviu ėjo ir gen. Jackus. Tik peržengus vartus, aš gi su savo skyriumi buvau pirmose gretose, išgirdome kažką iš po šlaito šaukiant — “Stok!” Mačiau vieną ar du šalmus žvilgančius pašlaitėje už akmenų. Tuo metu visi mes suklypome, nes ant grindinio nebuvo kur slėptis. Kurį laiką lyg ir viešpatavo pasimetimas ir netvarka. Tuo metu gen. Jackus, vis dar būdamas ant šaligatvio, paėjo kiek į priekį prieš mano gretą ir šūktelėjo pasislėpusiam “priešo” postui, kad nešautų, ar paleistų, tiksliai nepamenu. Tačiau iš pakalnės buvo atsakyta: “Stok! Šausiu!” Gen Jackus atsakė: “Aš esu Lietuvos kariuomenės generolas ir įsakau pasitraukti”. Po to jis keltą kartų pakartojo — “Jis iš proto išėjo, jis iš proto išėjo”.

Pulk. Butkūno buvau prašęs, kad man parašytų savo atsiminimus tik tiek, kiek liečia gen. Jackaus sprendimą siunčiant Karo Mokyklos dalinį saugoti prezidentūrą, jeigu iš viso toks dalinys buvo organizuotas. Kadangi jo atsiminimuose yra minimas ir šio dalinio veikimas, todėl čia ir įterpsiu plk. Butkūno atsiminimus. Duodu sukilimo aprašymą ištiesai, kuriame buvę jungtas ir tas pagrindinis reikalas dėl Karo Mokyklos dalinio, kuris, tariamai, keliavęs prezidentūros saugoti.

“Birželio 6 ir 7 d., nakties laiku, buvo taktinis pratimas su kariūnais laukuose. Pratimui pasibaigus, jau gerokai po pusiau nakčio, grįžome į kareivines. Mokyklos budintis karininkas pranešė, kad 5-tas p.p. pastatė sargybą prie Karo Mokyklos vartų. Tai buvo staigmena-netikėtumas. Mokyklos viršininkas gen. Jackus nuvyko prie sargybos ir pareikalavo pasišalinti. Sargyba nepakluso. Generolas pyko ir karščiausi. Paprašiau generolą, kad man leistų šį reikalą sutvarkyti.

Jis sutiko. Prie mokyklos vartų pastačiau sargybą. Vienam kariūnų būriui įsčiau užimti kapinaites, esančias kitoje gatvės pusėje, ant Nemuno kranto. 5-to p. pulko sargybai pasakiau: “Jūs čia vyrai nereikalingi”. Sargyba truputį pasitraukė ir sustojo. Matėsi aiškiai, kad 5-to pulko kareiviai pasimetę ir nežino kas darosi.

Tuo laiku gen. Jackus planavo ir ruošėsi su Karo Mokykla pro Napoleono kalną, kairiuoju Nemuno krantu, žygiuoti į prezidentūrą ir ją užėmus ginti. Tačiau, susirišus su 2-ru p.p. Šančiuose (ryšis buvo palaikomas valtimis per Nemuną), nuo šio sumanymo vykdymo buvo atsisakyta. Vėliau, nuėjus man prie A. Panemunės tilto, sutikau gen. Pundzevičių, kuris man pasakė maždaug taip: “Sukilimas baigtas. Vykite į namus”. Visi pakluso ir grįžo į kareivines. Grįžus man ir kariūnams į mokyklos patalpas, gen. Jackus įsakė man su vienu būriu vykti į prezidentūrą ir ten pastatyti sargybą. Vykome autobusu, per Šančius ir miestą, be jokių kliūčių. Nuvykęs pastačiau sargybą ir raportavau Prezidentui. Prezidentas dėkojo, buvo ramus, nors kiek ir susirūpinęs. Sukilimas baigėsi tą dieną dar prieš vidurdienį. Įvykių eigos valandų ar minučių tikslumu neatsimenu, todėl ir nerašau”.

Iš duodamų atsiminimų matosi sukilimo eiga ir aš nesigilinsiu plačiau ją nagrinėdamas.

Grįšiu atgal prie pagrindinių Karo Mokyklos vartų fronto. Gavę įsakymą, perbėgimais per gatvę, užėmėm poziciją kapinaitėse. Šokdamas per tvorą, į spygliuotą vielą susižeidžiau ranką.

Mūsų būrelio du kariūnai, Lozoraitis ir Zaremba, buvo pasiūsti žvalgybon. Visi tie kariniai pasiruošimai, ar tai mūsų, ar “priešo”, netrodė rimti. “Priešas” buvo išsidėstęs gal net arčiau, kaip šimtas metrų. Mūsų žvalgai, laikydami šautuvus, ne paruoštus kovai, o nešdami lyg lazdas, prisiartinę prie pirmojo gulinčio kareivio. Užklaustas kodėl jis čia guli, jis atsakė, kad nežinąs. Jo skyrininkas jam čia liepė atsigulti ir jis gulįs. Lozoraitis išsitraukęs papirosų pakelį užsirūkė, ir pasiūlė kareiviui. Kareiviui beimant papirosą, jis jam iš rankų ištraukė šautuvą. Ar tai tik nebus vienintelis belaisvis visame Karo Mokyklos fronte. Belaisvį apklausinėjo pats gen. Jackus, kuris tuo metu buvo būrio rajone. Apklausinėjimas skambėjo maždaug taip: “Kieno valdžios klausai?” Kareiviui tylint, vėl pakartojo “kieno valdžios klausai?” Jam vėl neatsakius, jis uždavė su ranka per petį ir palydėdamas žodžiais: “durnas, durnas”, įsakė uždaryti į daboklę. Žinoma, visa kareivio valdžia buvo jo skyrininkas. A. Panemunės tiltas buvo užimtas su-

kilėlių. Viename tilto gale buvęs tankas, o kitame šarvuotis. Tą patį rytą, vienas mažas Karo Mokyklos dalinys susirišo su priešlėktuvine, A. Panemunėje esančia, grupe. Tiesa, buvo vėliau kalbama, kad šlaite prieš Karo Mokyklą buvo išsidėstę 5-to pulko kulkosvaidininkai.

Pagal turimas žinias, ties vartais 5 p. pulko kryptimi, veikė ltn. Danilevičius su būriu. Jis ten rado irgi karių grupę, išsidėsčiusią atvirame lauke. Ltn. Danilevičius, sako, būk tai laikydamas šautuvą ant peties, su įkišta rože į vamzdį, palikęs savo būrį užnugaryje, ėjo pats vienas išžvalgyti padėties. Artėjant prie išsidėsčiusių karių, tie suukę: “Nesiartink, šausim!” Jis atsakęs — “O taip, šaukit, šaukit”. Šiame fronte nieko daugiau žymesnio ir neįvyko.

Kaip matote, šiame visame vienos dienos nesusipratime, eilinio kariūno žinios labai mažos, ir, neturint rimtesnių papildymų, tikrai gal never-

tėtų, iš viso, rašyti. Manau, kad esamus trūkumus atsvers plk. J. Tumo atsiminimai apie įvykius Kauno įguloje, jau kiek platesne prasme.

“1934 m. balandžio mėn. pabaigoje, 2-ro pėst. D.L.K. Algirdo pulko vadas plk. Julius Čaplikas, sužinojęs apie ruošiamą sukilimą, pakvietė į pulko štabą mane, ūkio skyriaus viršininką plk. ltn. Joną Josiuką ir abu batalionų vadus, mjr. Emilį Gincą ir mjr. Miką Repšį ir apie tai painformavo. Pasitarus kokių saugumo priemonių reikėtų imtis pulke, buvo nutarta, kol kas, pasitenkinti tik sustiprintu budėjimu. Tuo tikslu, be pulko budinčio karininko, kas naktį nuo vakarinio patikrinimo iki 6-tos val. ryto budės paeiliui pats pulko vadas, jo pavaduotojas, ūkio skyriaus viršininkas ir abu batalionų vadai. Sukilimo atveju, šie budintieji vyresnieji karininkai, be pulko vado įsakymo, galės pažadinti pulko karius ir ruošti juos veiksmams prieš sukilėlius.

Kariūnai žygiuoja į manevrus.

V. Maželio nuotr.

Toks sustiprintas budėjimas tęsėsi iki birželio mėn. 1 dienos. Apie šį sustiprintą budėjimą pulke, sukilimo rengėjai žinojo, nes, kaip vėliau paaiškėjo, pulke buvo ruošiamo sukilimo keturi dalyviai. Jie buvo: vyr. ltn. ir ltn. broliai Šimkai, prof. A. Voldemaro artimi giminės, pulko ginklininkas vyr. ltn. Antanas Stankevičius ir ltn. Ignas Taunys. Buvo tik spėliojama, kurios kariuomenės dalys sukilime dalyvaus ir kas vadovaus.

Gegužės mėn. antroj pusėj į 2-ą pėst. pulką buvo atkeltas Karo Technikos dalies štabo viršininkas gen. štabo plk. ltn. Jonas Černius, pulko pavaduotojo pareigoms. Aš buvau, kaip man buvo sakyta, laikinai komanduotas į II pėst. divizijos štabą. Ten trumpą laiką ėjau štabo viršininko paerigas, o vėliau buvau paskirtas laikinai eiti mobilizacijos skyriaus viršininko pareigas. Dirbdamas divizijos štabe, mano eilei atėjus, naktimis budėjau pulke. Man einant divizijos štabo viršininko pareigas, plk. Kazys Skučas buvo atleistas iš divizijos vado ir Kauno įgulos viršininko pareigų ir jo vieton buvo paskirtas gen. štabo plk. Stasys Pundzevičius. Plk. K. Skučas buvo paskirtas, divizijos vado teisėmis, karo atstovu į Maskvą. Atsisveikindamas divizijos štabe, jis man pasakė kodėl jis buvo iš eitujų pareigų atleistas. Jis, sužinojęs iš vieno sukilimo ruošėjų apie sukilimo ruošimą ir kas jam vadovauja, pranešęs apie tai Prezidentui. Prezidentas nepatikėjo ir pareikalavo pasakyti iš ko jis tą žinią gavo. Plk. Skučui atsakius pasakyti, jis buvo iš pareigų atleistas.

Birželio mėn. 1 dieną, man po darbo grįžus iš divizijos štabo, plk. J. Čaplikas pakvietė mane į savo butą ir paaiškino, kad daugiau naktimis pulke nereikės budėti todėl, kad jo manymu, kariuomenės dalims vykstant į poligoną, ruoštas sukilimas neįvyks. Be to, dar pridūrė, kad rytoj jis kelioms dienoms išvyksta atostogų į savo ūkelį prie Žiežmarių ir savo vietoje palieka plk. ltn. Černių. Birželio 7 d. ryto, į mano buto duris pasibeldė 1-mos kulkosvaidžių kuopos vadas kpt. P. Soltanas ir susijaudinęs pranešė, kad prieš keliolika minučių, Karo Technikos dalys pražygiavo pro pulko rajoną Kauno kryptimi. Jis prašė mane tuojau atvykti į pulko vado butą. Aš supratau, kad lauktas sukilimas prasidėjo. Greit apsirengęs, pasiėmiau pistoletą ir laiptais užbėgau į antrame aukšte esantį pulko vado butą. Ten radau plk. ltn. J. Josiuką, kapitonus V. Strimavičių ir P. Sultaną ir vyr. ltn. V. Augustauską. Plk. ltn. Josiukas skubiai papasakojo, kad prieš keliolika minučių, grįždamas su 3-čio artilerijos pulko vadu plk. P. Dočkum iš Kauno,

prie 2-ro pėst. pulko kareivinių, Juozapavičiaus Prospekte, sutiko 1-mo Inžinerijos ir Ryšių batalionų karius, mjr. V. Petkūno vadovaujamus, žygiuojant Kauno kryptimi. Plk. ltn. Josiukui paklausus kur jie eina, mjr. Petkūnas atsakęs: "Skubėk namo ir nesimaišyk po kojų mums". Kpt. Soltanas man pranešė, kad ltn. Taunys išvedė jo vadovaujamą kulkosvaidžių kuopą.

Pulko vadas buvo atostogose, o plk. ltn. Černius gyveno Auto Rinktinės kareivinių rajone, todėl aš apsisprendžiau veikti savo atsakomybe. Pirmiausiai norėjau apie įvykius pranešti Kauno įgulos viršininkui plk. Pundzevičiui. Kaune buvusių atskirų kariuomenės dalių ir aukštesnių viršininkų butuose buvo automatiniai telefono aparatai. Toks aparatas buvo ir plk. Čapliko bute. Paskambinus plk. Pundzevičiui, niekas neatsakė. Skambinau Kauno įgulos komendantui plk. Saladžiui, bet ir ten niekas neatsiliepė. Mėginau iššaukti Krašto Apsaugos ministrą plk. B. Giedraitį. Ir ten tylą. Pasitaręs su karininkais, išdrišau paskambinti Valstybės Prezidentui ir jam parnešti, kad 2-ras pulkas yra tvarkoje ir kad bus imtasi priemonių veikti prieš sukilėlius, bet prezidentūros irgi neprisišaukiau. Supratau, kad automatinė telefono centrinė yra sukilėlių užimta ir jų kontroliuojama. Niekur ryšio neužmezgęs, įsaciau vyr. ltn. Augustauskui bėgti į Auto Rinktinę pažadinti plk. ltn. Černių, painformuoti apie padėtį ir paprašyti skubiai atvykti į pulką. Kitiems ten buvusiems karininkams įsaciau vykti į kareivines prie savo dalinių ir laukti tolesnių nurodymų. Aš pats nuskubėjau į pulko štabą.

Nusileidęs laiptais į kiemą, išgirdau atvykstančių iš Kauno pusės tankų keliama triukšmą. Man pribėgus prie Juozapavičiaus Prospekto, du tankai buvo jau ties pulko kareivinėmis. Priekinis tankas sustojo ir užkirto man kelią į kareivinių kiemą. Iš tanko per langelį pasirodė ranka su atkištu pistoletu ir aš išgirdau vyr. ltn. Jono Balčiūno balsą: 'Leidimas'. Dešine ranka smogiau per iškištą ranką ir sušukau: — 'Greičiau nešdinkis po velnių ir netrukdyk man praeiti į kareivinių kiemą'. Ranka su pistoletu įstraukė atgal ir tankas nuriedėjo Panemunės kryptimi. Anrasis tankas nejudėjo. Pribėgęs prie kareivinių kiemo vartų stabtelėjau ir pažiūrėjau į gatvę. Tankas dar tebestovėjo vietoje. Apie šį tanką bus keletas žodžių vėliau. Abu tankai užėmė Panemunės tiltą per Nemuną.

Prie vartų mane sutiko pulke budėjęs vyr. ltn. Adolfas Gaigalas ir pranešė, kad vyr. ltn. Šimkus išvedė į Kauną 4-tą šaulių kuopą, o ltn. Taunys — 1-mą kulkosvaidžių kuopą. Paklaustas

kur tuo laiku jis pats buvo, jis atsakė, kad buvęs budinčio karininko kambaryje. Vėliau paaiškėjo, kad prieš išvedant kuopas, vyr. ltn. Stankevičius ir ltn. Šimkus buvo užėję pas budintį karininką į jo kambarį ir, pasakodami įvairius nuotykius, sutrukdė jam išeiti į pulko rajoną. Naktimis prie vartų sargybinis nebuvo statomas ir vartai buvo nerakinami. Įsaciau budinčiam karininkui pažadinti karininkus ir kareivius.

Nuvykęs į pulko štabą, paskambinau į Šančių karišką telefonų centrinę ir paprašiau sujungti su Vyriausiojo Štabo centrine. Ją gavęs, pasisakiau kas esu ir iš kur kalbu, ir kad norėčiau tuojau pasikalbėti labai svarbiu reikalu su kuo nors iš štabe esančių vyresniųjų karininkų. Ten skambinau vien tik norėdamas padilginti sukilėlių nervus. Netrukus prie telefono priėjo mjr. Pyragius ir paklausė su kuo ir koku reikalu aš noriu kalbėti. Aš atsakiau, kad 2-ras pulkas rengiasi neetrukus vykti į Kauną ir kirsti jiems į uodegą. Mjr. Pyragius paprašė mane palaukti prie telefono, kol jis pakviesias plk. ltn. Gražulį. Turbūt kas nors iš ten esančių paklausė mjr. Pyragių su kuo ir apie ką jis kalbėjo, nes aš išgirdau jo nutolstantį balsą: 'Et, plk. ltn. Tumas iš 2-ro pėst. pulko nežinia dėlko tai karščiuojasi'. Man belaukiant plk. ltn. Gražulio, į pulko štabą atvyko plk. ltn. Černius. Vyr. ltn. Augustas buvo jau jį supažindinęs su padėtimi. Aš pakartojau ką buvau kalbėjęs telefonu su mjr. Pyragiumi ir paprašiau, kad jis kalbėtų su plk. ltn. Gražuliu. Netrukus aš girdėjau, kaip plk. ltn. Černius, kalbėdamas su plk. ltn. Gražuliu, griežtai smerkė sukilėlių neapgalvotą ir Lietuvos valstybei kenksmingą žygį ir pagrasė, kad 2-ras pėst. pulkas jau yra pasiruošęs juos malšinti. Atsakydamas plk. ltn. Gražulis pats pagrasė sukilėlių jėgomis pulti 2-rą pulką. Plk. ltn. Černius į šį grasinimą ramiai atsakė: "Pulkininke, žinai, kad pulko rajonas aptvertas geležine tvora ir mes jaučiamės, kaip tvirtovėje, be to, mums į pagalbą atvyks kitos kariuomenės dalys". Plk. ltn. Gražuliui pagrasinus, kad pulkas bus apmėtytas bombomis, plk. ltn. Černius atsakė: 'Ar jūs pagalvojote kur jūsų lėktuvai nutūps?'

Šiais žodžiais jis pasikalbėjimą nutraukė, primindamas apie greitą pasimatymą Kaune. Plk.

ltn. Černiui baigus kalbėti, aš paskambinau į Šančių karišką centrinę ir paprašiau sujungti su Karo Mokykla. Kpt. Pečiukaitis atsakė, kad 2-ras p.p. negaus jokių telefoninių sujungimų. Gavęs tokį atsakymą, paprašiau plk. ltn. Černiaus leidimo pasiimti iš ryšių kuopos šešis prityrusius kareivius telefonistus ir tos kuopos vado pavaduotoją vyr. ltn. Gromnicką ir su jais užimti Ryšių bataliono kareivinėse buvusią Šančių karišką telefonų centrinę.

Saulė buvo tik patekėjusi, kai aš su vyr. ltn. Gromnicku ir kareiviais sustojome prie centrinės. Palikęs vyr. ltn. Gromnicką su penkiais kareiviais lauke prie durų, aš su vienu kareiviu įėjau vidun. Man įeinant, kpt. Pečiukaitis kalbėjo telefonu su kaž kuo iš kariuomenės štabo ir pasakė: 'Čia blogos žinios, plk. ltn. Tumas su 2-ro pulko kareiviais užima telefono centrinę'. Aš jo pasikalbėjimą nutraukiau ir griežtu tonu įsaciau pasitraukti į tolimesnį kambario kampą ir sėstis ant taburetės. Paėmęs kpt. Pečiukaičio paliktą telefono ragelį, garsiai į jį pasakiau, kad sukilėlių pasikalbėjimai per šią centrinę nutraukiami. Budintį telefonistą centrinėje palikau, įsakydamas jam, be mano žinios, jokių sujungimų nevykdyti. Su savimi atsivestą pulko telefonistą pasodinau greta budinčiojo. Iššaukęs Karo Mokyklos centrinę, paprašiau mane sujungti su Karo Mokyklos viršininku. Telefonistas atsakė, kad šalia centrinės yra Karo Mokyklos bataliono vadas plk. ltn. Butkūnas ir gal aš norėčiau su juo pasikalbėti. Paprašiau jį pakviesti. Tik pradėjus jam aiškinti apie padėtį, jis mane pertraukė, sakydamas, kad netoli yra Mokyklos viršininkas ir jis jį pakviesias prie telefono. Sulaukęs gen. Jackaus, aš jam trumpai papasakojau kas įvyko, kas jau padaryta ir kas vyksta 2-rame pėst. pulke. Išklaušęs mano pranešimo, gen. Jackus pareiškė, kad pats vadovausias veiksams prieš sukilėlius. Man įsakė eiti Šančių įgulos viršininko pareigas ir apie tai paskelbti Šančiuose esančioms ir vyriausybei ištikimoms kariuomenės dalims. Į tai aš atsakiau, kad Šančiuose gyvena, ir tur būt nieko apie sukilimą nežino, Technikos kariuomenės dalių viršininkas gen. Popeliučka.

(bus daugiau)

PRAEITIS ATEIČIAI

KULMO-KALNO SRITIS

PETRAS BŪTĖNAS

(Pabaiga)

Taigi, pagal šitokius bendrašaknius vietovardžius Kulmo sritis tikrai yra vakariečių baltų *Kalno sritis*, arba *Kalno žemė*, kuri net ir žemėvaizdiškai tokia yra ir kuri Dusburgo įskirta į Prūsijos terros - žemės parčių - dalių - sričių tarpą: *Prima fuit Colmensis et Lubovia*, que ante introitum fratrum domus Theutonice quasi fuerat desolata (SRP. I. 51-52 p.; Bg. III, 111 p. §74) (— pirmoji partė - dalis - sritis buvo *Kulmas ir Lubava*, kur prieš Vokiečių teutonų - kryžiuočių ordino brolių - riterių įžengimą buvo (gyventojų, taigi prūsų) tarsi palikta, apleista), *Colmensis* (ne *Culmensis*) ir čia ankstesnės lytys lot. *Col-n-o* bei apskritai kamieno *Kal-n-*, *Kal-in-* rodo, kad tai yra lotyniško parašymo, ir plg. lot. *collis* "kalva, kalnelis, žemės pakilimas" iš **kol-n-is*, kur baltų ir yra *kál-n-as* 3.

Apie Lubavos bei Sasnos sritis ir karių lietuvių pravardžiavimą latrunkulais kuria kita proga gal pasiseks išspausdinti, o šios abi sritys yra Kulmo srities tiesioginės kaimynės net įvairiai; ten Sasnos srityje būta ir 1410.VII.15 metų Žalgirio - Tannebergo mūšio ir prieita Lietuvos valstybės sparno, tos kronikinės *Lethowia*, taigi dar ne *Lithuania* lyties.

Z. Raulinaitis dėmesio vertame savo straipsnyje "Prūsų kovos su lenkais X amžiaus bėgyje", — *Karys*, 8 nr. 1973 m. 81 p. suradęs, paskelbė naują vietovardį šiokiame tekste: "Ginkluotų lenkų lydymas Vaitiekus 997 m. pasileido Vysla žemyn, norėdamas patekti į stambeldžių prūsų kraštą. Rašyta 1015 m. *Passio s. Adalberti martiris* (antroji redakcija) mini, kad šv. Vaitiekus, patekęs į Prūsus mėgino įeiti į vieną pilį *Cholinum* vardu, tačiau nebuvo jom prūsų įsileistas. Tai galėjo būti Kulmo, arba Kalno pilis, tada dar prūsų rankose, kurią tas tikėjimo skelbėjas bandė aplankyti besileisdamas Vysla žemyn".

Atrodo, kad autorius tikrai tiksliai sprendžia lot. *Cholinum* esant prūsų Kulmo - Kalno pilį, dabar aps. miestą Kulmo srityje, ir dar žr. apie prūsų vado Pipyno nukankinimą 1231 metais. SRP V. 596 p. Ypač istorikų ir bažnyčios isto-

rikų įdarbiui dėl visko čia prijungtinas ir šitoks tekstelis: *Passio sancti Adalberti martiris* — *męczenstwo Ś. Wojciecha*, — *Monumenta Poloniae historica*, tomus I, edidit August Bielowski. Warszawa, 1960 m. 154-155 p., yra dukart minėta, kad lot. *Cholinun* yra miestas, o žodžio galas yra *-un-*. "Urbi quoque *Cholinun* appropinquans uenerat in quoddam nemus ciuitati propinquam, satis uenustum in quo erat planities iocunda, eodemque die uigilia erat sancti Georgi martiris", o 6-je išnašoje šykščiai lenkiškai "palyginimas" įrašytas: "Porówn. Brunona także". Geriau, kad tai įtikinamai ir teisingai mums skaitytojams apsiimtų išaiškinti pirmiau istorikai ir bažnyčios istorikai.

Vietovardis lot. *Chol-in-un*, ar ir *Chol-in-um*, kaip čia anksčiau minėtas lot. *Col-n-o*, "Kal-n-as", bus tik iš baltų **Kál-in-as*, arba **Kal-nas*. Šitaip ir bus būtas vadintas dabartinis Kulmo miestas Kulmo "Kalno" srityje, bet baltų teritorijoje, kur Vyslos didžiojoje kilpoje jau tada senovėje buvo susidūrę susispyrę trijų kultūrų geopolitiniai interesai, prisunkti ir persunkti ir religinės kovos momentu — aborigenų vakariečių aisčių - baltų, juos puolusių vakarinių slavų lenkų - mozūrų kaip "politinių misininkų" ir pastarųjų talkon prieš baltus kovoti pasikviestųjų irgi "politinių misininkų" rytinių germanų vokiečių ordininkų. O, jei norint, apskritai apie X-XI amžių baltų žemėje du misionorius Adalbertą - Vaitiekų ir Brunoną - Bonifacą žr. PB "Premijotina mūsų istorijos painiava", — *Karys* 7 ir 8 nr. 1966 metais.

Kulmo srityje O. Schuetter temini vieną tik-tai prūsišką vietovardį *Kaucke*, dabar vok. *Herrmannsruhe* miestelį (Bg. III. 112 p. 1 išn.), Kulmo srities žemryčiuose. Tas *Herrmann-s-ruhe* "Hermano ramybės vieta" (Vokiečiai ordininkai baltų žemėje labai mėgdavo pvz. *Ruhe* mis ir *Vogel-sang* ais perkrikštinėti baltų vietovardžius, nebe-kalbant apie visokių "šventvardžių" vietovardžių jų mėgimus, o jie visui visi baltų kultūrai yra svetimiausi; iš dalies žr. PB "Gintaro šneka" straipsnio "Alimas" skyrių, — *Karys* 5 nr. 1973

m.) yra ordininio magistro Herrmann von Salza (mirė 1239.III.20 metais; žr. LE. VIII. 215-216 p.; taigi, anas baltiškojo vietovardžio vokietinis išstūmėjas teatsiradęs tik po 1239 metų, ar apie šią datą, jau buvus ten prūsams pavergtiems ir net lenkinei įtakai ten anksčiau pasibaigus) asmenvardinio pavadinimo, ir šitokios "stailos" toponimų, ne hidronimų, nemaža yra Prūsijoje (kaip dabar ypač Sov. Rusijoje — SSSR ir jos okupuotoje Mažojoje Lietuvoje — Karaliaučiaus srityje ir okupuotųjų Pabaltijo valstybių respublikų sovchozų - kolchozų rusifikatoriniai pavadinimai), o iš mūsiškių Prūsijos tyrinėtojų dar niekas jų net nėra nė susiregistravęs, ne tik nėra tyrinėjęs ir aprašęs. Minėtasis *Kaucke* vietovardis tikriausia yra ir baltiškas, ir senas **Kaukē*, -a, -īs, -as. O šitoks vietovardis Prūsijoje yra ne tas vienas *kauk-*, kartais ir *kuk-* iš *kauk-* šaknies ir žr. AON 58, 75 p.; Bg. I. 131, 226, 241, 364, 368, 445, 447, II. 221, 287, 403 p.; Kl. 36, 69 p.; Froelich 39 p.; A. Salio vardyno 26, 28, 30 p.; Lupež. 71, 81, 82, 221 p.- A. Vanago Liet. hidron. daryba 64, 66, 125, 210, 238, 262, 263 p.; M. Bukšs, Ltg. volūdas un tautas izplat, probl. 82 p.; H. Schall, Baltische Gewaessernamen im Flusssystem "Obere Havel" (Suedost, Mecklenburg), — Baltistica II (1). Vilnius, 1966 m. 20 p. Prieš keliolika metų man teko iš smulkiųjų ir istorinių žemėlapių tyrinėti ir Kulmo, Lubavos bei Sasnos sritis, kur visur yra daugybė baltiškųjų vietovardžių, net Kulmo srities pat pavysliniuose pietuose apie Dravantos žiotis, Torno aps. miestą ir ties istorine ordinine *Vogelsang*" paukščių čiulbesio" pilimi - burgu prie Vyslos. Todėl visui visa Kulmo sritis turį būti laikoma baltų žeme, o todėl ir mūsiškių žemėlapius atitinkamai reiktų nedvejojant pataisyti. Tiesą pasakius, jau kur kas anksčiau apie tai esu rašęs "Karyje".

Prūsija pilna baltiškųjų pilių, o iš seniau, iš IX amžiaus, apie tai yra aiškiausiai rašęs ir Vulfstanas savo "Kelionė į Aisčių žemę" net plačiam aprašyme. Bet ligi šiol Lietuvos istorijos vadovėliuose ir istorininkų straipsniuose tebesigiriama ten tik Vokiečių ordino *burgais* - pilimis, nors tos svetimos pilys dažniausia baltų pilių vietose būdavo statomos, žinoma, tai atliekant jau vėliau, dažnai net nepakeitus nė pačio gyvenvietės baltiškojo pavadinimo, tik, kas be ko, jį savait kalbiškai pakreipinėjus. Be pilių (kartu ir piliakalnių) lemtų aprašų geografiškai - strategiškai - istoriškai - etniškai baltai ir lietuviai nesusilauks geros savos istorijos.

Tam pačiam svarbiam ir opiam reikalui žr. ir plg. ir žemėlapius: a) A. Šapokos Lietuvos istorijos 85 p. žemėlapis, kur nėra sužymėtų baltiškųjų pilių nuo Nemuno žemupio bei vidurupio į pietus bei vakarus vakariečių bei rytiečių baltų žemėje; Vokiečių ordino burgų - pilių tinklo žemėlapis t. p. 601 p. teliudija tik vokiškąjį požiūrį, o iš tų burgų - pilių gi daug buvo prieš tai (prieš *Deutschtum*ą) pačių baltų pilių; b) V. Daugirdaitės - Sruogienės Lietuvos istorija. 1956 m. 137 p. pilių žemėlapis duoda nepraleistiną progą išaiškinti, ar toks baisus tikrai buvo vokiečių istoriografijos bei istoriosofijos vad. Wildnis - dykra nuo Nemuno žemupio ir vidurupio į pietus bei vakarus jūros bei marių linkme; žr. Burgen - Karte von Preussen zur Zeit des Deutschen Ordens, kur galima matyti visos Mažosios Lietuvos vad. Wildnisą - dykrą, nepalyginti mažesnę ir retesnę už plačiosios Gailingos ištisinį Wildnisą - dykrą toje vietoje, kur genocidiškai siautojo boleslovinė Lenkija ir pats Vokiečių ordinas, kai tuo tarpu tada Mažojoje Lietuvoje ir jos tiesioginėse kaimynystėse net ir karmečiais prūsai kartu su lietuvinkais - lietuviais (su Lietuva) kariavo ir su Vokiečių ordino riteriais, ir nepaliaudami ten tvarkė savo gyvenimą, ūkį ir gynybą; c) "Piliakalnių paplitimas Lietuvoje" žemėlapis LE. XXII, 500 p., bet tai yra gryna netiesa, nes, mat, tai tik 1940 metais maskviniu dekretu sudarytos ir etniškai labai nuskriaustos "Lietuvos TSR" ribose, ten jokių Lietuvos piliakalnių (ir pilių) nenurodant toliau į visas keturias pasaulio šalis. O šis žemėlapis aklinaį perspauzdintas iš okupacinės "Lietuvos TSR istorijos" I, Vilnius, 1957 m. 39 p. taip pat su falšyvu žemėlapiu "Piliakalnių paplitimas Lietuvoje" užrašū, betgi tai kaip tik ir nėra LE-oje pastebėta pažymėta, matyt, panorus skaitytojus tarsi "diplomatiškai" apmonyti; šitaip ir panašiai siepia Sov. Rusija sen. Lietuvos valstybės tikruosius lietuvių tautos plotus, išeina, prie to falsifikuotinio darbioko prisidedant net ir LE-ijai, nors ir, aišku, neapdairiai ar nesąmoningai.

Konkrečiai toliau galima išimti teksto iš M. Anyso "Senprūsių kovos dėl laisvės" knygos, kurios ir pati antraštė temiška liudija, kad turėtų toje knygoje būti respektuojamos ypač baltiškiosios pilys, tas laisvės ir nepriklausomybės kovas aprašinėjant. Betgi autorius ten 1968 metais 66 p. tik šitaip parašė: "Visoje Kulmijoje didesnių senprūsiškų pilių arba didesnių sutvirtinimų mažai tebuvo. Atrodo, kad kulmiečiai tuomet tenkinosi pilaitėmis, kurių, matyt, pakako

Pamedės kraštas (Iš V.T. Pašuto — Pomerania, 1955)

jų kovoms su slavų giminėms. Už tai Ordinas, Kulmią užkariavęs, pastatė pagal Vyslą ir Draventą bei krašto (Kurio krašto? — PB) viduryje apie 30 pilių bei sutvirtinimų. Žymiausias jų buvo: Alt Thorn, Thorn, Pettersberg, Engelsburg, Rheden, Gollup ir Regau". Toks autoriaus pranešimas negyvas, išvengęs pilių lokalizavimo, pilių vietovardinių apibūdinimų ir teatrodą vien vokietinis. O šių vokiečių burgų pilių vietoje kokios pilys anksčiau buvo pačių vakariečių baltų, — autorius išvengė užsiminti, nors ir apie baltiškąsias pilis šaltinių esama. Baltistikai ir lituanistikai tai itin svarbu. Vokiečių ir lenkų rašantieji, kaip įprastiniai, nutylėjo ir tebenutyli, bet, lietuviai negali nutylėti. Tokioje baltų Kulmo srityje, esančioje baltų žemės net raktinėje vietoje (žr. šio rašinio pradžią), turėjo būti ir buvo net gerų baltiškųjų pilių. Pradžiai pasiminėkime jų bent keleta ir tai tik Kulmo srities vien pietinėje dalyje: *Ragava* (kur autorius rašo *Ragau*), *Kulmas - Kalnas*, prūsų vado *Pipyno pilis*, o daugiau žr. V. T. Pašuto, Goreičeskaja bor-

ba prusskogo naroda za nezavisimost' (do koncu XIII v.), — Istorija SSSR, Nr. 6, 1958 m. 54 - 81 psl., kur yra įjungtas ir prūsų sukilimų prieš Vokiečių ordiną ir karo žygių žemėlapis, neaplenkęs nė Kulmo ir jo kaimynių Lubavos bei Sasnos sričių pilių.

Nėra galima praleisti *Pipyno ežere* stovėjusios baltų vado *Pipyno pilies* ir jos likimo, nes su *Pipyno tragedija* ir prasidėjo visa Prūsijos (Prūsos ir Mažosios Lietuvos) kruviniausioji istorija, o apie *Pipyno ežerą*, jo pilį bei patį *Pipyną* nieko nėra nė LE-oje, nors ten apie svetimus, taigi ne baltus, *Pipinus* ir yra iš kitur išsiversta lietuviškai. Autorius, jei norėdamas, galėjo atsiversti jau 1960 metais išspausdintą LE. XXI, 448 p. A. Salio gerą Pamedės aprašą, ir būtinai būtų susiradęs veik viską, ko būtinai ir reikia, iš LE-ijos kitų vietų jis galėjo irgi gerų bei reikalingų žinių prisirankioti, nors, deja, LE. XIII, 321 p. apie pačią Kulmo sritį tėra permaža ten žinių ypač iš baltistikos; galėjo jis pasidairyti ir po savo veikalo gale įjungtą "Burgen - Karte" gerą vaizdingą ir pilingą žemėlapi. Gi apie *Pipyno istoriją* žr. J. Užpurvio Lietuvos tautos istorijos šaltiniai, I. 1938 m. 44-46 p. Apie Kulmo srities kaimynių Lubavos ir Sasnos sričių pilis 67 p. autoriaus taip pat labai nekaip teparašyta, net nepasinaudojus nė kalbininko K. Būgos šaltiniuotomis žiniomis, be kurių nei šis autorius, nei kiti kurie istorininkai — nė iš vietos. Ir t.t. Tai kas iš to?! Kitas istorikas prof. dr. J. Jakštas laikraštyje recenzavo tą dr. M. Anyso knygą, bet tiek jau paviršutiniškai ir "diplomatiškai", kad tik, atsiprašau, juokeliai. Nkygos autorius tam recenzentui irgi dosniai "švelniai pirštinetai" atsiaiškino. Ir nuo to karto jau kurie metai, kaip skaitytojai nebesusigaudome, kaip į tokius "mokslo spektaklius" žiūrėti, o visi institutai palaimintai irgi tyli. Žodžiu, Prūsijos baltų istorijos, ar ir jų kovų dėl laisvės bei nepriklausomybės istorijos lietuviai dar neturime parašytos, kaip neturime nė ten lietuvių tautos ploto bent rimtesnių, įtikinančių jieškojimų.

Autorius sumini ordininę pilį — burgą *Gollup*, tokiam atvejui nepranešdamas šaltinio, o skaitytojai galėjo pagalvoti, kad tai vokiškas pavadinimas - žodis Vokiečių ordino burgui - piliai. Gi *Gollup-* bus sudėtinis žodis iš baltų **Gal-up-* kamieno, žinoma, jei *up-* sandas būtų iš kurio autoriaus aptikto šaltinio, t. y. jei *Gollup* lytis ne jo pačio išgalvota. Ligi kol kas bus, tai toliau reikia savaime susilaikyti nuo kitų žinomų šaltinių kiek kitiškai pranešamų vietovardžio

lyčių ir jų analizavimo bei etimologizavimo, betgi dabar tuoj pasakant, kad tai yra baltiškas vietovardis dar prieš Vokiečių ordino ten burgo - pilies pasistatydinimą ir kad anksčiau čia yra buvusi baltų pilis net aiškiai strateginėje vietoje: vyslinės Dravantos žemupio dešiniame - vakariniame - kulminiame krante, Kulmo srities pietinėje dalyje, žiemryčiau Torno ir į pietryčius nuo Kulmo, ties dravantinės Dobrinės miestu (kitas Dobrinės miestas stovi Vyslos dešiniame - šiauriniame krante, tolokai veik į pietus nuo anos Dobrinės, kuri pastaroji - dravantinė bus vėliau atsiradusi). O vyslinės Dravantos kairėje - rytinėje pusėje taip pat baltų žemė, betgi anksčiau, nei Kulmo žemė, Lenkijos užimta, kur anos abi Dobrinės. Todėl prie Dravantos ir reikėjo prūsams turėti savos pilies nuo lenkų jau užimtos upinės pusės; paskui tam pačiam reikalui čia atsirado ir Vokiečių ordino burgas - pilis, betgi tuo pačiu baltiškuoju vardu, anot autoriaus — Gollup. Baltų teritorijoje apie "Dobrinų žemę" žr. PB "Gintaro šneka", — Karys, 5 nr. 159 - 164 p.

Iš to, kas čia anksčiau jau buvo įvairiais atvejais pasakyta, kartu užsiminus ir pilių bei piliakalnių reikalą, galima spręsti, kad vakariečiai baltai (čia sūduviai, jotvingiai, galindai ir net prūsai), kaip ir rytiečiai baltai lietuviai bei latgaliai - latviai, irgi bus buvę turėję *kalnas* žodį. Jų ir vietovardynas tam nesipriešina, arba ten jų gyvenamose šalyse *kalno* žodžio vietovardžiai buvo nusinešti apsigyventojų lietuvių. Todėl turėtų būti naujais duomenimis pertikrinta bei persvarstyta ir becenbergerinė *kalno* — *garbio* (net ir *upės* — *apės* bei *kiemo* — *kaimo*) Prūsijos vietovardžiams vartojamoji teorija. Žr. ir becenbergerinės teorijos žemėlapiu visų pasaulio pusių linijos kraštines ir taip pat ko vietovardžiuose esama už tų kraštinių, ir galgi imtų reikalai bei dalykai naujai kitaip aiškėti.

O prūsų *garbis* "kalnas kaip bendrinis žodis ir kaip tikrinis — vietovardinis žodis yra irgi istorinis ir vietovardžiuose net labai dažnas faktas, nors prūsai ir turėjo turėti bendrinį *kalnas* žodį, kaip kad ir visos kitos baltų tautos. Dėl prūsams *garbio* ir jo įvairių variantų, kaip ir dėl jo geografinio paplitimo, tai būtų jau atskira ir gana ilga kalba, kada reiktų jau lygiagrečiai operuoti Prūsijoje (Prūsijoje ir Mažojoje Lietuvoje, net ir Pomeranijoje, ar ir dar kur kitur vis baltuose) *kalno* ir *garbio*, net ir *kalvos*, ar ir *Skalvos*, *Skalmijos* (bžk. Prūsiose) vietovardžiais ir iš dalies asmenvardžiais. Daug kas tyrinėjo, aprašinėjo Prūsiją ir iš dalies jos vietovardyną, bet ir šio *kalno* bei *garbio* (plus

visokių *grabių*, *grabavų* ir pan., net *garv-*, *karv-*, *karb-* šaknų, *kalvos*, *skalvos*, *skalmijos*) fakto reiktų su visu atsidėjimu ir pilniausiai ištyrinėti. Tai svarbu ir istorijai, taigi ir istorikams.

Vakariečiuose baltuose yra vietų, kur šalia susigrūdę *kalno* ir *garbio* vietovardžiai, žinoma, tik toponimai, nes, apskritai imant, hidronimų labiausia randama atsiradusių nuo *kalnas*, o ne nuo *garbis* žodžio, ir tai reikšmingas, todėl ir įsidėmėtinas pastebėjimas. Toks *kalno* ir *garbio* vietovardžiais susigrūdimas yra ir 1920.VII.12 metų maskvinės sutarties sienų apraše lietuviškosios Suvalkų gubernijos pat pietuose, taigi Sūduvoje; žr. įvairius žemėlapius, be kurių ir didžiausi autoritetai nė iš vietos. Viskas praverčia *visos* (!) Mažosios Lietuvos reikalams (ne tik J. Jakšto su gudriu pasitenkinimu išgalvotam "Mažosios Lietuvos krašteliui", arba "šiaurės rytų Prūsijos kampeliui"), o apie *visą* Mažąją Lietuvą dar niekas iš esmės ir pilniau nėra parašęs jau kaip nuoširdus aistis - baltas ir kaip savarankiškas, atsidėjęs, nepasipūtęs ir įžvalgus tyrinėtojas ir žmogus istoriniu - etnografiniu metodu, nes, mat, vien vienos istorijos žinių žinelių čia niekaip nepakanka, kaip visi per apščiai metų jau galėjo pastebėti ir įsitikinti. O kad kaikurių ir mūsų istorininkų išgirama Heinrich - Mortensen'ienės disertacija gi net tikrai nekalba nerašo apie vi-soje Mažojoje Lietuvoje lietuvių tautos *apsigyvenimą*, terašydama apie ten tik "kampininkišką" lietuvių kažkieno *apgyvendinimą* "šen ten", tai tėra tik sena nudilusi senosios ir dar net ne baltų istoriografijos pasaka.

1973.VII.15

Lietuvių Veternų Sąjungos Montrealio skyriaus nariui

A.A. ANTANUI STAŠAIČIUI

mirus, nuoširdžiai užjaučiame velionies motiną, brolių bei seserį su šeimomis ir kartu liūdime.

L. V. S. "RAMOVĖ" Montrealio skyrius

ROJUS IR EXODUS

MANO DIENYNAS 1945 METAIS

GEN. ŠT. PLK. LTN. ALEKSANDRAS ANDRIUŠAITIS

(Pradžia kovo mėn. KARYJE)

Į Bydgoszcz ir į apylinkes pradeda plaukti, vadinami, repatriantai “z za Bugu”²⁷ Kasdieną nugirstu, kad tai čia, tai ten įsikuria tai vilniečių, tai suvalkiečių šeimos. Pradedu ieškoti kontaktų ir taip susipažįstu su dviem šeimomis iš Vilniaus apylinkių. Neatsimenu jų pavardžių. Žinau tik, kad tai buvo kokie tai amatininkai, kurie greit ėmėsi biznio ir taip pat greit stojosi ant kojų. Jau vėliau sužinojau, kad jie mane iš karto iššifravo, kad nesu joks lenkas, tik tikras “litwin”, kuris čia slapstosi. Vienas iš jų vieną kartą gatvėje mane sutikęs ir būdamas visai girtas, taip ir pasakė: “wiemy, że jesteś litewski ksiądz”!²⁸ Mano atžvilgiu jie visi buvo labai santūrūs, bet nei kokių priekaištų, nei ką kita, nerodė.

Pas juos vieną kartą sutikau p. Bogdanowicz Mieczysławą, mūsų dvarininką iš po Krenavos. Ir jis repatriavo “z za Bugu” ir čia netoli mūsų gavo ūkį. Jo adresą įsidėmėjau ir kitą sekmadienį po piet nvykau pas jį. Kambaryje — grupė lenkų, kurie iš karto nutilo ir įtartinai į mane žiūrėjo. Bogdanavičių radau sode, pasodinau jį ant žolės ir išsipasakojau. Žmogus net užsimerkė. “Žinojau, kad blogai, bet, kad taip blogai, nežinojau. Na ką gi, reikia gelbėti”. Mat reikia man kreiptis į PURą — Państwowy Urząd Repatryacyjny²⁹ su prašymu išduoti asmens dokumentus, tas gi, mano padėtyje galima tik pagrindu dviejų liudininkų. Bogdanavičius, kuriam turiu būti amžinai dėkingas, iš karto sutiko būti tokiu liudininku, nors už melagingą liudijimą, o jis būtų tikrai melagingas, jam grėsė didelės bausmės — ūkio atėmimas ir kalėjimas. “Ar turite antrą liudytoją?” Kur gi aš jį turėsiu? Ir čia p. B. atėjo man į pagalbą. Yra čia repatriavusi iš... Kauno ponija Helena Gimbutienė, Aukštosios Fredos sodinin-kystės agronomė. Žadėjo mane suvesti kitą sekmadienį, čia pat sode. Į kambarį prašė neiti, nes tie, kurie su juo gyvena, įtaria mane lietuvį esant ir kažkas iš jų lyg tai matęs mane Vilniuje, tik neprisimena kur ir kaip.

Sekantį pirmadienį susitikome visi trys. P. Gimbutienė iš karto ištiesė ranką ir pasakė bū-

sianti mano liudininkė. Pamokė mane kartu, kad esu baigęs lenkų gimnazijos, rodos, keturias klases, kas buvo mokytojai, sargo pavarde (dabar nieko jau neprisimenu) ir t.t. Keblumas galėtų būti tik iš Henryko Kozłowskio pusės, buv. Ukmergės advokato, dabartinio PUR'o kirownik wydziału prawnego,³⁰ nes pas jį turėsime liudyti, jis gi, atsimenant, kad jo brolių plechavičukai nužudę Vilniuje, gali būti ir nepalankus. Viskas sutarta: Kitą antradienį, t.y., liepos 24 d., Šv. Olgos dieną, susitinkame PUR'e, pas tą Kozłowską.

Iš klebono, tuo tarpu, išsirūpinau dokumentėlių, kad jis mane susitiko dar prieš karą Vilniuje, be to, gavau dar porą dokumentėlių iš registracijos įstaigų.

Liepos mėn. 24 d., Antradienis.

Mišios. PUR. Štai ir baisusis Kozłowski. Pakalbėjęs su manimi pasakė: “Widze, że w domu rozmawialisci po polsku”,³¹ bet daug mane nekamantinėjo. Praėjo gana sklandžiai. Neatsimenu dabar, ar liudininkai kėlė rankas, ar kaip kitaip savo parodymus (rodosi, raštiškai) tvirtino. Išėjau su sparnais. Abu mano liudytojai pasakė, kad laikas man iš Bydgoszcz keltis, nes yra jau žmonių, įtariančių mane. Jaučiau ir pats tą patį.

Kitą dieną gavau savo zaświadczenie, tai dabar mano pasas ir kelionraščių į Szczeciną. Gaila, kad negaliu keltis iš karto į pietus, į Sileziją, kuri skirta repatriantams iš Galicijos.

Liepos 29 d., Sekmadienis.

Svečiuose pas p. G. Pirmą kartą, po keturių su puse mėnesių, kalbėjau lietuviškai.

Šeimininkams pranešiau, kad pasitraukiu. Atsargumo dėlei sakiau, kad vykstu į Čenstakavos pusę. Atsisveikinau su visais. Pas savo kepėją prisipirkau duonos, bene aštuonius kepalus, daug pigiau, mat šioks toks jo bendradarbis.

Rugpiūčio mėn. 2 d., Ketvirtadienis

Išvažiuoju. Jan briku išvežė mane į gel. stotį. Ten tolkučka. Kokių tik žmonių nevažiuoja, daugiausia tur būt tokių kaip aš, repatriantų ir visokio plauko spekuliantų. Repatriantams, ypač be vaikų, dabar tikras gyvenimas, gali nemokamai važiuoti iš miesto į miestą, iki neišsikurs.

Tiesa, daromi varžymai, bet yra gudruolių, kurie sugeba nesunkiai juos apeiti. Šiaip ar taip, esu gyvuliniam vagone (kitokių nėra) kartu su įvairiausiais tipais. Ūžia, kaip avilyje. 11 val. vakaro pasijudiname. Sudiev Bydgoszcz!

Švinta

Traukinys dažnai sustoja, visur griuvėsiai, ypač sugriauta Pila, vok. Schneidemuehle, bet per tą visą laiką niekas to miesto vokiškai nevadino, ir aš tik dabar sužinojau, kad Schneidemuehle tai Pila. Kelionė, žinoma, varginga, bet jausmas, kad vyksta mano gyvenime permaina, tikiu, į gersnę pusę, duoda jėgų lengvai pakelti visus sunkumus. Didesnių nuotykių lyg ir nėra. Tiesa, vienoje vietoje, traukiniui sustojus (tur būt jį tyčia sustabdžius) į vagoną įlindo trys raudonarmiečiai su šauksmu: "Nu, vylezaj, na rabotu, na rabotu"³² vienas laikė apvertęs savo nešvarią žieminę kepurę-ušanką į kurią keleiviai, be žodžių, metė pinigų, rūkalus. Visus apėjus, jie išnyko.

Važiavome toliau. Niekto ta praktika nestebino. Po vagoną irgi maišėsi raudonarmiečiai. Vienas toks riteris, jau ilgą laiką susidragavęs su viena keleivių grupe, staiga, nei iš šio nei iš to, pradėjo atrišinėti savo bendrakeleivių maišus, ten kišti savo ranką ir atrinkinėti, kas jam tiko. Keista scena: visi sustingę į jį žiūri, o jis su kaž kokia kreiva šypsena žiūri į juos, grabaliodamas maišę, aišku, kad ir jam nejauku, bet pradėjus reikia baigti. Didesnio pasipiktinimo vėl nėra. Tur būt, abu partneriai buvo gilūs psichologai: raudonarmiečiai skaitė, kad iš spekuliantų galima ir reikia imti ir mokėjo juos atskirti, o spekuliantai laikė, kad toks davimas yra neišvengiamai surištas su jų amatu.

Rugpiučio 3 d., Penktadienis.

Kokią penktą val. po pietų atvykstame į Štetiną. Traukinys sustojo toliau nuo stoties, teko toliau eiti. Prisiklijavau prie vienos grupelės žmonių ir su ja traukiau į miestą. Pakeliui sutikau prof. Elisoną, kuris su tokia pat grupele traukė stoties link. Buvo su juodais akiniais, matyti pažino mane, nes porą kartų atsikusęs žiūrėjo, kaip ir aš, bet nei vienas nedrįsime palikti savo bazių.

Miestas žiauriai išgriautas. Ten, kur buvo anglų bombarduotas iš oro, ištisi laukai plytgalinių krūvų, nė pėdsako, kad čia būta namų, ten gi, kur buvo bolševikų artilerijos apšaudomas, namai stovi, bet labai apgriauti. Šiaip gi žmonių, tikriau driskių, visur pilna, pilna ir raudonarmiečių. Mieste mus pagavo kokia tai pagyvenusi moteris ir pasiūlė nakvynę pas juos.

Vėliau paaiškėjo, kad tai nauja profesiją tų, kurie jau anksčiau apsigyveno mieste: traukiniui atvykus, jie išeina į kelią ir siūlo nakvynę spekuliantams; tuo būdu abi pusės turi naudos. Aš žinoma, patekau į tą nakvynvietę tik per klaidą, nes naudos iš manęs jokios. Tai buvo pagyvenę vyras ir žmona, besiskundžianti visokiomis ligomis, Florcz jų pavardė, iš Lvovo. Jie jau buvo susiradę butą, kas jau didelis laimikis, ir mes buvome jų uždarbis. Bute prisirinko kokie šeši žmonės, pirmą naktį jie vaišinosi biberiu, bet be manęs, nes nuo pat arešto pasižadėjau negerti nei lašo ir tą pažadą ištesėjau per visą nuo šeimos atskyrimo laiką.

Vadinasi, šio toks locum yra. Jo nustoti ne taip jau baisu, nes iš bėdos galiu nakvoti PUR'o patalpose. Buvau į ten nuvykęs. Skrudėlynas, nešvarus, netvarkingas, tolkučkė. Susipažįstu su miestu, kuris sunaikintas tur būt kokia 80%. Užsiregistravau PUR'e, miesto valdyboje, darbo biure. Mano autobiografija vis keičiasi, laimė, kad niekur jos neteko pilnumoje užrašyti.

Miesto būta didelio ir gražaus. Keletą kartų lankiaus uoste, vis ieškodamas galimybių pasprukti į Vakarus vandeniu. Deja, uostas sugriautas, išėjimas į jūrą Swinemuende, lenk. Swiniujscie, yra nuo Štetino labai toli ir girdejau vien bolševikų valdomas. Vis gi Štetine mačiau mūsų laivą "Kaunas". Ar jis ką atvežė, ar ką išveža, nežinau. Stovėjo ramiai prie krantinės ir tik kokia viena būtybė tingiai vaikščiojo deniu. Miesto centre juodoji rinka, ubagiškas tavoras, daugiausia maistas — duona ir bulkutės, drabužiai. Ir čia raudonarmiečiai. Vienas vienmarškinis, tik ką po muštynių. Kiti sako: "Eto kapitan".

Gavau darbą. Dirbu "Oddział Budowlany Wydziału Technicznego Zarządu Miejskiego miasta Szczecina"³³ Sąlygos dar nežinomos. Tuo tarpu esu kažkuo panašiu į sekretorių, vadinasi, esu baltakalnieriumi, nors mano išorė rodo mane esant valkata. Mano šefas jaunas inžinierius architektas Bochenek, jaunai ir labai malonus žmogus. Visą dieną kažkur laksto po miestą. Tuo tarpu, nieko statyti negalime, reikia tik šalinti griuvėsius ir kur tik įmanoma, apgyvendinti žmones, kurių vis daugiau čia "przesiedla się". Mūsų skyrius turi apie 1000 žmonių darbo brigadą. Aš bandau daryti projektus-planus skyriaus darbų apimties, bet nežinau nuo ko pradėti, nedaug žino ir mano šefas. Valgykloje duoda pietus ir tas gerai, tik toli vaikščioti, nes į uostą. Vaikščiodamas po griuvėsius radau dvi

vokitkas, verkiančias, kad jų kideriai neturi ką valgyti. Turėjau du bakanėliu duonos, tai atidaviau vienai, kitai gailiai pravirko: "Und fuer mich". Padalinau lygiomis, atsimindamas savuosius.

Mano Florcz keliasi į geresnį butą ir ima mane, Pan Zbyszek mėgsta kalbėti su manimi, kalbina pasilikti Štetine, nes čia, girdi, didelė ateitis ir yra labai nusistatęs prieš mano norą keltis į pietus, į Sileziją. Lvove jis dirbo miesto tramvajuose, ir čia įsitaisė į panašią vietą. Jau jie nuvalė porą linijų ir ryt, poryt, paleidžia tramvajų, apie visą tai jis kalba su užsidegimu. Bet aš nusprendžiau keltis į Dolny Śląsk, ir būtent, į Lignicą, iš kur turėčiau dvi kryptis: į pietus, t.y., į Čekoslovakiją ir į vakarus, t.y., į Vokietiją, nelaimei, į Vokietijos rusų zoną.

Savo Bochenkui pasakiau, kad dviem-trim dienom išvykstu pas gimines. Iš PUR'o gavau paskyrimą į Lignicą. Žodžiu, viskas maždaug tvarkoje.

Rugpiūčio 16—21 d.d.

Išvažiavau. Lengva pasakyti "išvažiavau", bet tai nebuvo taip paprasta. Stotis gan toli, traukiniai eina nereguliarai. Be to, pasak žmonių, tik traukiniui pajudėjus, tuojaus iš lauko jį puola kokios tai bandos raudonarmiečių ir demobilizuotų raudonarmiečių, kurie jokiū būdu nenori grįžti į savo laisviausią pasaulyje tėvynę ir tebevelija likti čia. Kartu su kitais papirkome geležinkelietį su šautuvu, gavome vietą w wagonie służbowym. Geležinkeliečiai patarė turėti rankose scyzorykus,³⁴ jau atlenktus, langus uždaryti, ir jei kas iš lauko pultų, tai nesigailint per daug, durti peiliu per pirštus to, kas kabinsis iš lauko į vagono langą. Po to įkvepiančio pamokymo, atsistojo jų po vieną iš mūsų vagono galų (mat, papirkti, turi mus saugoti) ir mūsų pociągas pajudėjo.

Ir tikrai, greit pamatėme iš krūmų iššokant, žmones ir per mėnulio apšviestą lauką greit bėgant mūsų traukinio link. Mūsų ginkluotų sargų anei kvapo, tiesa, šūviai girdėjosi. Traukinys spaudė vis greičiau, tie šešėliai nespėjo su juo, bent prie mano lango nei vienas nespėjo, prie priešakinių vagonų buvo priartėję arti, bet ar įkibo, nepastebėjau, rodos ne, nes traukinys spaudė visai padoriai. Greit viskas liko užpakalyje, toliau važiuovome be ypatingų nuotykių.

Į Poznanę atvykome vakare. Poznanė, miestas, kuriame šešis metus prieš tai taip gražiai praleidau laiką komandiruotėje, lenkų kariuomenėje. Kaip baisiai kitaip atrodo miestas. Miestas, kurį pamilau ir kuris man liko mielas. Didelė

aiškštė, kur stovėjo didelė Kristaus statula su amžina ugnimi, gėlynu, dabar visa buvo paversta į kapines: kapas prie kapo kritusių raudonarmiečių su raudonais mediniais apšiuurisiais "obeliskais", raudonomis žvaigždėmis. Įspūdis šiurpus. Nieko negražesnio ir atstumiančio negalima sugalvoti. Vietoje pasigėrėjimą ir gražias nuotakas keliančios aikštės, dabar raudonų stulpelių miškas. Jau buvo vėlu, lynojo, nakvojau PUR'e. Nešvaru, tvanku, visokiausių žmogysčių. Kažkaip apsirūpinau duona, mokėdamas po 7 zlotus už bakanėlį, viso keturis bakanus. Brangu. Miegojau susirietęs ant kėdžių, kas ir geriau, nes į medinę lovą gulti reikėtų didelės drąsos.

Kitą dieną vaikščiojau po miestą, kuris gan apdaužytas, ypač gaila buvo gražios rotušės. Nuvykau į karininkų ramovę, kur tada gyvenau. Tuščia, nyku, apgriauta, negalėjau žiūrėti be skausmo. Norėjau aplankyti katedrą dar kartą, teko per pontonus keltis per Vartą, pati katedra buvo "uszkodzona" ir uždaryta, irgi gerokai nukentėjusi, bent iš lauko. Teko įstrigti Poznanėje, nes PUR'as neduoda asmeniškų leidimų, o tik grupinius. Reikia laukti, kol susirinks 10 žmonių, važiuojančių į Lignicą. Taigi, laukiau, Baisiai nešvariai žmonės gyvena ir tvarkosi, išvietė tai grynas košmaras. Lankau bažnyčias, miestą.

PUR maitina prastai: pietūs ir apie 200 gramų duonos iš ryto. Pagaliau susirinko šeši žmonės, gavome leidimą ir rugpiūčio mėn. 21 d. išvažiavome. Į Lignicą atvykome kokią 7 val. vakaro. Be nuotykių. Nakvojau PUR'e. Čia ne kamienica, kai Poznanėje ar Štetine, bet barakai, žinoma, nešvarūs, su blusomis, blakėmis, tur būt ir utėlėmis. O publicum, kaip ir visur, t.y., repatriantai pirmon eilėn, bet tikrai keliančių į naujas vietas tik dalis, kiti po repatrianto skraiste, tai spekuliantai-paskarze ir keliauninkai, nuotykių ieškotojai.

Rugpiūčio pabaiga, Rugsėjis, Spalis, Lapkritis. Lignica.

Vėl registracija miesto valdyboje, darbo biure. Darbo biure, užpildant anketą, kierownik žiūrėjo man per petį ir staiga pašoko, sušukęs iš džiaugsmo. "Pan urodzony w Pittsburgu, ja też z Piittsburgu"³⁵ Štai kas! Pradėjo mane klausinėti, spindėdamas iš džiaugsmo. Bet mano biografija veikė gerai: devynių metų išvažiavau su motina iš Pittsburgo į Vilnių ir tik kaip per miglas atsimenu vieną kitą smulkmeną. Gal dėl to gavau darbą iš karto ir tai kaip magazynier, t.y., sandėlininkas. "Powszechna Spoldzienia Sożywcow", t.y., kooperatyve. 700 zlotų mėnesinio atlyginimo, pietūs solowkoje.

Apsigyvenau pas jauną bernioką bendradarbių, kilusį iš Lodzės. Jis jau pasirinko sau vokišką butą, mebliuotą, priklauso "Związek Młodych",³⁶ vaikščioja atitinkamoje uniformoje, šiaip geras ir malonus. Pasakė man tarp kitko: "Wie pan, że zabilem niemca".³⁷ Iš kito namo pakviesdavo kokią tai vokiety ir tas turėdavo skambinti jam pianinu visokius, tiesa, klasiškus dalykus, o mano jaunuolis duodavo jam kiek maisto.

Išitinkau, kad ir XX amžiuje su jo visais techniškais laimėjimais, ypač susižinojimo srityje, norint galima nesunkiai laikyti žmones visiškoje nežinioje apie tai, kas darosi kitur ir net netolimoje aplinkoje. Tiek laiko gyvendamas Lenkijoje, ką aš žinojau, kas darosi kitur? Tik tiek, kiek laikraščiai patiekdavo ir radio pranešdavo. Visai nieko apie tai, kas darosi su pabėgėlių masėmis, koks tikras UNNRA-os veikimas ir pan. Tik jau atsiradęs Vakaruose, sužinojau, kad Lignica tai Maršalo Rokossowskio vyr. štabas, aš gi išgyvenęs tenai virš trijų mėnesių nič nieko nežinojau apie tą malonią kaimynystę. Ne vien aš, nežinojo to ir kiti. Nekalbu jau apie įvykius, kurie tiesioginiai liečia pačią Lenkiją, kaip sąlygas, kuriomis Mikolajczyk įėjo į valdžią, lenkų pagrindžio 16 veikėjų klastingas suėmimas ir vėliau jų parodinis teismas Maskvoje, kur jie prisipažino bendradarbiavę su vokiečiais prieš Sovietų Sąjungą (Lenkijoje skaitėme tik, kad jie prisipažino), bet nei žodžio apie jų tikrai apgaulingą suėmimą, kad ne visi prisipažino, apie tai ir panašius dalykus, nė žodžio.

Lignica neperdaug gražus miestas, nėra vandens, išskyrus mažą brudną upeliuką Katzbach. Miesto centre, kuris, atrodo, turi būti gražus, visos gatvės atitvertos šlagbaumais, prie kurio kiekvieno stovi raudonarmiečių sargybos, žodžiu, centras yra išimtinai raudonosios armijos žinioje, lenkams liko pakraščiai. Dvi didelės katalikų bažnyčios: viena nauja Šv. Jėzaus Širdies, kita labai sena Šv. Jono Krikštytojo, greta kurios randasi lenkų kunigaikščių Piastų karstai. Vokiečiai juos laiko vokiečiais, kas didesne dalimi yra teisybė, nes Piastai ilgainiui visai suvokietėjo. Į tas abi bažnyčias dažnai lankydavaus, ten ėjau išpažinties, Komunijos. Jose buvo laikomos pamaldos lenkams, lenkų kunigo, kitos pamaldos vokiečiams — vokiečių kunigo. Visgi lenkiškumo pėdsakų Žemutinėje Silezijoje nepalyginamai daugiau, negu Pomeranijoje, nes pasitaikydavo ir vokiečių, kurie suprasdavo lenkiškai. Daug lenkiškų pavardžių. Lenkų vietinė valdžia kiek smarkiau ima vokiečius į nagą, negu tas buvo Bydgoszcz ar Štetine. Taip, pav., buvo

išleistas potvarkis, kuriuo vokiečiai privalėjo vaikščioti grindiniu, bet ne šaligalviu, be to, ant rankovių nešioti baltą raištį. Bet tie suvaržymai kažkaip savaime, nežymiai, išnyko ir greitu laiku vėl visi vaikščiojo šaligatviais ir niekas jokių raiščių nedėvėjo.

Bendrai, turiu pripažinti, kad lenkai vokiečių atžvilgiu laikėsi ne taip, kaip aš ir kiti laukėme. Mums atrodė, kad po to, ką vokiečiai lenkams padarė, atsiskaitymas bus žiaurus, kiekvienu atveju kruvinas. Nieko panašaus nebuvo. Negi laikyti atskirų asmenų tulžies išliejimą tokioje, sakyčiau, priimtinoje formoje, kaip buvusiam bosui fizionomijos apdaužymą, apiplėšimą, buto užėmimą ir pan. Ne be to, kad gatvėse dažnai galima buvo girdėti pašaipas iš vokiečių, kaip "Ei, jūs, Herrenvolk, kaip gi jūs karą praš... te, kur jūs Fuereeris" ir pan.

Tiesa, juodus darbus, bent Lignicoje, teko dirbti vokiečiams. Dar būdamas Bydgoszcz, vieną kartą, su savo šeimininku buvome suimti milicijos: mat, mano Jan pasilokamijo šviežiai nupiautais dobilais, kurių didelė krūva gulėjo pačiame lauko gale, užimdama dalį kelio. Jan nudavė naivų avinėlių: sykį ant kelio, reiškia niekeno, ir mes abu prikrovėme savo vežimą ir pasileidome toliau. Tik, staiga, matome, kas tai vejasi. Prasidėjo lenktynės. Persekiotojas ėmė šaudyti. Tai buvo milicininkas ant dviračio. Prisiartinęs, jis, be ilgų kalbų, rėžė mano Janui per veidą ir nuvarė mus į savo ūkį tardymui. Kai mes įvažiavome į kiemą, koks tai jaunas bernas pasileido bėgti į mus su šakėmis rankose, šaukdamas ne savo balsu: "Niemcy!". Jis būtų lengvai nudūręs mus abu, jei kiti jo nebūtų sugriebę. Jis plėšėsi jiems iš rankų mūsų link, grasindamas mus užmušti. Jo namiškiai paaiškino, kad jis buvęs kažkokioje vokiečių stovykloje, kur vokiečiai jį kankinę ir nuo to laiko negali ramiai matyti ir girdėti vokiečio. Jaunuolis sėdėjo sunkiai alsuodamas ir vis su nepasitikėjimu į mus žvalgėsi. Dalykas pasibaigė tuomi, kad milicininkas nuvarė mus į vietą, kur išvertėme dobilus atgal į krūvą, nuvalydami iš vien ir kelią. Ar buvo dar kokių pasėkų, nežinau. Namuose senis grizino mano vargšą Janą, kaip tai galėjo būti, kad jis gavo į snukį, o aš — ne. To jis negalėjo suvirškinti. Žodžiu, išgyvenęs Lenkijoje apie devynis mėnesius, aš negirdėjau ir pats nepatyrčiau apie kokius kruvinius atsiskaitymo ekscesus.

Tai gi, aš sandėlininkas. Mano sandėlys neperturtingas. Pasitaiko jame miltų, kruopų, cukraus, degtukų ir kitokių menkniekių. Duoną gy-

ventojai gauna kur kitur, ant kortelių, žinoma. Kartais, kooperatyvo pareigūnas išvyksta į Rawicz ar kitur ir atveža dešros, kuri čia pat ir išdalinama, retai patekdama į mano sandėlį, nebent permakvoti. Tas pats su sviestu, nors tas ilgiau užsilaiko. Nebadauju, su savim nešiojuos valgomą šaukštą, kuriuo semiu cukrų ar kitas tam pritaikomas, negausias gėrybes. Kooperatyvo vedėjas (rodos ir valdybos pirmininkas), yra tūlas pan Nolken, senyvas, kalba labai gerai rusiškai. Kiek supratau, buvęs pirklys Maskvoje. Ar jis lenkas ar žydas, nesiimu spręsti. Kartu su juo žmona ir mopsas. Taip ir vaikščioja visur trise. Atrodo, apsukrus. Kitas direktorius yra kapitonas, tarnavęs lenkų raitosios artilerijos baterijoje, be galo malonus, linksmas ir simpatiškas žmogus. Kodėl priėmė mane čia, nevisai suprantama, nes koks iš manęs sandėlininkas. Aš to neslėpiau, pažadėjau tik sąžiningumą. "To jest więcej, niż potrzeba",³⁸ tarė Nolken. Santykiai su tais dviem ir kitais, buvo draugiški, geri. Sąžiningas buvau, kaip niekad tur būt gyvenime. Visiškai nesinaudojau savo, kaip sandėlininko, padėtimi. Gal dabar juokinga, bet klausiau kunigo, ar leistina man asmeniškai naudotis sandėliu. Tur būt pasirodžiau jam kiek keistas. Pareigos: vesti sandėlio apyskaitą, priimti gėrybes iš kitur ir jas išdavinti pagal reikalavimus į krautuvę. Veik kasdieną, išreikalautais iš arklių bazės arkliais, vykau į centrinius sandėlius gauti tai šio, tai to. "Nasz magazynier jedzie",³⁹ girdėjau žmones kalbant gatvėje. Iš Raudonojo Kryžiaus gavau ugninės spalvos švarką ir senus, apiplyšusius batus. Aišku, galėjau juodoje rinkoje, mainais už sandėlio gėrybes, padoriai pasivilkti, bet to nedariau, pagaliau, tur būt ir nemokėčiau. Keleta kartų iš UNNRA gavome keleta maišų cukraus, žuvies konservų ir dar kai ko. Tik dabar sužinojau apie UNNRA, bet vėl, kas tai per organizacija, liko neaišku. Vieną kartą dingo iš sandėlio visa dėžė sviesto, rodos, šimtas kilogramų. Raktai tik pas mane, neatsimenu ar valdyba turėjo jų antrą pakaitalą. Stebėtina, kad nieko iš to nebuvo, jokių pasekmių. Tiesa, prisistatė Bezpieka,⁴⁰ kas mane nejaukiai nuteikė dėl kitų priežasčių, žinoma, dėl galimybės būti iššifruotam, bet, kartoju, nieko neatsitiko. Bezpiekos pareigūnas paėmė iš manęs parodymą ir tuomi viskas pasibaigė. Kapitonas, patyręs, kad esu brolis zakonu, tarė: "O to więc dlaczego pan jesteś taki rzetelny i sumienny".⁴¹ Tokią reputaciją išlaikiau ligi galui. Karą vedžiau tik su vyr. buhalterė, sena pana, be to, gerokai kurčia. Ji reikalaudavo iš manęs visokiausių apy-

skaity, kurias pilnumoje ir tiksliai pateikti nebuvo galima. Aš jos ir nekaltinu, nes jinai dar nežinojo bolševikiškos biurokratijos, o aš jau turėjau praktiką iš Liaudies Kariuomenės ir 29-jo Korpo štabo Lietuvoje, ir žinojau, kad visos apyskaitos iš viršaus prisiunčiamos, reikia pildyti, kaip mes sakydavome "iz potolka" ar "iz rukava" — to amato, išmokė mus pagaliau patys tavorščiai, kurie arčiau mūsų stovėjo.

Apsigyvenau ramioje, gražioje vilų gatvėje, pas seną vokiečių, kuri, jaučiu, dideles viltis dėjo į savo lokatorių-sandėlininką, dargi vienintėlio visoje Lignicoje kooperatyvo, ir kuri, žinau, buvo apsvylusi, kad tas keistas sandėlininkas pernelyg kukliai valgo. Ilgai čia sušilti neteko, nes visa gatvė paimama raudonajai armijai.

Kieno tai nurodytas, apsigyvenau mieste, rodos, Šilerio gatvėje, pas seną vokiečių porą. Klausimas, kur dingo visi jauni vokiečiai, jų niekur nėra. Senė vokiečių visą laiką man porino, kad, girdi, jei Hitleris laimėtų, tai tada ateitų galas visiems tiems vokiečiams, kurie nestojo į partiją. "Wissen Sie, Herr Bernard", ji mėgdavo sakyti, kad "jie visi drebėjo ir laukė galo". Taip ji man dažnai stengėsi praplauti smegenis.

Pirmą kartą po tiek laiko, po aštuonių mėnesių, priėjau prie vonios. Tiesa, vandenį vokiečių šildė įvairiuose induose ir pylė į vonią, bet vis gi, vonia, ir kas stebėtina, vanduo po to nebuvo labai nešvarus. Jinai man retkarčiais išvirdavo ir sriubos iš mano kuklių išteklių. Bet ir iš čia teko nešdintis, gatvę paima raudonoji armija. Šį kartą apsigyvenau drauge su savo jaunu bendradarbiu, jaunu vaikinu Henryku Szymanskiu. Jaunas, nes kokių 20 metų, Amerikoje gimęs, ir, kiek jaučiau, priklausantis pogrindžio organizacijai. Jis, kaip ir dauguma, tikėjo, kad dabartinė padėtis pasilaikys metai, du, po to, sąjungininkai puls bolševikus. "Kitaip, po poros metų būsime žuvę", sakydavo. Tame bute jis apsigyveno visai paprastai, taip kaip dauguma lenkų tada darė, būtent, nužiūrėdavo patikusį butą, ir į jį įsikraustydavo, nesvarbu, yar ten kas ar ne. Vokiečiai, paprastai neprieštarėdavo, pasitraukdavo į vieną, antrą kambarį, visa kita užleisdavo įsibrovėliams. Neturėjau pagalvės. "Gerai, tuojaus bus", pasakė mano Henrikas ir nuėjęs į vokiečių pusę, atnešė ir pagalvę, rodos, ir antklodę. "Kaip jie taip lengvai davė?", klausiu. "Aš pats paėmiau, jie jų dar turi". Nenorėjau naudotis tokiu būdu gautais dalykais, bet jis tik juokėsi.

ANTANAS JONAS SKIRKA

60 metų gyvenimo sukaktuje

V. MINGĖLA

Viename savo paskutiniųjų laiškų A. Skirka, nejučiomis, prisimena ir savo 'senatvę':... "Dabar apie save ir tą mano nelaimingą senatvę; juk 1974 m. balandžio 23 d., tikrų tikriausia, jeigu būsiu gyvas, man sukaks 60 metų. Mielasis Kolega, tai jau leidimasis nuo kalno paskutinėmis pakopomis vis žemyn ir žemyn. Betgi... kai pagalvoju, prisimenu, jog čia Sydėnuje daug jaunesnių už mane seniai jau yra kapuose".

Džiugu, tačiau, minėti ir pagerbti kultūringąjį solenizantą, pasiekusį šešiasdešimtmetį geroje sveikatoje, kūrybingame amžiaus brandume. O, kaip ir pats solenizantas sako, ne visiem Dievas leidžia tokios sukakties laimingai sulaukti.

Kolega, publicistas ir rašytojas, Antanas Skirka, Kūrėjo yra nužiūrėtas atlikti tam tikriam rašto ir kitokios kūrybos darbam. Jis buvo ir šiandien tokiu pasiliko — idealistas ne tik savo jaunystėje, bet ir "senystėje". Užtat, kiekviena jo gyvenimo diena iš anksto paskirta, numatyta, kuriai nors aukai, kokiam nors kilniam kūrybos darbui atlikti. Laikas taip greit bėga, o dirbančiųjų idealistų šiandien taip nedaug, ir jų vis mažėja. Kiekviena jo gyvenimo diena skirta bei numatyta kultūrinei kovai su Lietuvos pavergėju — dėl tautos laisvės.

Antaną Skirką pažįstą gėrisi jo gilios tėvynės meilės žerėjimu. Jis niekad nebijojo mirti, su ginklu rankose, už tautos laisvės idealą, — už suvereninę Lietuvą. Jis žengia kiekvieną gyvenimo žingsnį su giliu tikėjimu, jog iš vergijos, amžino kalėjimo, lietuvių tauta išeis laisva vėl. Šioji viltis jį gaivina, stiprina, ugdo tautinį patriotinį kūrybingumą.

Jis tikras krikščionis ir kartu vis dar šviesus lietuvis patriotas, tarnaujantis Dievui ir Tėvynei.

Biografijos bruožai. Senelis Adomas

Dar pačioje vaikystėje veikė angelaičiuose, vėliau — jaunųjų Ūkin. rateliuose, skautuose, pavasarininkuose.

Su visais mane supančiais gyvenau gerai, bet vis gi, atrodo, visiško jų pasitikėjimo neturėjau. Sprendžiu iš to, kad daug kas, buvo aišku, priklausė vienu ar kitu būdu pagrindžiui, bėt man apie tai niekad niekas nesakė ir nesilūlė prisijungti.

Netoli kooperatyvo buvo didelis plotas, vad. Sonnenland. Tai atskiras miniatūrinis miestas, atrodąs kaip pasakų šalis. Maži namukai, kaip dideli žaislai, visokių formų, stilių, su bokšteliais, tilteliais, tvoromis, gėlėmis, krūmais, fontanais, pasakų figūromis, kaip Raudonosios

Pats apie save, trumpoje biografijoje, Antanas Skirka byloja:

"Gimiau Suvalkijoje 1914 m. balandžio mėn. 23 d., pavasarį, kai buvo švenčiamos Jurginės. Gimiau Kiziškių kaime, Sasnavos vals., Marijampolės aps.

"Gimtąjį, vėliau pamiltąjį, sodžių iš trijų pusių supo tankūs ir tamsūs, visad žaliuoją, pasakiško grožio miškai. Mano atminimu, ten saulė tekėjo ir leidosi miškuose. Niekur kitur man neteko matyti tokių užburiančių, besikaitaliojančių spalvomis žėrojančių saulėtekių ir didingų saulėlydžių, kaip mano gimtajame sodžiuje, anais vaikystės laikais. Vėliau daug mačiau įvairiuose kontinentuose kraštų, gražių gamtovaizdžių, tačiau, neteko užtikti gražesnio, žavingesnio, krašto kaip mūsų Sūduva, — kaip mūsų sodžius, — kaip visa Lietuva.

"Gimtosios senos sodybos dideliame sode, mažame, tėvelio suręstame iš rastų namelyje, atskirai nuo šeimos, gyveno mano mylimas senelis. Šioje trobelėje, seneliui 'lektorijant', išmokau skaityti ir rašyti, ir gavau pirmuosius visų mokslų pagrindus.

Kepuraitės ir kitų pasakų personažais. Dabar viskas byra, užauga, ir niekas niekad nesilanko. Tai buvo mano poilsio vieta per pertraukas ir šiaip sau. Priminė man toji vieta dideles kapines Petrapilyje, kur irgi mėgdavau jaunas būdamas vaikščioti. Tačiau, kartu buvo ir ilgesinga ir sunku; vėl rūpestis dėl savųjų. Dėl savęs. Bet, šiaip, ten buvo ramu ir liūdna. Negadino reikalą ir eibės pelių, kurių marios lakstė visomis kryptimis, jei sėsi, tai — ir per kelius ir net per kalnierių. (Išnašas žiūr. sekančiame Karyje).

(Bus daugiau)

Senelis Adomas buvo pirmas mano mokytojas ir visokiais klausimais nenurungiamas didžiausias mano autoritetas. Jis mirė man pradėjus lankyti gimnaziją; nors buvo sulaukęs 104 metų amžiaus, bet buvo pilnos atminties ir išminties žmogus.

„Pirmas mano rašinėlis buvo paskelbtas prieš 44 metus 'Šaltinyje', o pirmas eilėraštis buvo išspausdintas 'Šaltinėlyje' 1930 m., Laukų Žvangučio slapyvardžiu. Nuo to laiko su lietuviška spauda susigyvenau, ją pamilau, ir vis rašinėju įvairiuose laikraščiuose.

„Mokytis pradėjau pas senelį Adomą, vėliau mokiausi Gudelių pradžios mokykloje ir Veiverių progimnazijoje, vis prisilaikydamas senelio nurodytų metodų. Užtat mano mokslai nepabaigiami. Ir dabar vis tęsiu juos gyvenimo mokykloje. Labai norėčiau šiuos mokslus kada nosr užbaigti, bet ar pavyks?“

Jau pradžios mokykloje A. Skirka redagavo šapirografinį laikraštėlį „Lietuvytis“. Rašė „Žvaigždutei“ ir „Šaltinėliui“. Mokyklos mokinių išleistuvėse jaunieji vaidintojai suvaidino jo parašytą scenos vaidelį, kuris buvo pavadintas „Pavasaris Ateina“.

Neprikl. Lietuvos kariuomenėje karinę prievolę atliko 7 pėst. Žemaičių Kunigaikščio Butgeidžio pulke, 1937-1938 m. Aktyviai reikėsi kultūrinėje veikloje. Pora nr.nr. „Butegeidininko“ jam pavyko, be jokio priakaišto, suredaguoti ir išleisti. Taip pat buvo jo suredaguotas juokų laikraštėlis „Botagas“.

Prieš karinės prievolės atlikimą, ir po to, sukaktuvinininkas bendradarbiavo: „Šaltinyje“, „Suvalkietyje“, „Pavasaryje“, „Karyje“, „Trimite“, „Ūkininko Patarėjuje“, „Jaunajame Ūkininke“ ir kituose.

Nuo pat jaunystės dienu buvo įsitikinęs šaulys ir amžinas karys. Kariuomenę ir Šaulių Sąjungą pamilęs anuomet, po neprikl. Lietuvos sparnu gyvenant, bet ir dabar su meile prisimena.

Visad buvo, ir tokiu pasiliko iki šiandien, — visuomenininkas. Pirmininkaudavo, sekretoriaudavo, veikė valdybose. Jam netrūko energijos ir vado bei vadovo gabumų. Nepakeičiamas vietinių ir tolimesnių laikraščių bendradarbis — korespondentas.

Tam tikrais laikotarpiais, Tauragėje ir Marijampolėje, Šaulių S-gos būriuose buvo veiklus švietimo vadovas. Jis rūpinosi valsčiuose ir miestuose bibliotekų steigimu. Net kaimuose buvo steigiamos skaityklos, kur burdavosi jaunimas. Ten kur A. Skirka veikė, jo įtaka buvo jaučiama: šaulių daugėjo, apylinkės kultūrėjo, o bibliotekos gaudavo iš centro daugiau knygų, laikraščių ir žurnalų.

Išėjus „amžinojo žydo“ kelionėn

Amžiaus jubilias dabartiniuose savo kūriniuose parodo kaip labai jis mylėjo ir myli, kaip brangino ir brangina Lietuvą, jos Žemę. Abiejose Lietuvos didžiųjų priešų, maskvinių rusų ir hitlerinių vokiečių, okupacijų metu A.S. buvo įsijungęs pogrindžio kovotojų gretosna: jis buvo laisvės kovotojas, ypač Veiverių apylinkėse. Jis visad jautėsi skolingas brangiajai Tėvynei anais laikais ir dabar jo veiklos bei kūrybos duoklė Lietuvai parodo A.S. nepaprastą, tie-

siog didvyrišką, patriotizmą, nemeluotą savam kraštui meilę.

Bet... 1944 m., antrą kartą raudonajai armijai okupuojant brangiąją Tėvynę, į šį pabėgėlių srautą įsijungė ir Antanas. Žinant jo besaikį patriotizmą ir pasiaukojimą jo numylėtajai Lietuvai, tikriausiai jis būtų likęs „žaliųjų girių brolių“ divizijose su ginklu rankose. Ir jo likimas nebūtų geresnis, kaip ir visų 50,000 žuvusiųjų laisvės kovotojų — partizanų.

Ir kas, ir kaip, kuriuo būdu jį privertė pasiimti „amžinojo žydo lazda“ ir išeiti amžinojį kelionėn į pasaulį? Kaip?

Matyt, tam žygiui apsispręsti įtakos padarė šeima — žmonos Adelės reikalavimas gelbėti trijų sūnų gyvybes. Jis buvo priverstas ir įtikintas apsigalvoti ir apsispręsti.

Nuo raudonojo maro gelbėdamiesi, su srautu pabėgėlių, jie atsidūrė V. Vokietijoje. Gyveno stovyklose: Bamberge, Garmisch-Schwaebische Gmueande. O 1949 m., rudenėjant, atsidūrė antroje žemės pusėje — Australijoje. Pagaliau tėvai pasiekė brandos amžiaus. Gal daugiau žmonos Adelės motiniškomis pastangomis pavyko išauginti tris sūnus, kaip mūrus, Lietuvos gimusius: Algimantą-Leonardą (1938 m.); Vytautą-Alfredą (1941 m.) ir Kęstutį-Juožą (1944 m.). 60 m. amžiaus jubiliejų minėdami, sveikiname Antaną visą poilsio laiką sunaudojusį visuomeninei veiklai ir raštijos kūrybai. Bet taip pat su meile prisimename ir Adelės, Antano gyvenimo palydovės, pasiaukojimą šeimai — vaikams. Juk žmonai nuo lietuviškos veiklos, nuo straipsnių ir knygų rašymo, asmeniniam gyvenimui, — gal ir likdavo tik trupinėliai... O metai metus vijo - gyvenimas bėgo taip greit! Ir taip nuo santuokos dienos, jų, tų metų, nuplasnojo net 38-ri...

Publicistas, rašytojas — poetas

Amžiaus solenizantui A.S. niekad nepakadavo Australijoje leidžiamų lietuviškos periodinės ir neperiodinės spaudos leidinių. Jis anksčiau išsirašydavo dešimtį JAV leidžiamų laikraščių. Knygas perka ir Kanadoj bei JAV leidžiamas.

Bendradarbiauja Amerikos ir Australijos lietuvių spaudoje: „Mūsų Pastogėj“ ir „Tėviškės Aiduose“. Jo tematika? Ji labai įvairi. Grožinė literatūra. Rašo knygų recenzijas. Žymiųjų lietuvių biografika. Kultūriniai klausimai. Poezija. Politika. Kai kada įsijungia polemikon. Kova dėl nepriklausomos Lietuvos.

1974 m. pasižadėjo suredaguoti vieną „Lietuvių Dienų“ nr., leidžiamą JAV — Los Angeles.

1. 1964 m. A. Skirka paskelbė „Kur bėga Šešupė“ pavadinimu legendų — pasakojimų knygą. Iliustracija paties A. Skirkos tapyta.

2. 1971 m. Ž.K.M.R. „Gintaras“ išleido legendų-pasakojimų knygą „Ilgiuosi tavęs“, kuri patraukė ir sudomino kultūringąjį lietuvių skaitytoją. Prabangiai išleista. Kietais viršeliais įrišta.

3. 1974 m., Lietuvių Žurnalistų Sąjungos Sydnėjaus skyrius (skyr. pirm. A. Skirka) suredaguavo „Austra-

Kodėl tos varlės kuprotos?

JURGIS GEDIMINĖNAS

(pabaiga)

Toliau, besiknisdamas laikraščių iškarpose, atrandau vietinio dienraščio straipsnį apie CYC (Company Of Young Canadians), kuri esanti panaši į amerikietišką "taikos korpą" ir kurią vadina Kanados vyriausybės \$7,000,000 anarchiją auginančiu eksperimentu. Šiai organizacijai 1974-75 m. Kanados biudžete yra numatyta \$3,147,000. Joje dirba keli šimtai savanorių turinčių šimtus įvairiausių planų bei projektų. Jau nuo 1969 m. Kanados federaliniam parlamente ir spaudoje buvo girdimi skundai, bei pasipiktinimo šauksmai dėl šios organizacijos veiklos. Kai kurie parlamento nariai pareikalavo atsiimti iš jų rinkiminių rajonų šiuos vyriausybės apmokamus "hipius", komunistus, agitatorius, radikalus ir kitokios rūšies revoliucionierius, tiktai drumsčiančius ramybę, naudojančius smurtą, subversiją ir kitokius nelegalius veiksmus, kuriuos net pati šios organizacijos vadovybė nesugebanti kontroliuoti. Tik 1969 m. Montrealio miesto pareigūnai užregistravo 35 šios organizacijos suorganizuotas demonstracijas, anarchiją kurstančios literatūros platinimą ir pan. Nors straipsnio pabaigoje giriamasi, kad Kanados vyriausybė jau yra šią organizaciją sudrausminusi ir pažabojusi, bet šių metų vasario mėnesį besilankydamas Toronte, iš ten gyvenančių savo draugų girdėjau, stačiai neįtikėtinus, kitokius faktus. Čia tikrai reiktų užklausyti, "kodėl tos varlės kuprotos" ir nusistebėti Kanados vyriausybės aklumu, ar kvailumu, eikvojant milijonus dolerių anarchijos auginimui, kuri galima prilyginti nuodingų gyvačiukų auginimu savo užantyje.

Tokios nesąmonės ir prazūtingas Kanadai milijonų dolerių mėtymas išnyktų, jeigu Kanados vyriausybėje būtų daugiau tokių žmonių, kaip jauniausias, 22 metų amžiaus, Kanados federalinio parlamento narys Sean O'Sullivan, kuris savo kalboje pasakyoje Vasario 16-sios proga Hamiltone, Ontario lietuviams

lijos Lietuvių Kalendorių 1974 m."

4 Šiomet sukaktuvinininkas tikisi išleisti savo poezijos — eilėraščių rinkinį. Šai knygai ir vardą jau parinko: "Tu esi nepamirštama". Medžiagą jau baigia ruošti.

"Be to (iš A. S. laiško) — galvoju apie naują veikalą... Tai būtų dienoraštiniu stiliumi ir forma parašyta, stambesnės apimties, gilesniu turiniu, apysaka, o gal ir romanas? Bet ar Dievulis tą kūrinį palaimins?"

5. A. Skirka yra taip pat kolektyvinių kūrinių — knygų autorius. Pvz. 1961 m. Australijos Lietuvių, Sydnejuje paskelbtame gražiame metraštyje 186-187 p. paskelbta Antano J. Skirkos biografija ir jo labai įdomus ir pagaunantis pasakojimas "Vabalkšnės Tiltu Vaiduokliai".

įspėjo, kad Kanados laisvė yra pavojuje. Jis sako nereikia savęs apgaudinėti mintimi, kad komunistinis pavojus negresia mūsų visuomenei. Negali būti taikos su tokia Sovietų Sąjungos vyriausybe, arba bet kokia diktatūra, kuri nepripažįsta pagrindinių teisių savo piliečiams. Negali būti tikros taikos, nei šaltojo karo pabaigos, kol Sovietų Sąjungos vyriausybė plės savo galybę ir įtaką. Sov. Sąjungos plėtra, kuri prasidėjo su Lietuvos pagrobimu karo metu, tęsiama toliau, nors jos metodai pasidarė subtilesni. Čekoslovakijos pavyzdys betgi rodo, kad Maskva yra pasiruošusi pavartoti jėgą, kada tik nori. Trumpai kalbant, dabartinė Sov. Sąjungos galybė ir politika gresia ne tik Kanadai, bet ir visam laisvajam pasauliui. Šią grėsmę didina daugelio kanadiečių trumparegiškumas, grėsmės nematymas ir savęs užliūliavimas turima laisve.

Toliau skaitau Sovietinės Lietuvos propagandinio šlamštelio "Gimtasias Kraštas" pernai metų gruodžio iškarpa, kurioje tautietis Stasys Repšys, iš Rodney, Ontario, labai jau nusiskundžia gyvenimu Kanadoje. Valdžia atimanti pusę uždarbio įvairių mokesčių pavidale, mažiau uždirbantieji vis dažniau meta darbus ir gyvena iš pašalpos, daug gazolino stočių išdžiūvo, bendras nerimas visoje Amerikoje ir visa eilė kitų negerovių. Jeigu šis gerokai persūdytas laiškas buvo atspausdintas gruodžio mėnesį, tai jis buvo parašytas gerokai anksčiau, o tuo laiku išvardintų blogybių dar nebuvo, arba jos buvo labai menko laipsnio. Tegul šis melagis parašo kokiame pasaulio krašte yra geresnės pensijos, negu Kanadoje, tegul jis palygina infliaciją ir kainų kilimą daugumoje pasaulio kraštų su turimu Kanadoje, tegul užsičiaupia apie išdžiūvusias gazolino stotis, o jeigu jau taip nepatenkintas gyvenimu Kanadoje, tai kodėl jis nesikrausto į sovietinį rojų?

Daug įdomios medžiagos ant mano rašomojo stalo susirinko apie pačią paskutinę pasaulio garsenybę — rusų rašytoją Aleksandrą Solženiciną ("Drauge" rusų kalbos žinovai pataria nerašyti Solženicin), kuris savo paskutine knyga "Gulago Salynas" suįdomino visą pasaulį ir sukrėtė Kremliaus valdovus mažiau kaip atominė bomba... Kadangi apie Solže-

6. Vėliau, taip pat Sydnejuje, Plunksnos Klubo išleistame Almanache (red. J. Almis Juragis) 246 p. įdėta A.S. biografija, o 105-118 psl. yra paskelbtos dvi novelės (teisingiau būtų apsakymai V.M.). Tai vis Australijos rašytojų girtini ir niekad neužmirštini spaudos darbai, prie kurių visur prisideda, redaktoriau bei vadovauja ir jubiliatas A. Skirka.

Gyvuok ir žėrėk kultūringiems lietuviams savo kūrybos šviesuliais: poezijoje, medžio skulptūros ir kt. meniniais darbais, meno tapybomis bei iliustracijomis (solenizantas eilę metų studijavo Australijoje, Art Training Institute, Melbourne) ir nesustok pusiaukelyje, ypač grožinės literatūros kūryboje.

Sveikiname, linkime kūrybingų ir sveikų metų.

nicyną net per daug rašoma įvairiose kalbose viso laivojo pasaulio spaudoje, tai reiktų pasižiūrėti tik į tai, kas labiausiai galėtų suįdominti mūsų tautiečius, o ypač tuos, kurie turėjo laimės pasprukti iš komunistinio rojaus, kurio tikrovė šioje knygoje atidengiama. Jokiū būdu nesurandu pernai buvusio Kanados "Tėv. Žiburiuose" straipsnio apie anksčiau pasirodžiusią Solženicyno knygą "Rugpiučio 14" (Samsonovo armijos žlugimas Prūsų ežeryne I-jo pasaulinio karo pradžioje), kuriame šis garsusis rašytojas yra gerokai išvanojamas už rusišką nacionalizmą, už Lietuvos priskaitymą "matuškos" Rusijos dalimi, ir, kai kuriose vietose, net už paprastą melavimą. Atradau pėmai metų "Tėv. Žiburių" 38 ir 39 egz., kuriuose tautietis B. Rimgaudas labai ilgu, gražiai parašytu, bei istorijos faktais pagrįstu, dviejų dalių straipsniu "Tolstojus, Solženicynas ir lietuvių tauta" pagrindinai sutriuškina abu garsiuosius rusų rašytojus ir vis už tuos pačius dalykus — rusišką imperializmą, bei mažų tautų grobimą, kurį be jokių skrupulų naudojo tiek "šventosios" Rusijos carai, tiek dabartiniai raudonosios imperijos valdovai. Skirtumas tarp šių dviejų didžiųjų rusų rašytojų yra toks, kad Tolstojui lietuviai visai neegzistuoja, o Solženicynui egzistuoja, bet abu yra pasiruošę ginti nedalomos Rusijos garbę ir didybę... Toliau, Solženicynui prikišama, kad jis ieškojo Rusijos priešų Lietuvos žemėse ir kad jis viena ranka atkakliai kovoja su enkavedistais, o kita ranka toleruoja priespaudą rusų užgrobtuose kraštuose. Solženicynas klatoja istoriją rašydamas, kad "1410 m. suvienytos slavų jėgos, čia, prie Žalgirio, sudavė mirtiną smūgį teutonų ordinui". Jam, atrodo, nežinoma, kad Žalgirio mūšyje atsakingieji vyriausieji vadai buvo lietuviai — Vytautas ir Jogaila. Tiesa, tiek lenkų, tiek Vytauto kariuomenėje buvo tam tikras nuosimtis įvairių tautų karių — čekų, totorių, o jų tarpe ir rusų daliniai, vadovaujami lietuvių kunigaikščių, tačiau, pasisavinanti rusiškoms interesams lietuvių karinį žygį — Žalgirio mūšį — yra istorinių faktų klatojimas ir melas, nes be Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos, didžiausios tų laikų karinės galybės Rytinėje Europoje, jokie rytų slavai nebūtų suruošę Žalgirio, o tuo labiau nebūtų mūšio laimėję. Be labai gražios pylos šiai garsenybei, A. Sol., pabaigoj straipsnio, jam primenami iš Lenino raštų paimti žodžiai: "Aš nežinau kiek kvailysčių turi padaryti rusai, kad nuo jų atrastų" ir "Pakrapštyk vieną kitą komunistą, rasi didžiarusišką šovinistą".

Savo paskutinėje, visą laisvą pasaulį nustebinusioje knygoje "Gulago Salynas", atidengiančioje Lenino ir Stalino laikų nusikaltimus, kurie dar ir šiandien tebevykdomi Sov. Sąjungoje, Solženicynas nuplėšė sovietų kaukę ir dabartiniai Kremliaus diktatoriai išsigando tiesos žodžio. Šioje knygoje Solženicynas net keletą kartų užsiminė apie Lietuvą ir lietuvius jau visai nemeluodamas, o net parodydamas pilną supratimą apie įvykusius Lietuvoje išvežimus ir ginkluotą lietuvių pasipriešinimą rusams ir jų nešamai naujai santvarkai — komunizmui. Visas Lie-

tuvą ar lietuvius liečiančias ištraukas kartoti nėra tikslo ir užimtų per daug laiko bei vietos, bet keletas iš jų yra tikrai įspūdingos. Daleiskim, "Gulago Salyne", rašoma, kad Lietuvoje, prasidėjus karui su vokiečiais, rusai per skubotumą paliko išstisus karinius dalinius ir net priešlėktuvinės artilerijos divizijas, bet suspėjo išvežti keletą tūkstančių nepatikimų lietuvių šeimų, iš kurių 4,000 Krasnojarsko lageryje buvo atiduoti kriminaliniams kaliniams, apiplėšti. Lietuvoje ir Estijoje pasipriešinimas jau baigėsi, bet 1949 m. ištisi ešalonai traukė iš Pabaltijo respublikų į Sibiro ištrėmimą... Kiekvienas ginkluotas nacionalistas, kuris nesutinka su centrine valdžia, yra banditas (nuo "basmačo" iki Lietuvos miškų partizano), o tokiam pritaikomas paragrafas — "aukščiausia priemonė" (mirties bausmė).

Toliau, pradedu vartyti labai įdomaus bei intriguojančio, ir, kaip "Time" žurnalas vadina, apokalipsiško Solženicyno 15,000 žodžių laiško Kremliaus valdovams ištraukas, rašytas praėjusių metų rugsėjo mėnesį Maskvoje, bet pataisyto ir paskelbto spaudoje tik dabar, jam atsidūrus Šveicarijoje. Visą laiško santrauką, savaime suprantama, neįmanoma pakartoti, tad paimsiu tik keletą įdomesnių vietų. Solženicynas labai abejingas ir beveik paniekinančiai vertina Vakarų civilizacijos, o ypatingai J.A. Valstybių ateitį, matydamas jų pavojingą smukimą žemyn. Vakarų demokratija esanti išsigimusi ir visa civilizacija užteršta. J.A. Valstybės pasiekė jau tokį laipsnį, kad nebėgali tvarkingai valdytis: "Kas ketveri metai politikai ko neužsimuša, norėdami būti išrinkti ir pasirinkdami klaidingą kelią — pataikauti masėms. Arba, štai, teisėjas, lyg išjuokdamas savo pareigų nepriklausomumą, pataikaudamas masėms, klaidingai pasiduodamas jų nuotaikoms, bei aistroms, išteisina žmogų, kuris laike sunkaus varginančio karo išvengia ir paskelbia karines paslaptis (čia, Solženicynas, be abejo, turėjo galvoje Vietnamo karą ir amerikietį Elsbergą, išvogusį ir paskelbusį, o gal net rusams pardavusį, Pentagono dokumentus). Štai, grupės darbininkų grobia sau kiek tik gali, nepaisydamos to, kad jų kraštas vis giliau brenda į ekonominę krizę, galinčią sugriauti jų pačių tautą ir valstybę... Laisvė esanti gera tik tol, kol sugeba išsilaikyti tinkamose ribose, o už tų ribų prasideda degeneracija — išsigimimas..."

Labai įdomus dalykas, kurį Solženicynas (panašiai kaip ir žinomas amerikiečių žurnalistas Joseph Alsop) pranašauja, yra artėjantis rusų-kiniečių karas, kuris truksiąs 10—15 metų, atseis rusams apie 60 milijonų žmonių ir po šio karo rusų tauta faktinai išnyks šioje planetoje... Solženicyno pranašystės seka jo patarimai Kremliaus valdovams iš kurių man labiausiai patiko, kad rusai turi atsakyti visų 14-kos nerusiškų respublikų, įskaitant Ukrainą, Estiją, Latviją, Lietuvą, Gruziją ir Gudiją. Pakartotinai perskaitęs Solženicyno pranašystes ir patarimus, jau nebeklausiu "kodėl tos varlės kuprotos", bet užbaigiu knaisiojimąsi ant savo rašomojo stalo su tikru įsitikinimu, kad Lietuvos laisvė jau ne už kalnų! Sault Ste. Marie, Ontario, Canada

Redaguoja —
S. Kaunellėnė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMŲ TRIMITAS

LIETUVĖ MOTINA — SIBIRO KANKINĖ

J. Narūnė

Dar šiandieną šimtai tūkstančių motinų šaukiasi pagalbos. Ištremtos iš savo tėvynės į joms nežinomus, apledėjusius Rusijos plotus. Šimtai tūkstančių išdraskytų šeimų. Vyrų atskirti nuo žmonių, vaikai nuo tėvų. Taip daro XX-tojo šimtmečio "žemiškojo rojaus" ponai, kad geriau galėtų išnaudoti savo nelaiminguosius vergus. Tie nelaimingieji vergai dirba sunkiausius darbus "plačiosios tėvynės" miškuose.

Jie gyvena baisaus bado ir šalčio žiauriausiose sąlygose, beribiais sniego laukais apsupti, priverčiamųjų darbų stovyklose. Tokias stovyklas tegalėjo sugalvoti ciniški toronai, lėta mirtimi marindami suvarytas ten nieku nekaltas aukas... Už ką?...

Tose stovyklose tebemiršta mūsų vaikai. Aldamos iš nuovargio motinos, neturi duonos kąnelio, kad galėtų numalšinti savo nusilpusių vaikų alkį. Apie medicinišką pagalbą negali būti kalbos. Net Raudonasis Kryžius negali su pagalba ten ateiti. Mirtis pasiima ir tas kankinies — motinas. Sibire didžiuliai plotai iškloti lietuvių lavonais. Skubiu tempu varomas lietuvių tautos genocidas...

Lietuvė motina šiandien yra kenčianti vergė rusų darbų stovyklose. Betgi ir ta, kuri dar tebėra Lietuvoj, yra beteisė savo vaikų atžvilgiu. Ji neturi teisės savo vaiko bažnyčioje krikštyti. Ji neturi teisės savo mažametį paženklinoti kryžiumi ir jį išmokyti žegnotis, nei jo į bažnyčią nusivesti. Mokykloje vaikas verčiamas įskusti savo tėvus (!), vaikas baudžiamas, bauginamas... Antireliginis, antimoralus ir antipatriotinis okupanto auklėjimas primestas lietuvi motinai, kuri lieka bejėgė, neturinti teisės pati savo vaiką išauklėti. O ir vaiko siela lieka sudrumsta tarp namų ir mokyklos auklėjimo.

Šiandien motinos vardas yra paniekintas, purvinais rusiškais batais sutryptas.

Ar mes galime šiandien ramiai švęsti Motinos Dieną? deklamuoti jos garbei skirtus eilėraščius, dainuoti dainas, kai šimtai tūkstančių lietuvių motinų Sibire ir tėvynėj negali pagal savo sąžinę auklėti savo vaikų, įskiepyti juose gėrio ir grožio meilę, tikėjimą Dievu... Kai tiek daug lietuvių motinų kankinių mirtimi miršta tolimojoj šiaurėj ir Sibire...

Šiandien mes turime šaukti SOS, kreipdamiesi į laisvojo pasaulio motinas su klausimu: "Kodėl Jūs tylite? Kodėl Jūs abejingos?"... Jūsų tylą neša Jums pačioms didelį pavojų... Didesnį, negu Jūs išivaizduojate".

STIPRI LIETUVIŠKA VEIKLA ROMO KALANTOS ŠAULIŲ KUOPOJE

V. Tamošiūnas

Trumpas ir aiškus "Romo Kalantos" šaulių kuopos p-ko muziko Alberto Mateikos man rašytas laiškas:

"Neveluok. Skubiai važiuok. Čia visokių gamtos prajovų, nesigailėsi ir greit atsigausi..."

Rašau atgal: "Kovo 12 d. būsiu Tamos aerodrome". Šauningai neršiau valandos kada nutūpsiu. Kam trukdyti. Iš brolio inž. Alfos Šukio žinojau, kad yra "kalamaškos" ir už \$5.- pasikrovę keletą keleivių išvežioja į nurodytas vietas St. Petersburgė.

Vietos žmonės kalba, kad Tamos aerodromas yra gražiausias ir moderniausias pasaulyje. Man patiko. Einu besidairydamas į iškabas ir štai, pribėga besišypsanti maloniu žvilgsniu ponija ir sako: "Šauliškas ženklukas, tai jau būsi mūsų laukiamas svečias". Pasisako esanti sesė Valauskienė. Čia pat "Romo Kalantos" šaulių kp. p-kas, muzikas Albertas Mateika ir kuopos garbės teismo p-kas brolis Jonas Valauskas. Šauliai Valauskai vežasi į savo rezidenciją. Sako, — "užkąsim ir tik tada pas p. Antaną Dovydaičių". Esu nevalioje, reiškiau dėkingumą už tokią pagarbą sutikus.

Saulutė kepina švelniais spinduliais. Važiuojame dvi mylias pylimu. Šonuose tyvuliuoja vandenys, kurių kraštai nematomi. Atsiveria gamtos grožis: medžiai, krūmai, žydinčios gėlės. Jau ir mielijų Valauskų rezidencijoj. Ponia ruošia užkandžius. Man įduoda kvietinės duonos kepaluką ir mes trys broliukai: Jonas, Albertas ir aš, atsiduriame ant liepto. Ežerėlis, brolio Jono žodžiais, 12 akrų dydžio. Cylis viduryje 55 pėdos. Pakrantėse baltutėlės vilos ir tik pakrančių savininkai gali naudotis ežerėliu. Pakraščiai namų savininkų nuosavybė, o pats vidurys savivaldybės. Kitoje pusėje naujai pastatyta, dar negyvenama, šaulių Steponkų labai puošni vila. Prašo \$55.000.— Čia žolė, vaisiniai medžiai aplipę vaisiais, žydintys krū-

mai ir vešlios gėlės, nes gauna pakankamai vandens. Elektrinis motoras išsiurbia iš ežerėlio vandens kiek tik reikia. Čia pat, kitoje gatvės pusėje, nors namai ir labai gražūs, bet ežerėlio vandeniui naudotis negali, tad ir gyvoji gamta apmirusi, vilos žymiai pigesnės.

Netoliese trys mažos antelės ir du nariukai plūduriuoja. Pakraščiuose daugybė didelių paukščių. Mėtau po gabaliuką duonos. Vyksta kova su ešeriais dėl kievieno trupinio. Antelės pasisotinusių nuplaukė tolyn, o ešeriai vis dar alkani. Didelė laukinė antis atkrypavo sausuma užkandžiauti. Iš rankos suknapsčius riekę, nukrypavo į kibirą atsigerti. Čia toliau jos tikrasai vyras — didelis, puošniomis plunksnomis ir prisiplakę du šeimos draugai. Vienas iš jų vadinamas Tamošiu. Antelei vargo — visi trokšta meilės, gi tikrasis vyras saugo, bet jei kada nužingsniuoja kur nors toliau, kai atsigrįžta, jau Tamošius meilinas. Prasideda atkakli kova. Tamošius pralaimi, tik kažin ar visada? Nelaiminga šeimynėlė. Padėjo 30 kiaušinių ir pasiryžo susilaukti šeimos. Tokia stirta kiaušinių. Palieka tik 4. Išsiriti mažyčiai — geltoni, gražūs. Džiaugiasi tėvai ir šeimos draugai. Užskrenda didelis plėšrūnas ir visus keturis ančiukus sugaudo vandenyje ir nugurgia į gūžį. Nei tėvai, nei šeimos draugai nepajėgūs kovoti su tuo milžinu. Tėvai labai pergyveno netekę savo mažytėlių.

Ponia Ida Valauskienė išskubėjo į posėdį. Moterys ruošia madų parodą.

Šiokiadienis. Eilinis, dalyviais gausus, "Romo Kalantos" kuopos šaulių susirinkimas. Skaičiumi ir savo žavia jaunyste dominuoja moterys. Pagalvojau — kur moterys, ten turi būti ir veikla. Kuopa įkurta dr. K. Pautieniaus, Jono Valausko ir dabartinio kp. p-ko Alberto Mateikos pastangomis. Alb. Mateika gyvendamas Worcesteryje, ten taip pat įkūrė, ir

jai vadovavo, gana veiklią "Dr. Vinco Kudirkos" kuopą.

"Romo Kalantos" kuopa, galima sakyti, dar tik organizacinėje stadijoje, vienok, jau turėjo Klaipėdos krašto atvadavimo minėjimą. Paskaitą skaitė dail. Antanas Rūkštelė, o meninę dalį išpildė Alb. Mateikos vadovaujamas choras. Minėjimu svečiai žavėjosi. Parūpino ir svečiams parodė iš amerikiečių svaikatos įstaičių gautą filmą, o dr. Mieliauskas aiškino. Jau įsigijo Romo Kalantos vardo vėliavą. Jos mecenatas buvęs "Stasio Butkaus" kp. šaulys Jonas Butkus. Reikia vėliavoms viršūnių, stovų, reikia Amerikos ir tautinės vėliavų. Nors vėliavoms pinigų šauliai jau buvo gerokai sudėję, bet tą sumą dar papildė garbės teismo p-kas J. Valauskas, įnešdamas 50 dol. Po susirinkimo sesės šaulės vaišino kavute, skaniais tortais ir pyragaičiais. Šauliai gražiai sugyvena, draugiški, turi stiprių intelektualinių pajėgų. Reikia tikėtis ir toliau gražiai dirbs.

Vasario 16-tosios iškilmės buvo įspūdingos. Šauliai išnaudojo pertraukas ir vadovaujant broliui Valauskui ir talkininkaujant sesėms Emilijai Grušienei ir Anicetai Mieliauskienei, rašė laiškus į Vašingtoną žymiesiems atstovams, pareigūnams ir kitiems įtakingiems žmonėms, Simo Kudirkos iš rusų kalėjimo vadavimo reikalui. Išsiųsta 300 laiškų. Rašymas tęsiamas toliau.

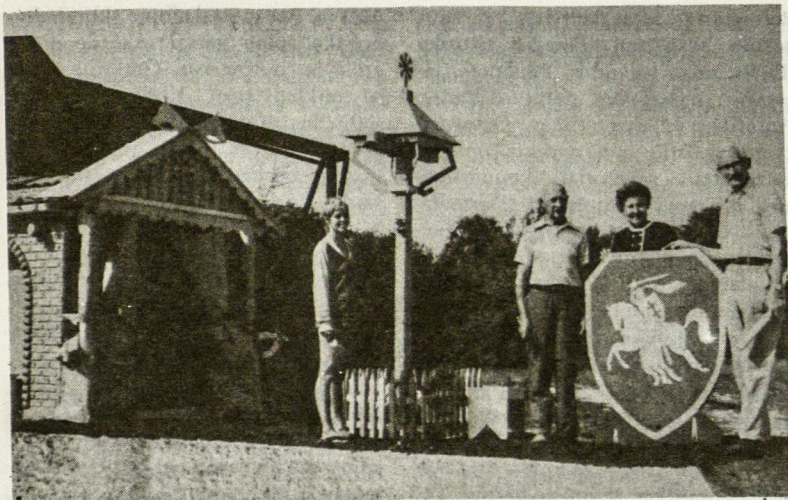
Dažnas, nežinia kokiais sumetimais, vis dar pasako, — ar vertėjo atkurti Šaulių Sąjungą? Gerbiame, ne tik reikėjo, bet buvo būtina. Bolševikams okupavus Lietuvą Šaulių Sąjunga pirmoji skaudžiausiai nukentėjo. Šaulių vadų suėmimai prasidėjo jau pirmomis okupacijos dienomis. Kauno sunkiųjų darbų kalėjime pirmasis sušaudytas buvo kpt. Juozas Tomkus, gyvoji Šaulių Sąjungos širdis, 1940 m. liepos 13 d. Sekanti, neturinti vardo šaulių kuopa, turėtų pasirinkti savo patronu kpt. Tomkų. Nuo bolševikų daugiausia nukentėjo sesės ir broliai šauliai. Sąjungos įkūrėjo du sūnūs ir Sąjungos Močiutė Emilija Pūtviene buvo nukankinti Sibire. Emilijos Pūtviene atminimą sesės šaulės įamžino Sąjungos moterų vėliavoje. Su-

šaudymai, trėmimai, badas ir sunkūs, neįprasti darbai daugelį pakirto, retas išliko gyvas. Senųjų šaulių išėivioj esame tik maža dalelė. Daugelis mūsų eilėse nepriklausomaj Lietuvoj Sąjungai dar nepriklausė. Turime daug jaunimo. Čikagoj "Vytauto Didžiojo" rinktinė su virš 400 šaulių. Yra dvi jūrų šaulių kuopos. Turime 23 dalinius ir du būriu, kurie neabejotinai išaugs į kuopas. Likę gyvi šauliai, sau, gyvi būdami, duobių nesikas. Nužudytųjų šaulių kraujas šaukia nenusiminti, organizuotis veikti ir kovoti dėl laisvo tėvynės rytojaus.

Šaulių Sąjunga Lietuvoj buvo karinė-kultūrinė organizacija, apjungusi miestus, miestelius, kaimus ir vienkiamius. Buvome kariniai gerai paruošti. Lenkijos vyriausybė, ruošdamasi duoti Lietuvai ultimatumą, ilgai svarstė ir nepasitikėjo šauliais. Girdi, — o kas būtų, jei šauliai pasitrauktų į miškus ir pradėtų partizanines kovas su jų armija. Kultūriniai šauliai taip stipriai veikė, kad jau visur dygo nauji Šaulių Namai, chorai, orkestrai, vaidybiniai būreliai, bibliotekos, gaisrininkų komandos. Sporto srity šauliai reiškėsi visose šakose. Nepriklausomybės kovose šauliai greta narsiosios kariuomenės, atliko didelius žygius kovose su besiveržiančiais priešais. Atvadavus Klaipėdos kraštą, šauliai ten buvo Lietuvos pasididžiavimas. Kultūrinė veikla ir abejojantių atlietuvinimas vyko per chorus. Tų chorų širdis buvo muzikas, šaulys Alfonsas Mikulskis. Moterų šaulių vadovė, kanklininkė Ona Mikulskienė, tarytum vaidilutė, puoselėjo kanklių muziką. Teatrai stiprino lietuviųbę. Jau nebebuvo mažosios ir didžiosios Lietuvos lietuviai, tik lietuviai. Mums džiugu, kad Ona ir Alfonsas Mikulskiai yra Šaulių Sąjungos centro valdyboj.

ST. PETERSBURGO MANIFESTACIJA

1974 m. balandžio 6 d., St. Petersburg, Fla., buvo Amerikos džiaugsmo manifestacija-paradas. Vieną dieną atvyksta pas mane brolis Valauskas ir sako: "Padarykime išvažiavimą, tamstai bus įdomu". Pakelėje pasiima dėžę alaus. Šaulių

Lietuvių autovežimis ruošiamas paradiui. Iš k. į d.: amerikietė menininkė, šauliai Juozas Stoškus, Viktorija Jakubėnienė ir dail. Antanas Rūkštelė. Š. J. Valausko nuotr.

Steponkų dar negyvenamos rezidencijos garaže dail. šaulys Ant. Rūkštelė sukinėjasi su planais rankose. "Dailidės" — Kostas Steponka, Juozas Stoškus ir, iš Kanados čia vasaroti atvykęs. Vytautas Lumbys atsigaivinę brolio Valausko atgabentų alum, griebėsi darbo. Darė lietuvišką kopyltstulpį. Garažo pašonėse stirtos medžiagos. Reikėjo skubėti, nes iškilmės čia pat, gi dail. Rūkštelė visa daro pagal planą, preciziškai.

Užsimojimas dalyvauti St. Petersburg, įvykstančiame valstijų parade, pareikalavo diplomatijos, ryžto, veržlumo ir finansų. Milžinišką šių darbų dalį atliko JAV gimusi, Lietuvos nemačiusi šaulė Viktorija Jakubėnienė-Jakubson. Ji išsirūpino, kad St. Petersburg burmistras balandžio 6 dieną paskelbtų Lietuvos dieną. Burmistro proklamaciją, dalyvaujant ir sesei Viktorijai, iš jo rankų priėmė Lietuvių Klubu pirmininkas K. Jurgėla.

Ji išrūpino leidimą parade dalyvauti lietuviškam motorizuotam vežimui, ant kurio buvo namas, kurio priekyje buvo lietuviški gonkeliai, vežimo priekyje buvo įruoštas didžiulis Vytis, kopyltstulpis, ir aukštai iškeltos — Amerikos vėliava ir Lietuvos Trispalvė. Ant vežimo du akordeonistai grojo tautinius šokius. Iš abiejų vežimo šonų, tautinius šokius šoko Vašingtono ir Baltimorės

šokėjos ir šokėjai. Dar ant vežimo buvo pavaizduota lietuviškoji Vargo Mokykla. Prie ratelio Ida Smalinskienė ir du vaikučiai. Šonuose sėdėjo po tris, tautiniais rūbais pasipuošusias, lietuvaites. Vežimo apačia apjuosta tautinių spalvų, padangos su vėlukėmis, trispalve.

Gal sunkiausia buvo gauti leidimą džiaugsmo manifestacijoj pavaizduoti Simo Kudirkos tragediją ir ją parodyti amerikiečiams. Dailininkas A. Rūkštelė su talkininkais padarė vežimą su kalėjimu ir jame įkalintu Simu Kudirka. O sesė Viktorija, per visas duris landydama, gavo leidimą parodo eisenos gale vežti Kudirkos kalėjimą su užrašais: Freedom for Simas Kudirka, Freedom for Lithuania.

Nelengvas buvo ir finansų klausimas, nes per labai trumpą laiką reikėjo surinkti 3.000 dol. Tos sumos reikėjo sumokėti už medžiagą. Daugelis atvežė savo medžiagą. Už darbą niekas neėmė. Didelę dalį lėšų sudėjo "Romo Kalantos" kuopos šauliai. Aukojo: Šmigelskiai — 200 dol., Valauskai — 110 dol., Plepiai — 50 dol., Steponkos, Grušai, Josiukienė ir daugelis kitų, mažesnėmis aukomis.

MANIFESTACIJA

Tik lietuviams pasisekė gauti leidimą iškilmėse dalyvauti, nors St.

Petersburge kitos tautybės yra gausesnės skaičiumi. Paradas užtruko dvi su puse valandos. Pradžioje, tarytum pražyduosiu gėlių darželis, Amerikos vėliavų miškas. Dalyvavo įvairių valstijų gubernatoriai, miestų burmistrai, senatoriai, kongresmanai, kiti aukšti pareigūnai, žurnalistai, filmuotojai, fotografai. Nereikia abejoti, buvo ir Maskvos komunistų agentų. Parade dominuoja aukštesniųjų mokyklų gausūs ir drausmingi orkestrai. Buvo du orkestrai ir iš Mičigano. 40 įvairiai išpuoštų vežimų. Minios žiūrovų ant šaligatvių. Žinovai spėja, galėjus būti iki pusės milijono žiūrovų.

Laukiame savo vežimo. Atplevėsuoja Amerikos ir mūsų tautinė vėliavos. Matau, sudrėksta ne mano vieno akys. Vežima toks, kokį suprojektavo dailininkas Rūkštelė. Kyla

ūžesys. Per garsiakalbius sklinda lietuviškų šokių garsai. Akordeonistai groja be pertraukos. Grakštūs šokėjai miksiai šoka. Vežimo šonuose sėdinčios lietuvaitės siunčia bučinius. Žiūrovai pakilo nuo kėdžių, šaukė, mosikavo, o viena juodukė šaukė: "Laisvės Lietuvai". Jaudinančią įspūdį sukėlė prieš koplytstulpį suklupusi, maldai rankute sudėjusi, jaunutė Jurgėlaitė. Visiems buvo aišku, kad ji pas Aukščiausiąjį maldauja laisvės Lietuvai, nes taip ir and vežimo užrašyta. Daugelis atsisotoję palydėjo lietuvių vežimą.

Štai, Amerikso gėda, Simo Kudirkos tragedija — kalėjimas, o jame jaunuolis (pavardė neskelbiama), užrašas: Freedom for Simas Kudirka, Freedom for Lithuania. Iš šalių ir užpakalio lydi policijos mašinos. Žmonės, tarytum, apmirė, įsiviešpatavo

tyla. Manau, ne vienas pagalvojo, kad komunizmas laisvės nepripažįsta ir gal ne vieną Simo Kudirkos tragedija sugrąžins į tikrąjį demokratijos kelią ir laisvą tautų apsisprendimą.

Tai ką padarė šauliai, sesė Viktorija Jakubėnienė ir brolis dail. Ant. Rūkštelė, su keliolika talkininkų Lietuvos laisvės reikalui, nenupirksi ir už šimtus tūkstančių. Spauldoje gausu straipsnių apie lietuvių pasirodymą. Nuotraukos, televizija. Lietuviai pirmavo.

MANO VIEŠNAGĖS PAS
"ROMO KALANTOS" ŠAULIUS
"Romo Kalantos" šaulių kuopa jauniausia, bet sesių ir brolių užmojai ne eiliniai, tikslas Nepriklausomai Lietuvai kilnus.

Simo Kudirkos tragedija — kalėjimas. Vaizdas iš lietuvių manifestacijos St. Petersburg, Fla.

Kuopos garbės teismą sudaro: p-kas Jonas Valauskas, nariai — dail. Ant. Rūkštelė ir teis. Antanas Šmigelskis. Neturėjo korespondento. Man pakvietus, mielai sutiko tas pareigas eiti šaulė veteranė Emilija Grušienė. Ji vieny tų, kuri su vyru ir sese ir broliu Mantautais, Brocktone, įkūrė “Martyno Jankaus” šaulių kuopą. Sesė Emilija apdovanita Šaulių Žvaigždės ordinu. Broliai Grušai savo puošnioje rezidencijoje suruošė man sutiktuves. Nuoširdus šauliškas ačiū.

Malonu buvo paviešėti pas lietuviškos Šveicarijos sūnų, zarasietį Antaną Rūkštelę, kuris savo meniškąjį teptuką mus žavi. Man atsilankius Lietuvių Klube, į akis krito didingas dail. Rūkštelės paveikslas — motina su kūdikiu ant rankų, giliu liūdesiu veide, gedi savo šeimos ir išstremtųjų lietuvių. Sesė Elena Rūkštelienė vadovauja St. Petersburgo moterų oktetui. Mielos buvo vaišės ir pokalbiai.

Net du kartu aplankiau detroitietę šaulę Onutę Josiukienę. Ji, geroji samarietė, globoja du senelius. Labai aktyvi šaulių eilėse. Aplankiau žymią senosios kartos veikėją Domicelę Štaupienę. Ten viešėdamas radau senos kartos lietuvių, 82 metus einančių, Gudą. Jis kaip šventenybę, ant kaklo nešioja 5-kių litų monetą, kurios vienoje pusėje Vytis, kitoje patriarchas J. Basanavičius. Aplankiau vyžuoniškę Eleną Orokauskaitę-Daknienę su vyru. Ji nepriklausomos Lietuvos laikais buvo apdovanita Šaulių Žvaigždės ordinu.

Šauliai pasižadėjo šiomet iškilmingai atšvęsti Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimą ir iškilmių metu pašventinti kuopos vėliavą.

Detroitiečiai, viešėdami S. Petersburg Beach, nepamirškite, jei jau neužsukti, tai bent paskambinkite Rožei ir Alfonsui Plepiams. Barė, kad pas juos neapsistojau. Du kartus su “Kalantos” šauliais pas juos viešėjau. Labai graži rezidencija. Čia pat švarutėlis kanalo vanduo ir netoliese jūra motinėle.

Darbščioji bitelė Viktorija Jakubėnienė, vos užbaigusi parado rūpesčius, panoro, kad į magnetofoninę juostą įkalbėčiau tautosakinių posmų. Sėdame su broliu Valausku į jos

turingą mašiną ir vykstame. Vietoje paaiškėjo, kad ji nori išleisti plokštelę. Krūptelėjau. Per staigiai visa, reikia gilesnio išstudijavimo. Prašiau atidėti. Mielieji Valauskai keletai dienų mane pasilikio pas save kaip augintinį. Čia pernai vasarėjo mano kaimynas kun. dr. Juozas Prunskis. Didįjį Ketvirtadienį, prieš mano išvykimą, ima rinktis artimesnieji šauliai. Tai vėl staigmena, bus išleistuvės. Prie skanių vaišių besidalinant parado pasisekimu, sesė Viktorija, be kitų pareigų tvarkiusi ir finansus, pareiškė, kad viską apmokėjus liko 100 dol., kuriuos ji pasiūlė Turkijos kalėjime kenčiančių Brazilskų kančių palengvinimui paskirti. Nutarimą atidėjo sekančiam kartui. Kada buvo daromos pastangos įkalbėti tautosakos nuotrupas, aš siūliau atidėti iki rudens, kad tinkamai pasiruoščiau. Vienoje plokštelės pusėje turėtų būti manifestacijos sumanytojų ir vykdytojų, dail. A. Rūkštelės ir sesės Jakubėnienės, trumpa apžvalga, privedanti prie tautosakinės raidos, kuri mūsų protėvius išlaikė lietuviškus. Antroje plokštelės pusėje siūliau moterų okteto vadovei sesei Elenai Rūkštelienei ir muzikui Albertui Mateikai, įdainuoti jų pasirinktas dainas. Kiekviena pusė užtruktų po 15 minučių, visa plokštelė — 30 min. Jei tas darbas pasisektų, tai būtų įrodymas, ką mažos kolonijos darbšti kuopa gali padaryti.

GAILA SKIRTIS

Ankstyvą Didžiojo Penktadienio rytą mielieji mano globėjai išveža mane į aerodromą. Gaila palikti tokią mielą šaulių šeimą, prie ežerėlio puošnią gamtą, antytes, ešerėlius ir senbernių Tamošių antiną, kuris greičiausia dėl tinginystės, vis nesuranda gyvenimo palydovės. Gaunu brangią, gerųjų Valauskų dovaną — ypatingai gražią lėkštę, kur tarp kitų paminkly, yra ir lietuviškas kryžius. Lėkštėje angliški užrašai: The Grotto Portland, Oregon Sanctuary of our Sorrowful Mother ir Lithuanian Shrine.

Vežu mūsų jaunosioms kanklininkėms dovanėlių. Gaila, gintarėlių neradau, bet kriauklyčių daug parvežiau. Mielosios mūsų kanklininkės,

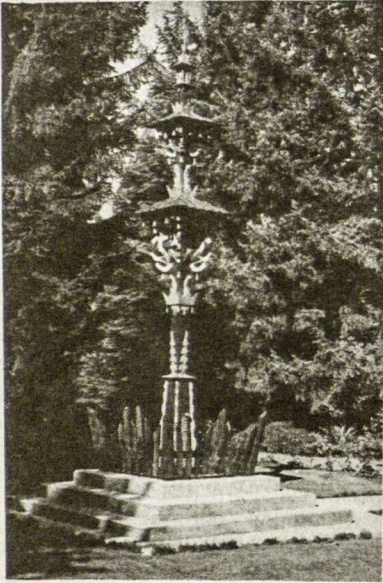
kai sirgau, ir joms atrodė, kad reikėjo man nuotaiką pataisyti, siuntė man gėlyčių.

Tokių gražių išpūdžių, patirtų iš “Romo Kalantos” sesių ir brolių šaulių, niekad nepamiršiu. Esu tikras, kad Amerikos Lietuvių Klubas St. Petersburg džiaugsis šauliais ir jų teikiama parama. Juk šauliai atsikūrė dar ir todėl, kad mūsų Tautos pavergėjas, maskvinis komunistas, žudynėmis, kankinimais, mūsų žemių rusais apgyvendinimu, religijos persekiojimu, visų šaulių lietuvių dar nepalaidojo ir nepalaidos. Nors mes, senieji Sąjungos veteranai senstame, ir ne vienas imame apleisti pasaulį, bet mūsų gretas papildė jaunimas.

Atsiminkite, tautų žudytojai rusai, mūsų šaulių dalinių: “Romo Kalantos”, “Simo Kudirkos”, “Juozo Damauto”, Dr. Vinco Kudirkos”, “Kar. Antano Juozapavičiaus”, “Pirmojo Lietuvos kareivio Stasio Butkaus”, “Vlado Pūtvio”, “Povilo Lukšio”, “Lietuvos Šaulių Sąjungos Močiutės Emilijos Pūtvienės”, karalių, kunigaikščių ir kitais vardais pavadintų dalinių vėliavos, ras užtarnautą vietą Nepriklausomos Lietuvos Karo Muziejuje.

Sesės ir Broliai! Mūsų darbas našus, bet pasiryžę, pasiaukavę, galime dar daug daugiau padaryti. Šauliškoj šeimoj težydi vienybė!

Bendravome ir bendrausime su tėvynėje likusiais artimaisiais, bet būsime griežti tiems, kurie niekina Nepriklausomos Lietuvos klestėjimo laikotarpį. Mūsų jaunajam atžalynui kišamos gimos, niekur nematytos žagrės, kurios nepriklausomaj Lietuvoj buvo vien muziejinis eksponatas. Šaulių vaikai nesinaudos maskviniais vaikų elementoriais, kad ir lietuvių kalba parašytas. Smerksime tuos, kurie palaiko ryšį su okupanto agentais. Kaip puikiai tie agentai būna užsimaskavę, geriausi pavyzdžiai Vytautas Alseika ir Juozas Mikuckis. Vytautas Alseika lietuviškoje laisvojo pasaulio spaudoje rašydavo vedamuosius ir dažnai smerkdavo okupantus. Dabar Alseika Lietuvoje rašo atsiminimus ir kai baigs, neabejotinai, gaus ropele, nes maura bus jau savo išdavikišką darbą atlikęs. Juozas Mikuckis, buvęs karo

Šaulių Idos ir Jono Valauskų iniciatyva, sudarius komisiją, Portlande, Oregone, pagal architekto Jono Muloko projektą, Marijos šventovėje, tarp kitų gausybės paminklų, Lietuvos laisvės kovotojams ir Sibiro kankiniams pagerbti, pastatytas šis paminklas.

komendantas ir policijos vadas, tremtyje dėjosi dideliu patriotu, o dirbo tautos išdavikams. Mikuckis, judo šiaus pareigą atlikęs ir suėdęs ropelę, užbaigė savo tėvynės išdaviko gyvenimą.

Šaulių Sąjunga išgyvena ir mūsų veiksmų nedarnią veiklą. Visuomenė suskaldyta. Neduok, Dieve, kad tik neišsipydytų Vytauto Alseikos žodžiai: "Manimi paseks kiti, sulauksime daugiau į klestinčią Lietuvą grįžtančių paklydėlių". Štai, tau, Alseikai Lietuva, kur lietuvis nebeteri jokios laisvės, kur klastojama istorija, persekiojama religija, kraštas kolonizuojamas rusais, jam tai klestinti Lietuva. Ar begali žmogus žemiau smukti? Romas Kalanta, degdamas ugnyje, šaukė: "Laisvės Lietuvai!". Simas Kudirka siekė laisvės žibinto žiežirbų, kad mus sudrausminti, suvienyti, o mūsų kairiems vadovams nei šilta, nei šalta. Vašingtone į Baltuosius Rūmus vieno veiksmo atstovai pro vienas duris išeina, o pro kitas kiti įeina. Tai tau ir vienybė ir susiklausymas. Nejuokais kalbama, kad Vasario 16-

sios šventėje staliukus pasistatys ir aukas rinks Raudonosios Rožės, Našlių ir Našliukių, ir kitokie klubai. Iš tiesų, iš didelio rašto, išėjom iš krašto. Gerbkime senosios kartos lietuvių įnašą, kurie savo aukomis sustvirtino atsikūrusios Lietuvos padėtį. Atsiminkime, kad rusai okupavo Lietuvą ir mes tėvynėje buvome bejėgiai protestuoti, Amerikos lietuviai važinėjo į Vašingtoną ir prašė Amerikos vyriausybės nepripažinti Lietuvos okupacijos. Mums pasitraukus į Vakarus, kas ištiesė mums pagalbos ranką, kas šelpė gyvenančius stovyklose, kas pasitiko atvykstančius į New Yorko ar Bostono uostus, kas čia globojo, darbų ieškojo, lengvino pirmąsias svetimame krašte dienas? Ar ne senieji lietuviai? Jų įkurtos organizacijos ALTA, Balfas, apjungė visų įsitikinimų lietuvius, išskyrus Maskvai tarnaujančius. Daugelis jų jau iškeliauja į amžinybę, bet tie, kurie dar tebėra mūsų tarpe, skaudžiai išgyvena mūsų susiskaldymą.

Sesės ir Broliai, mūsų pareiga daryti visa, kad viešpatautų lietuvių tarpe vienybė, kad nebeatsirastų daugiau Alseikų ir Mikuckių.

Įdomu, jau net 40 studentų užsiregistravo vykti į okupuotą Lietuvą Vilniuje lituanistiką studijuoti. Maliauskas sako, kad tik 12, gerai atrinkty, Maskva leisianti atvykti. Žiūrėsime...

Tad būkime budrūs, Sesės ir Broliai šauliai, nepakliūkime į okupanto žabangus.

Mūsų darbas, visos jėgos, Nepriklausomai Lietuvai.

AR NE LAIKAS?

Ateinančiais, 1975 metais, sukaks 100 metų, kai mirė tautos auklėtojas, mokytojas, rašytojas, vyskupas Motiejus Valančius. Kilęs iš valstiečių, tačiau pasiekęs aukštojo mokslo ir buvęs Vilniaus Akademijos profesoriumi, o vėliau pašvęstas Žemaičių vyskupu. Mokytojaudamas jis mylėjo mokinius kaip savo vaikus, juos gerbė kaip žmones, todėl savo mokinių buvo be galo mylimas ir nepaprastai gerbiamas.

Tuo metu Lietuva buvo žiaurios rusų okupacijos prispausta. Lietuvis valstietis nešė sunkią, dažnai nepa-

keliamą, baudžiamą naštą. Dvarininkų, dažnai kitataučių, valstietis net žmogumi nebuvo laikomas. Nuolatas alkanas, sunkių darbų iškankintas, susiramino ir užsimiršimo ieškojo alkoholyje. Tuo metu kiekviename Lietuvos kampelyje buvo smuklių, kitataučių išlaikomų, okupantų globa besinaudojančių. Okupantui buvo svarbu, kad apsvaigęs valstietis lietuvis neturėtų laiko galvoti apie jam daromas skriaudas, neturėtų noro ieškoti teisybės, geresnių gyvenimo sąlygų.

Vyskupas Motiejus Valančius stojo į kovą su girtavimo yda, su moraliniu valstiečio žlugdymu. Visuose Lietuvos kampeliuose jo paraginti kunigai ėmė steigti blaivybės draugijas, per pamokslus aiškinti alkoholio daromą žalą. Savo raštuose ir knygelėse, populiaria kalba, gyvais pavyzdžiais, jis ėmė šviesti žmones. Jo pradėtas darbas, davė gražių rezultatų. Jo knygelės buvo tas šviešus spindulys, kuris skleidė tamsos uždangą, teikė dvasinio peno. Blaivybės draugijos augo narių skaičiumi. Iki tol beviltiška baudžiauninkų būklė, sunkūs nuolatiniai darbai, pasidarė lengviau pakeliama. Jo įkurtos mokyklėlės ir blaivybės draugijos buvo aštri rakštis okupanto užmačioms, tad tuoj po nepavykusio 1863 metų sukilimo jos buvo uždarytos. Tačiau, vyskupo Motiejaus Valančiaus pasėta sėkla davė vaisių ir lietuvių tautinis atgimimas nebūtų buvęs toks kaip buvo, jei nebūtų buvę vysk. Motiejaus Valančiaus, jo įsteigtų blaivybės d-ųjų ir jo knygelių suaugusiems ir vaikams.

Šiuo metu mūsų tėvynė ir vėl pergryvena žiaurią, bet jau ne caristinę, o komunistinės Rusijos okupaciją. Ir vėl mūsų engiamas brolis, sesė, ieško paguodos ir susiramino alkoholyje. Dažnas, apsilankęs pavergtoje tėvynėje, su liūdesiu prisimena į akis dūrusį reiškinį — dažnai gatvėje jauni ir vyresni, iš kišenės išsitraukę bonką, ten pat gatvėj, užsivertę geria svaigiuosius gėrimus. Dažnai, laiškuose iš tėvynės, skaitome, kaip ta ar kita proga buvo pasilinksminta ir gerai nugerta. Iš JAV giminių atsilankymo proga stalai lūžta nuo bonkų. Išleidžiant gimines, bonka eina iš rankų į ran-

kas, ir kiekvienas, neišskiriant nei vaikų, nugeria. Jie geria, kad pamirštų, kad nėra laisvi, kad okupantas su skaudžiu boatvu sėdi ant sprando. Alkoholyje sskandina savo sielvartą, alkoholyje ieško susiramino. Ar ne laikas, kad atsirastų kitas Valančius, kitas didysis blaivybės apaštalas? Ar ne laikas, kad kas pavergtam broliui, sesei, nurodytų kitą, naudingesnę priemonę sav skausmui malšinti?

Jie geria, kad pamirštų savo nedalią, o kodėl geriame mes? Lietuviai šiam krašte daugumoj pasiekė aukšto gerbūvio, atsistojo ant tvirto materialinio pagrindo, bet vietoj tais turtais puoselėti savo tautos dvasinius lobius, kiek daug sunkiai uždirbtų dolerių išleidžiam įvairiems alkoholiniams gėrimams pirkti, įvairių barų savininkų kišenėms doleriais papildyti. Kaip dažnai didžiujamės, kad nebeapsitenkinam jau vietiniais gėrimais, ieškome tik užsieninių, kad tokioj ar tokioj viešnagėj buvo po bonką kiekvienai galvai ant stalo skaniausio, geriausio gėrimo... O kaip dažnai kultūriniam darbams paremti, lietuviškam laikraščiu, žurnalui ar knygai įsigyti, ir dolerio galimės, nes čia taip užimti, kad nėra laiko skaityti. Gailimės dolerio lietuviškai reprezentacijai, bet nesigailium dešimtinų gėrimams pirkti, save nuodyti ir savo

sveikatą žaloti. Prieš keletą metų teko važiuoti mašina per Čikagos padugnių kvartalus, su vos per tris dešimtis metų persiritusiu svečiu iš tėvynės. Su pasišlykštėjimu, pasipiktinęs, jis stebėjosi: "Kodėl vyriausybė leidžia, tiems, kadais žmonėmis buvusiems, dabar į žemiausius gyvulius panašioms sutvėrimams rodytis gatvėse, kodėl neuždarą jų į darbo stovyklas, kur jie tuojau išgytų iš savo "ligų". Girdėjau, kad ne vienas ir inteligentas lietuvis tarp tų gyvenimo padugnių atsidūrė.

Amerikiečių spauda bando kovoti su girtavimu. Alkoholi skaito stipriausiais narkotikais, prie kurių organizmas labai greit pripranta ir žmogų padaro ir fiziniu ir dvasiniu invalidu, nebe produktyviu bendruomenės, šeimos nariu. Našta šeimai ir valstybei, našta žmonijai. Amerikoj daug blaivybės draugijų, kurių nariai stengiasi viens kitam kovoj su alkoholizmu padėti kovoti. Daugelis milijonų buvusių alkoholikų, tų draugijų padedami, tapo vėl produktyviais bendruomenių nariais.

Ar ne laikas ir mums pabusti ir su ta silpnybe pradėti kovoti, jai pskelbti besąlyginį karą? Ar ne laikas steigti blaivybės draugijas, paskelbti lietuviškoj spaudoj kovą prieš girtavimą. Asmeninės laisvės čia niekas negali varžyti. Savo namuose kiekvienas turi teisę elgtis kaip jam

patinka, bet viešuose renginiuose privalome rasti kitų būdų lėšoms sukelti, kitų priemonių nuotaikai sudaryti. Šiuo metu jau ir eilinės kultūrinės popietės nebeapsieina be svaigiųjų gėrimų. Jau prie barų aptarnauja dažnai net 21 metų neturintieji jaunuoliai. Tiesa, juk jau 18-mečiai, laikomi suaugusiais, tad ir gerti ir kitus aptarnauti turi teisę. Ar tam bėgome nuo fizinio žuvimo, kad čia iš gero gyvenimo dvasiniai žlugtume? Ne vienas pagalvosim, šios mintys taikomos ne man, nesu alkoholikas, niekad nenusigeriu, pagaliau geriu už savo, tai mano reikalas kiek ir kada geriu. Netiesa. Ne tam, kad kaip inkstai vartytumies taukuose, išbėgome; ne tam, kad visus savo pogeidžius tenkintume, bet kad kovotume už pavergtų sesių, brolių teises, kad siektume laisvės pavergtai tėvynei, kad savo materialinius išteklius tai kovai skirtume. Pagaliau, kad išaugintume blaivy, kovojantį, savo prieauglį.

Mielos Sesės, brangūs Broliai, tiesa skaudi ir nemaloni, bei jei šauliai nešė šviesą, drausmę ir saviauklą į kiekvieną Lietuvos kampelį, tai atsidūrę tremtyje, privalome būti pavyzdžiu kitiems. Pradėkime nuo savo parengimų, o įpratę rasti pasitenkinimo ir be alkoholio, pasitar-nausime ir sau ir lietuviškam reikalui ir savo kenčiančiai tautai.

KUOPŲ VEIKLA

"DLK Kęstučio" šaulių kuopa Racine, Wisc. Kovo 24 d. įvyko "DLK Kęstučio" šaulių kuopos metinis susirinkimas. Jį atidarė kp. pirmininkas š. P. Petrušaitis, paprašydamas dalyvius pagerbti mirusius narius susikaupimo minute. Susirinkimui pirmininkauti pakviestas š. dr. Adolfas Palaitis, sekretoriauti š. Ant. Mikus. Iš veiklos pranešimų paaiškėjo, kad suruoštos Joninės ir paminėtos Lietuvos ginkluotų pajėgų atsikūrimo 55-sios metinės. Prisidėta prie Wisconsinio Lietuvių Dienos ruošimo ir pervedimo. Lankyti mirusiųjų šaulių kapai. Pastatytas antkapis ant savanoriokūrėjo, šaulio Juliaus Umbraso kapo. Glaudžiai bendrauta su kitomis lietuvių organizacijomis.

Kontrolės komisija rado, kad kuopos išdas pavyzdžingai tvarkomas. Garbės teismas bylų neturėjo.

Paskirstytos aukos: š. J. Umbraso antkapiai — 170 do., po 25 dol. — LŠST

CV suvažiavimo proga, sportininkų išvykai į Europą ir knygai "Pėdos Mirties Zonoje"; po 20 dol. — "Lituanus" ir ALTAi, Vasario 16-sios proga.

Susirinkimas paskyrė 100 dol. šaulių stovyklavietei "Pilėnai", 50 dol. "Kariui" ir 25 dol. "Lituanus".

Susirinkimas, kuris buvo trumpas ir darbingas, užbaigtas Lietuvos himnu. Po susirinkimo įvyko vaišės, kurias paruošė kuopos valdyba, talkinama sesių šaulių.

Jurgis Milas

"L. K. Mindaugo" šaulių kuopa Montrealyje

Kovo 3 d. Aušros Vartų parapijos salėje įvyko "L.K. Mindaugo" šaulių kuopos narių visuotinis metinis susirinkimas.

Prieš susirinkimą kuopa su savo vėliava dalyvavo pamaldose. Susirinkimą atidarė kuopos valdybos pirmininkas V. Sušinskas. Į prezidentumą buvo pakviesti kuopos garbės šauliai: J. Šiau-

čiulis, Ign. Petrauskas ir J. Jurgutis, pirmininkauti — Stp. Kęsgaila ir sekretoriauti — Aug. Mylė. Mirusieji kuopos šauliai buvo pagerbti tylos minute — atsistojimu.

Po vėliavos perdavimo prezidiumo pirmininkui, Aug. Mylė perskaitė praėjusio susirinkimo protokolą, kuris buvo susirinkimo išklaudytas ir priimtas. Praėjusių metų kuopos veiklos pranešimą padarė V. Sušinskas. Iš pranešimo išryškėjo gyva kuopos veikla. Be įprastinių, kasmet ruošiamų gegužinių ir Joninių, praeitų metų rugpiūčio mėn. 3-4-5 dienomis, "Baltijos" stovyklavietėje buvo surengta pirmoji Kanadoje trijų dienų kultūrinė šaulių stovykla, kuri praėjo su įsidėmėtinu pasisekimu, kuopos kasai davusi gražaus pelno. Spalio 27-28 d.d. dalyvauta Niagaros pusiasalio "Povilo Lukšio" šaulių kuopos vėliavos šventinimo iškilmėse ir Kanados Šaulių Rinktinės posėdyje St. Catharines, Ont. Kartu su Lietuvos kariuomenės kūrėjais-sa-

vanoriais ir ramovėnais, gruodžio 2 d. suruoštas Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimas. Gruodžio 15 d. buvo suruoštas Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrėjo Vlodo Pūtvio šimtojo gimtadienio minėjimas. Kartu su Šv. Onos draugija suruoštas Naujų Metų sutikimas. Talkininkauta Vasario 16-sios minėjime. Aktyviai reiškiasi kupos mėgėjų grupė, vadovaujama V. Sušinsko, kuri kultūrinės stovyklos metu ir VI. Pūtvio minėjime atliko meninę programą, suvaidindama mōntažą "Šiaurės Pašvaistė".

Moterų skyriaus pranešimą atliko skyriaus vadovė J. Jukonienė, išryškindama nenuilstamą sesių paramą visuose kuopos veikimo baruose.

Kuopos išdininko Br. Bagdžiūno pranešimą perdavė revizijos komisijos pirmininkas A. Vazalinskas, kuris perskaitė revizijos komisijos aktą, iš kurio išryškėjo kuopos kasos stovis. Kuopa per 1973 metus turėjo 1033.65 dol. pajamų, 809.38 dol. išlaidų. Saldo likutis susirinkimo metu, kartu su moterų skyriaus ir scenos mėgėjų atskiromis sąskaitomis buvo 2.46 dol. Revizijos komisija konstatavo, kad kasos knygos vedamos tvarkingai ir gerai.

Šaudymo vadovas B. Kasperavičius padarė gana išsamų šaudymo veiklos pranešimą. Buvo prarastos kuopos ir kultūrinės šaulių stovyklos šaudymo varžybos. K. Kiaušui įteiktas šaudymo pažymėjimas.

Kuopos pereinamąją taurę-trofėją, geriausiai trejus metus iš eilės sušaudęs, laimėjo B. Kasperavičius. Taurė buvo jam iškilmingai įteikta.

Garbės teismo pranešimą padarė Stp. Kęsgaila. Jis trumpai konstatavo, kad ir praėjusiais metais jis buvo be darbo. Iš to matyti, kad kuopos sugyvenimas yra geras ir darnus.

Buvusios kuopos valdybos pasiūlymu, susirinkimas Aušros Vartų parapijos kleboną tėvą Joną Kubilių, S.J., kuopos šaulį, pakėlė į kp. garbės narius.

Naujo kuopos valdybos pirmininko ir valdybos rinkimai praėjo gana sklandžiai. Nauju kuopos valdybos pirmininku dviejų metų kadencijai, nesant kitų kandidatų, išrinktas V. Sušinskas. Į valdybą išrinkti ir vėliau pareigomis pasiskirstė sekančiai: vicepirm. St. Rentas, sekretorius Aug. Mylė, išdininkas A. Račinskas, šaudymo vadovas B. Kasperavičius, jo pavaduotojas A. Kalvaitis, informacijai J. Šiaučiulis, parengimams M. Grincius ir A. Žiukas, scenos mėgėjų grupės vadovu V. Sušinskas ir kandidatu J. Babrauskas.

Revizijos komisija pasiliko buvusi anksčiau: A. Vazalinskas, Ig. Petrauskas ir R. Simaniukštis.

Garbės teismas: Stp. Kęsgaila, Br. Bagdžiūnas ir P. Gobrys, kandidatai: J. Strelienė ir J. Jurgutis. Į Kanados šaulių rinktinės suvažiavimą, įvykstantį š.m. balandžio mėn. 27 d. Toronte, atstovais išrinkti: P. Gabrys, M. Grinkienė, Ign. Petrauskas, K. Kiaušas, J. Strelienė, A. Vazalinskas ir J. Vieraitis, o iš valdybos — pirm. V. Sušinskas, J. Šiaučiulis, Aug. Mylė ir B. Kasperavičius.

Susirinkimo dienotvarkei išsisėmus, diskusijose buvo pasisakyta: dėl uniformų pakeitimo derintis prie centro valdybos nustatytos uniformos.

Susirinkimas baigtas vėliavos perdavimu naujam kuopos valdybos pirmininkui ir Tautos himnu. Po susirinkimo buvo pasivaišinta skaniais sesių paruoštais užkandžiais ir kavute.

J. Šiaučiulis

KRONIKINĖS ŽINIOS

Viena sesė, dar Lietuvoj į šaulių gretas įsijungusi, prieš šventes nusiuntė siuntinį į Vasario 16-tos gimnaziją. Dabar ji gavo laišką iš gimnazijos administracijos, kurio tekstas žemiau talpinamas:

"Huetenfeld, 1974 kovo 26 d.

Gerbiamoji Ponia,

1974 m. kovo 1 d. per ūkvedį Veršelį gavau Jūsų siųstus rūbelius. Juos išdalinau mergaičių bendrabučiui ir gavusiųjų vardu dėkoju Jums nuoširdžiausiai už gražias išveiktas bliuskutes ir kitus dailius rūbelius.

Linkiu Jums ir toliau darbuotis lietuvių labai ir siunčiu gražiausius linkėjimus nuo mergaičių bendrabučio ir nuo savęs Velykų proga.

Jus labai gerbianti

Elisa Tamošaitienė"

Adresas: Private Litauisches Gymnasium, Schloss Bannhof, 684 Huetenfeld, b. Lampertheim, Western Germany.

Galima siųsti E. Tamošaitienės vardu, arba direktoriaus V. Natkevičiaus.

Balandžio 28 d. "Vlodo Pūtvio" šaulių kuopa Toronte mini savo veiklos dvidešimtmetį. Tai pirmoji atsikūrusios Tremty Šaulių Sąjungos kuopa. Kuopai linkime pirmą kartą visuose darbuose. Jos pirmininkui, valdybai ir nariams — duoti mums visiems broliško sugyvenimo, šauliško vieningumo pavyzdį ir toliau dirbti Nepriklausomai Lietuvai!

Balandžio 28 d. "Gen. Daukanto" jūrų šaulių kuopa Čikagoje, švenčia savo gyvavimo dešimties metų sukaktį. Per savo gyvavimo 10 metų, kuopa gausiai rėmė įvairius lietuviškus parengimus ir organizacijas pinigais, dalyvavimu įvairiuose parengimuose ir savo jachta pa-

vėzindami Mičigano ežeru jaunimą, vaikus ir suaugusius. Jie lankė kitų kuopų parengimus ne tik Čikagoje, bet ir kitose vietovėse.

"Gen. Daukanto" jūrų šaulių kp. p. kui, valdybai, ir visiems šauliams ir šaulėms, linkime ir toliau našaus darbo ir sulaukti dienos, kada galės plaukyti savose laisvos Lietuvos vandenyse. Gero vėjo!

"Stasio Butkaus" kuopos šaulys, buvęs pogrindžio veikėjas, laisvės kovotojas Vladas Pauza Detroito turėjo pasikalbėjimą su milijoninio dienraščio Detroit News korespondentu Henry Wittenberg, kuris su jo nuotrauka patalpinatas tame dienraštyje. Vl. Pauza korespondentui pabrėžė: "Kada mes lietuviai, atvykę į šį kraštą, kėlėm rusų komunistų daromą lietuvių ir kitų tautų genocidą, mumis netikėjo, dabar, kada Solženicynas tą patį iškėlė, pasaulis tiki". Toliau iškeliama jo, kaip pogrindininko, veikla ir jo darbai su lietuviams skautais ir Lietuvių Bendruomene. Ta korespondencija, tai didelis lietuvių laimėjimas. Gal po šio pirmo žingsnio seks kiti. Būkime visuomet pasiruošę savo tautos targediją kelti.

PATIKSLINIMAS-PASTEBĖJIMAS

1974 m. "Kario" Nr. 1 "Tremties Trimito" skyriuje p. 25 Kazys Šešupė (slapyvardis) korespondencijoje išvardino asmenis pakeltus į Šaulių Sąjungos garbės narius, jų tarpe ir prof. E. Pūtvytę-Mantautienę. Netiesa. Prof. E. Pūtvytė yra neištekėjusi.

Šiai klaidai davė pagrindą "J. Daumanto" šaulių kuopos p-kas Kazys Karuza. Jis darydamas pranešimą, tikriau sakant, skaitydamas apie Šaulių Sąjungos atstovų suvažiavime pakeltus asmenis į sąjungos garbės narius, paskelbė ir prof. E. Pūtvytę-Mantautienę. Netikėtina, kad aplinkraštyje būtų klaidingai atspausdinta pavardė. Tačiau, jei suklydo pirmininkas, korespondentas neturėjo kartoti spaudoje. Kai abu paskelbė netiesą, abu turėtų ir atšaukti spaudoje. Juk visuomenė, o ypač šauliai žino, kad ne Emilija, bet Sofija Pūtvytė yra ištekėjusi už Mantauto, kuri jau anksčiau buvo pakelta į sąjungos garbės nares.

Tenka priminti, kad yra tradicija kai iškilminguose minėjimuose sveikinimo žodį taria tame minėjime dalyvaujant žymiausi, nusipelnę asmenys. Šiame minėjime be gerb. konsulo, buvo ir lietuvių tautai nusipelnę veteranai, Šaulių Sąjungos garbės nariai. Deja, šias pareigas atliko "J. Daumanto" šaulių pirmininkas, kas nesiderino šioje šventėje.

Svečias

ŠAULIAI FLORIDOJE

L.Š.S.T. "Romo Kalantos" kuopa, St. Petersburg, Floridoje, įsisteigė 1973 metais. Jai sėkmingai ir sumaniai vadovauja muz. Albertas Mateika.

Per trumpą laiką spėjo įsigyti kuopos vėliavą.

Į steigiamąjį susirinkimą atsilankė vos keliolika asmenų, iš kurių buvo sudaryta Valdyba, o dabar jau yra narių apie penkios dešimtys.

J. V.

ANTANAS GRINIUS

'Bendradarbiavimo spaudoje 50 metų sukaktis, 1924-1974)

— Žinai ką pasakysiu? Man šiemet, gegužės mėn., lygiai 50 metų sukanka kaip pradėjau į laikraščius rašyti.

— Įdomu! Papasakok...

— Parašiau pirmą kartą savo namų šeimininkės įkalbėtas. Mat 1924 m. tarnavau Siesikų valsč. valdyboje. Grįžęs namo norėjau pailsėti, bet šeimininkė ėmė pasakoti, kad Siesikuose atsirado du traktieriai ir valstybinės degtinių parduotuvė.

— Esi raštininkas, dirbi savivaldybėje, galėtum parašyti į laikraštį, nes naujiena svarbi. Iki šiol buvo girtų žmonių, o kas dabar bus? — kalbėjo šeimininkė.

Grinius sutiko apie tokią svarbią naujieną parašyti į Lietuvos Aidą.

O po kokios savaitės žiūri, kad korespondencija jau įdėta. Visi skaito. Buvo Siesikuose nemaža naujiena.

— Tarnaudamas Lietuvos kariuomenėje, būtinioji tarnyboj, o vėliau liktiniu, rašiau tik į KARĮ. Aprašinėdavau ko ne visą pulko gyvenimą. Tiesa, buvo pulke ir daugiau korespondentų. Aprašinėdavau pulko gyvenimą: žirgų lenktynes, įvairių švenčių minėjimus. Mokomojo eskadrono išleistuves, ginklams pirkti aukas (ginklų fondui), o taip pat ir švietimą, bibliotekas ir t.t. Pradėjau rašyti ir patiko. — Kur nepatiks! Dažnai, tokiais atvejais, Mokomojo eskadrono vadai pasiimdavo ir mane į išleistuves. Visur figuravau kaip KARIO korespondentas. Jaunystėje tai net pasididžiavimas apimdavo. O kai nuvykdavau į Spaudos ir Švietimo skyrių, į KARIO redakciją, a.a. St. Butkus suskaičiuodavo eilutes ir išmokėdavo honorarą. Medumi liejosi džiaugsmas. Plunksnos darbas įgavo prasmę. Nepriklausomos Lietuvos kariuomenė daugybei jaunų vyrų padėjo išeiti mokslą. Tarnaudamas 1-me gusarų pulke tam tikras kiekis jaunų kariškių lankė suaug. gimnaziją.

"Romo Kalantos" kp. naujoji vėliava. Iš k. Jonas Valauskas, garbės teismo pirm., deš. — Albertas J. Valausko nuotr.

A. Grinius laikė brandos atestatu gauti egzaminus jau prie Švietimo Mjos. Vėliau lankė Liet. tautininkų įsteigtą ir globojamą Politinių ir Socialinių Mokslų Institutą; lankė tik vienerius metus, o reikėjo dviejų. Kai 1940 m. raud. armija okupavo Lietuvą, aišku neteko užbaigti mokslų.

Kol gyveno Kaune, A. Grinius dirbo 1-jame gusarų pulke, įvairias pareigas eidamas. Vėliau ėjo Amatų Mokyklos buhalterio pareigas; paskutinioji tarnyba — ir po to — Sodybos vyr. inspektoriaus.

1949 m. A. Grinius, kartu su tūkstančiais kitų pabėgėlių atsidūrė Amerikoje. Čia jau ėmė rašyti į daugelį laikraščių: į Dirvą, Karį, Draugą, Tėvynę,

Naujienas, Keleivį. Daugiausia teko rašyti į Karį ir Dirvą. Pvz. "Islandija įžymybių kraštas", "Buvau Lietuvos husaras", "Margučių aš jau neturiu", "Ar žmogui kada gana?", "Puerto Rico sala" ir daug kitų. Parašo ir į šaulių "Tremties Trimitą". Per tiek laiko daug prirašyta Laisvoje Lietuvoje: būtent — "Parašytas jam neišsiskleidė", "Naktis ant vieškelio", "Šis tas iš praleistos žiemos", "Tai buvo prieš 10 metų", "Karvutė", "Veidrodis", "Motelis?". Ypač įdomūs atsiminimai tilpo KARYJE: "Atsiminimai iš nepriklausomos Lietuvos gyvenimo".

Antanas Grinius labai kuklus žmogus. Jis vis save telaiko tik mėgėju. Užtat drovėjosi įstoti ir į Lietuvos Žurnalistų S-gos Detroito skyrių. Ir tik

"Kar. Juozapavičiaus" kp. moterų sekcijos informaciniame susirinkime. Šaulės pasipuošusios naujomis uniformomis. Trečioji iš k. sekcijos vadovė Ona Mikulskienė. Stovi pirmas iš k. kp. p-kas dr. Kazimieras Pautienis. Nuotrauka Vlodo Bacevičiaus.

Antanas Grinius

1964 m. pagaliau įstojo. Uolus ir pareigingas skyriaus narys. Šešeri metai kai tvarko skyriaus kasą. Visad surenka iš narių mokesčius. Net L.Ž.S. CV ir-

gi padeda surinkti pinigus ir jiems išsiunčia. Kaip spaudos atstovas yra įsijungęs darbuose Wayne State Un-te Lietuviškajam Kambariui įrengti ir į Lietuvos Fondo Vajaus komitetus. Visur suskumba, visur savo darbą pavyzdin-gai atlieka. Antanas Grinius yra kruopštus žurnalistas ir pavyzdingas šaulys.

Sukaktuvininkas labai linkęs į mokslą. Štai, atvažiavęs Amerikon ir pamatęs, kad Vokietijos stovyklose išeitas mokslas čia nepritaikomas, ėmė mokytis iš naujo. O buvo sunku. Reikėjo dirbti Forde. Lankė vakarais Western High School ir baigė visą 8 kl. mokyklą ir gavo diplomą. Kai buvo paleistas iš darbo, išnaudojo laiką ir baigė braižybos ir projektavimo kursus. Studijavo ir baigė La Salle Kolegiją ir įsigijo aukštesniosios sąskaitybos diplomą.

Gyvuok, uolusis auksinio jubiliejaus spaudos sukaktuvininke!

Vl. Mingėla

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Povilas Reklaitis, Lietuvos lietuviško-sios kartografijos pradžia: 1898-1917. AT—spaudas iš "Lituanistikos Darbai" III, 10. Lituanistikos Institutas, 1973. 15 psl..

Marjorie Schuck, *Speeches and Writings for the Cause of Freedom*. (In tribute to all Anniversaries of the Independence of Lithuania and Latvia), 22 psl., viršelį puošia Vytis raudoname dugne. Gautas pelnas, pardavus knygelę skiriamas Amerikos Lietuvių Tarybai. Išleido Valkyrie Press, Inc., 2135 Ist Avenue South, St. Petersburg, Fla. 33712.

Commemoration of Lithuania's National 56th Independence Day Anniversary. Speech to the American Lithuanian Council of Florida, Feb. 17, 1974, by Marjorie Schuck. 6 psl. brošiūra. (Atsiuntęs ją KARIUI L.Š.S.T. pirm. V. Tamošiūnas praneša: "Ponia Schuck, politikė, turtuolė, turinti turtingą spaustuve, pamilo lietuvius. Atspausdino savo lėšomis").

ŠVENTO JONO KUMELYS

VINCAS OŠIŪNAS.
(Pabaiga)

Černeguzovui nereikėjo teirautis kiek metų kaip geras, tad tiesiai ir greit paklausė:

— Kiek dešimčių?

— Jeigu ne ant šiderstvos klausi tai, kaip atkirpt ir su uzelnycia, grynų 110 rublių.

— Oho! ... kaip už savą ...

— Anam daugiau kaip savas. Šitam arklys, man padovanojo šventas Jonukas ...

Parka, 105 rubliai ir daugiau nei kapeikos ...

— Kų aš galiu sakyt — rublių krūva, alia yra ir už kam ... Šitoks arklys, su juo galėtų ir karaliaus paštą diližonu važinėt, nesarmata ir gubernatoriui palakstyt ... Pridėk vieną rublį ir va, paimk mana runkų ir suglauskim kojas. Magaryčių aš gert nenoriu, iš mana rankas visiems gyvuliai sekas. Laimingai važinėk ir tik dabok, neišmainyk, geras arklys ...

— Tegul tave velniai sugrauzia su visa tavo barzda ir linkėjimais ... Tik jau nekaišiok man savo švento Jonuko. Paimk pinigus ir vesk į pašto arklides.

Orcikas vesdamas juoduką, glostė jo kaklą, pliauškeno, o mintyje vis tas pats: 106, 106, 106 ...

Pašto arklidėse tarp lesančių vištų sukinėjosi Černeguzovas.

— Mamaša! ... Pirkinys ... Kaip tau patinka?

— Ach, Gospody, Jesuse Christe! Car batiuška! ... Juodukas iš numirusių prisikėlė? Ar man akys apraibo? Koks panašumas, kaip dvy-nukai ... Tai bent būtų borava ir mūsų carica Aleksiejavna galėtų važinėt ...

Arklidėje, tarp kitų didelių arklių, kampe nudribusia galva snūduriavo Orciko šėmukas.

— Duokš tris rublius ir išsivesk savo asilą. Daugiau, kad ir kojos aš čia nematyčiau! ... Žiūrėk, užčiaupk savo valgomąją!

Bevedant Orcikui iš stonių šėmuką, Černeguzovas visa jėga spyrė į užpakapį, kad net senis sukniubo.

— Nesimušk, aš su tavim kaip žmogus, a tu kaip razbainikas! ...

Orcikas, gavęs tokią krūvą pinigų, apsimokėjo skolas ir dar gerokai liko pinigų, kuriais galėjo pagerinti savo vargingą gyvenimą. Trobelėje pragiedrėjo. Senutė žmona pasirūpino geresniu maistu. Prasidėjo naujas gyvenimas, atsisistojo stipriau ant savo kojų, bet tik laikinai. Orcikas jau buvo prašokęs 80 metų, sveikata iš anksčiau jau šlubavo.

Iš namų į kaimus išvažiavo negaluodamas. Ošiūnams po nakvynės skundėsi krūtinės skausmais, diegliavimais. Ošiūnas pakinkė šėmuką ir nuvedęs Orciką į vežimą jau įkėlė. Šėmukas,

nori ar ne, vistiek išsukdavo į Čiuvašos brastą atsigerti, o kai kada tik pamirkydavo bėgančiame vandenyje pavargusias kojas. Orcikas iš skausmo raitėsi vežime. Pakėlęs akis į pakrypusią švento Jono stovyklėlę, atsidusdamas ir su pertraukomis kalbėjo:

— Jonuk, koks tu kūdas, šonkauliai išsikišę, nejaugi ir tu baudžiauninku buvai pas grafą Veresčinską Venclavų dvare? Žmonės sakė, kad tu man, kad ir izraelitui dovanojai brangų arklį, a kalgi ne Jakubienei, ar Mazurienei? ... Anas gi kasdien meldžias un bažnyčias. Kam apvelki pusnuogius, kada yra dar nuogesnių? ... Januk, aš baigiu savą gyvenimą, a narėč da pabūt, vargai ir bėdos sumažėja ... Oh! ... Aš jau matau kitą pasaulį ...

Pasipurtė, pasiraivė Orcikas ir sukniubo. Šėmukas jau nebegirdėjo:

— Niu, niu, niu ... Šėmuk, gurbelyje rasi gardaus šienelio ...

Rūpestingai tarnavęs tiek metų šėmukas, ap-sukdamas kelyje duobes, vežė savo šeiminingą į namus.

Gruodiškių miško šimtametės, lieknos pušys, besibučiuojančios su dangumi, pakvipo. Tylu. Visatos ramybė. Pašto monotoniškas skambalas. Visi pakeleiviai klusnūs karališkajam pašto vežimui suko iš kelio vidurio į pakraštį, tik vienam Orcikui jau buvo niekis. Iš tolo Černeguzovas pastebėjo ta pačia kryptimi važiuojantį Orciką. Greit užrišo ant botago kietus mazgus. Atsistojo ant diližono laiptelio ir pralenkdamas, visu rankos smūgiu perleido trejetą kartų išilgai Orciko kūną. Pertrūko žipono medžiaga ir išsiveržė vata. Botago mazgai išnešė guzulą barzdos plaukų.

— Tu, praklentas žyde, drybsai, per lengvai perleidžiau, neprižadinau ... Tai čia tau už švinto Jonuka arkliauką ir 106 rublius ...

Barzdą glostydamas, nei iš šio, nei iš to, užtraukė:

— Bože caria chrani, silnyj deržavnyj, carstvuj ...

Aštrūs kaip peiliai caro himno žodžiai, pravoslaunam viešpačiui, išsiveržę iš Černeguzovo gerklės, pasiekė dviejų jaunuolių: Ošiūno ir Rukštelės ausis. Abu ėjo slapčiomis, miško takeliais, mažus ryšulėlius nešini. Traukė į vakarus, į nežinią, tolyn už vandenynų, bėgo nuo pavergėjų, svetimos carinės kariuomenės. Atitrūko nuo mylimųjų tėvų, brolių, sesučių ir artimųjų. Paliko pamiltas mergeles skausmuose skendinčias ...

Černeguzovo pašto skambalai: dalin, din, dalin vis tolėjo ir nebedirgino jaunųjų bėglių iš tėvynės širdžių.

— O, Antanai, kaip gražiai atmintinos mūsų paskutinės Joninių išdaigos: Švento Jono kumelys, vietoje teliuko — šunelis ... Ar mes padarysime tolimoje šalyje ką nors panašaus, ar ten rasime tokių gerų žydelių kaip Orcikas? ... Gal mes terasime visus žmones kaip Abraomas? ...

— Neprisimink, Juozai, ... aš dabar mintimis buvau nulėkęs pas savo Verutę ... Et, išsiblaškym, siųskime šilo aidais paskutinius mūsų atsisveikinimo jausmus, o gal dar nugirs?

Sudiev, Lietuva,

Man linksma buvo

Gyvent savo šalelėj.

Širdį man spaudžia,

Spaudžia ir graužia

Svetimojon važiuojant ...

Salako miestelio žydai ir daugelis gyventojų vienu balsu šaukė:

— Orcikas užmuštas, sukapotas veidas, baisi žmogžudystė! ...

Kai pristavas nesiskubino padaryt apžiūrėjimo, Hoffmanas išsiritu deguto statines. Puodus iš šiaudų išsitraukė Šmuila. Skrynutę su smulkiomis prekėmis nusinešė Gurvičienė, manufaktūrą — Izrailevičienė. Orciko lavonas liko tarp išdraikytų šiaudų vežime. Senelio žmona draskėsi skausmuose ant gerojo vyro lavono ... Turtų nepaliko. Visos prekės išvažiuojant į kaimus, pasitikėjimo būdu buvo duotos stambesnių prekybininkų ir kai Orcikas sugrįždavo iš kaimų, sąžiningai ir rūpestingai atsiskaitydavo.

Rabinas, reznikas ir didelis būrys žmonių, susispietęs prie pristavo įstaigos, laukė, bet ir nieko teisingo nesitikėjo. Mat varnas varnui akies nekerta.

Černeguzovas pristavo laukiamajame negalėjo atsikratyti minties:

— Užmušiau, užmušiau! ...

Pro pravirų durų plyšį girdimas keleto auksinukų šilkinis skambesys, kuriuos Černeguzovas perleidinėjo rankose, ramino pristavo apetitą. Šypsos ir labai švelniai glostė ožišką, bet gražiai karpomą barzdelę:

— Vienu šūviu du zuikiai, o tai retai pasitaiko. Ant Černeguzovo užrėksiu — tegul jis bus žmogžudys. Auksinukai peršoks į mano kišenę, na ir vienas smarvė žydpalaikis nukratė kojas, — dėstė sau galvoje saguotas Maskvos pristavas Obzorovas.

Praradęs auksinukus, "aprėktas" pristavo, Černeguzovas, atlikęs paštininko pareigas, grįžo į Uteną. Ir vėl tas pats: din, dalin, din dalin ...

Černeguzovas griebėsi už galvos, kai girdy-

Dail. H.J. Žmuidzinienė, Lietuvė Motina.

LYGYBĖ

Prieš dvejus, ar trejus metus, Harvardo universiteto prof. Ričardas J. Herrnšteinas paskelbė straipsnį Atlantic žurnale, kuriame, tarp kitko,, rašoma, jog Berkely un-to psichologo Arturo Jense no tvirtinimas, kad protingumo požymio (IQ) skirtingumai, pirmoje eilėje, priklauso nuo prigimties, bet ne nuo aplinkumos įvairumo, yra teisingas. Tarp kitko, tas, specialistams psichologams ir iš viso mokslininkams, nėra naujiena.

Herrnšteinas turėjo omenėje, visokias sugalvotas socialines programas,

turinčias tikslą sulygtinti žmones, panaikinant aplinkumos sukurtus skirtumus, kaip laimę, privilegijas, paveldėtą turimą ir kitus, kurios ne tik nepasiektų tikslo, bet net padarytų žalos.

Kadangi tokia galvosena gali iškelti juodosios rasės protingumo požymio žemesnį laipsnį, lyginant su baltosios rasės, tai Herrnšteinas (kaip prieš jį Jense nas) susilaukė puolimų, iškoneveikimo, užkabinėjimų, net grasinimų. Jam dabar neleidžiama viešai kalbėti. Viskas tas daroma, žinoma, studentų radikalų grupių. pritariant kairiesiems ekstremistams profesoriams ir administratoriams.

Herrnšteinas į tai bandė atsakyti Commentary žurnale:

„Mano teigimas yra paremtas gerai dokumentuotų tyrimų, randamų daugelyje šios srities vadovėlių. Naujenybė yra tik ta, kad aš tuos bendrus ir paprastus faktus sutelkęs, suderinau ir parodžiau, kad išvada yra mirtina bet kokiom marksistinėm ir liberalistinėm - akademinėm lygybės doktrinoms”.

Pabrauk prieš plauką komunistiniam gaivalui ir Amerikos „laisvoje ir demokratinėje” spaudoje pasigirs marksistų-liberalų keiksmai prieš žodžio ir minties laisvę ir — prieš Tiesą. (N.R. 1973.VI.8)

damas arklus Aušrakalnio kaime, nugirdo žmonių pašnekesį:

— Čiuvašos brastoje, begirdydamas šėmuką, staigiai mirė Orcikas. Dr. Reznikovas važiuodamas pro šalį, nuo ligonio, Ušpalių cerkvės batiuškos Ostroglazovo, Orciką apžiūrėjo ir nustatė staigią mirtį. Kai žydas, o jau rusui ne žmogus, daugiau nesirūpino ir arklys Orciko la-

voną partraukė į namus, dr. Reznikovas iš Degučių pašto telefonu pranešė Salako pristavui Obzorovui apie Orciko mirtį.

— Lengviau jūros dugne sugauti gyvatę, kaip iš pristavo nagų atgauti auksinukų kyšį, — dėstė sau Černeguzovas...

“Mamaša, juodukas persiėdęs paplėkusių avižų krito...”

K. Giedraitienė

MOTINAI

*Daug skaudžių metų praėjo,
Kai tave, mama, palikau,
Tu verkdama mane lydejai.
Iš tų namų, kur aš gimiau.*

*To vaizdo negaliu pamiršti,
Prisimenu jį dažnai.
O brangi, mama, kaip aš noriu grįžti,
Ir likt, su tavim amžinai.*

*Prisimenu tave kasdieną,
Sapnuose dažnai tave matau,
Tik ten gyvent man būtų miela
Kur jaunystėj gyvenau.*

*Motinos meilė niekada negęsta,
Dėl savo mylimų vaikų,
Naktis, ir dienas apie juos mąsto,
Ir laukia į Tėvynę sugrįžtant jų.*

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame Pasaulyje

Dr. W. Osinskis mirė Čikagoje, sulaukęs 58 m. buvo dantų gydytojas. JAV armijoje turėjo kapitono laipsnį dantistų korpe.

Sav.-kūrėjas J. Švedas, LB Cicero apl. valdybos narys, sunkiai serga po operacijos Loretto ligoninėje. Jis yra Savanorių-Kūrėjų valdyboje ir priklauso Ramovės Čikagos skyriui.

Savanoris Motiejus Miškinis, mirė Lietuvoje, kovo pradžioje. Jis jau senai buvo žinomas kaip literatas, vertėjas, pedagogas ir visuomenės veikėjas. 1923 m. buvo Hamburge konsulo pavaduotojas. Buvo sulaukęs 77 m. amžiaus.

Don Varno karo veteranų poste, yra susidaręs moterų pagalbinis vienetas, kurio pirm. yra Jean Pergauskas. Jos surengia įvairių pramogų ir gautą pelną skiria nelaimingiems veteranams. Posto namas yra Marquette Parke, ten vyksta ir kitų organizacijų susirinkimai, pobūviai.

Iš Lietuvos gauta žinių, kad jaunuoliai, kurie atliko karinę prievolę rudenį ir grįžo į namus, dabar vėl šaukiami prie ginklo į savo dalinius. Jų yra išsiuntinėta visoj Rusijoje, bet maža Lietuvoje.

Dariaus ir Girėno posto naujų narių įvedimas į eiles įvyko kovo 11 d. metiniame susirinkime. Poste veikia ir moterų pagalbinis vienetas.

Jonas Alksninis, II Pas. karo veteranas, kuris buvo sužeistas Italijos fronte ir atžymėtas Purple Heart medaliu, mirė vasario 20 d. Jis gyveno Exeter, Pa. Palaidotas Pittstono parapijos kapinėse.

St. Statkevičienė, pirmoji moteris savanorė-kūrėja ir partizanė, sulaukusi gilios senatvės, kovo 17 d. Lietuvių Tautiniuose namuose, Lietuvių Moterų Federacijos Čikagos klubo buvo gražiai pagerbta.

Benas Marmukonis, gyv. Adelaidėje, Australijoje, mirė vas. 23 d. Nepriklausomybės laikais tarnavo Krašto Apsau-

gos ministerijoj civiliniu tarnautoju. Jis uoliai veikė "Ramovės" skyriuje ir L.B., Sporto klube ir kt.

Kpt. Adolfas Namasky, kilęs iš Newton, Mass., prieš kurį laiką buvo apdovanotas dviem medaliais už nuopelnus karinėje tarnyboje. Nuo praėjusių metų rugpiūčio mėn. yra įstojęs į profesinę karinę kolegiją Montgomery, Ala. Šioj kolegijoj išbus vienus metus. Yra gavęs magistro laipsnį.

Lietuvos kar. sav.-kūrėjas Kazys Eidukaitis mirė kovo 17 d. Clevelande. Iš naujosios bažnyčios buvo palydėtas į Visų Sielų kapines. Buvo kilęs iš Suvalkų.

Dariaus ir Girėno 40 metų žygio sukakčiai atžymėti, Amerikos Liet. Aero klubas rengiasi išleisti medalį, surengti paminėjimą ir susukti filmą. Be to, yra daug filmų ir paveikslų pas p. Kuraitį, BAžiūnus. Daug iškilmingų minėjimų Marquette Parke prie paminklo yra nufilmuota. Reikėtų, viską surinkus, padaryti istorinį filmą.

Antanas Valaitis, gyv. Wilkes-Barre, Pa., mirė vasario 2 d. Velionis buvo II Pasaulinio karo veteranas, dalyvavo Europos frontuose.

Stasys Miknius, sulaukęs 74 m., mirė Čikagoje. Buvo II Pas. karo veteranas ir priklausė Don Varno postui, Kolumbo Vyčiams ir kt.

Sav.-kūrėjas Ipolitas Januškevičius, gyv. Sidnejuje, mirė kovo 15 d., sulaukęs 72 m. Buvo kilęs iš Razelimo, Panevėžio aps.

Kpt. H. Petraitis, gyv. Bridgeporte, paskirtas 23 apylinkės sanitarijos viršininku, II Pas. kare buvo gen. Pattono vadovaujamoje armijoje, įstojęs eiliniu, ir išėjęs kapitonu. Priklauso Liet. Vyčiams ir legionams.

Toronte, Ont. jau daug metų veikia lietuviai savanoriai-kūrėjai. Jų skyrius pavadintas "Kar. Juozapavičiaus" vardu. Šių metų valdybą sudaro: pirm. Kazlauskas, V. Štreitas — izd., sekr.— St. Banelis. Sėkmės veikloje!

Gen. S. Dirmantas ir birutininkė p. Babickienė prie Nepriklausomybės kovose žuvusiems paminklo Čikagoj. Nuotrauka. M. Nagio

— Vengrai pagamino trijų kovotojų įgulos šarvuotą — amfibiją PSZH, skirtą žvalgymui, 50 km. val. greičio, ginkluotą dviem kulkosvaidžiais

— 1973 m. gruodžio pirmomis dienomis senatas paskelbė amerikiečius turinčius Europoje virš 100 specialių įrengimų su 7000 branduolinės energijos užtaisų — sprogmėnų, skirtų Atlanto sąjungininkų apsaugai. Tų pačių metų spalio 25 d. buvo paskelbtas parengties stovis amerikiečių strateginėm jėgom, reaguojant į rusų veiksmus artimuose rytuose, šalia kitko, kad padrasintų sąjungininkus, ypatingai šiuo metu, kai Amerikos prestižas, dėl vidaus krizės, yra gerokai smukęs. Minėti 7000 užtaisų yra išdėstyti įvairiuose punktuose, skiriant vieną trečdalį amerikiečių jėgoms ir du trečdalius sąjungininkams, saugomi ir kontroliuojami išskirtinai amerikiečių. Tai yra strateginiai ir taktiniai ginklai, neįskaitant Europoje sandėliuojamų raketų strateginiams bombonešiams ir povandeniniams laivams. Prie viso to, laikomas pakankamas kiekis branduolinės energijos užtaisų, skirtų sprogdinimui įvairių praėjimų, kurie šiuo metu yra parengti dinamitui. Branduolinės energijos užtaisams esamos angos yra per mažos, todėl planingai pertvarkomos.

— Jau iš anksčiau žinoma amerikiečius turint Europoje virš 2000 lėktuvų NATO bazėse, skirtų nešti branduolinės energijos užtaisų bombas. Taktinės raketos buvo minimos Honest John, Pershing ir 155 mm 205 mm pabūklai, pritaikyti šaudyti branduolinės energijos užtaisais sviediniais.

— Rusų MI970 šarvuotas pėstininkų vežimas pasirodė labiausiai tinkamas praktikoje, nes palyginus su kitais turi didesnę talpą pėstininkams, sukinėjamą šarvuotą bokštelį su pabūklų ir yra leng-

vai pritaikomas vežioti prieštankinius ir artilerijos pabūklus.

— Amerikiečiai stato naują, 35 tonų kėlimo galios, helikopterį XCH-62, kurio vienas sparnas yra 41 pėdos ilgio ir sveria 750 svarų. Tai bus helikopteris su didžiausiais sparnais, koki iki šiol buvo pastatyti.

— Amerikiečių spaudoje vis teberasoma apie branduolinės energijos ginklų persvarą rusų pusėje. Rusai tarpkontinentines raketas, laikomas laidymo šulinuose, vėl keičia į naujo tipo raketas. SS-13 keičiama į SSX-16, varomas kietu kuru, SS-11 į SSX-17 ir SSX-19, SS-9 į SSX-18. Povandeniniams D klasės laivams bus skirta SSN-8 raketa su 4000 mylių tolimaša (iš Beringo jūros, rusų povandeniniai laivai šia raketa galės pasiekti visus svarbiuosius amerikiečių taikinius).

Naujų rusų strateginių raketų užtaisai yra šešis kartus galingesni už buvusių. Kai amerikiečių strateginių raketų branduolinės energijos užtaisai ribojasi kilotoniniu galingumu, tai naujieji rusų turi megatoninius užtaisus.

— Pine Bluff, Ark. vietiniam laikraštyje tilpo žinutė, kad Pine Bluff laboratorijoje pagamintos naujos nervų dujos, kurios bus naudojamos amerikiečių strateginiuose ginkluose. Jos turi tas pačias savybes kaip ir ankstyvesnės, tik tokio skirtumo, kad pasidaro veiksmingos sujungus du cheminius junginius. Minėtų dujų gamyba ir sandėliavimas bus visiškai saugus, nes tie atskiri cheminiai junginiai yra visai nekenksmingi.

— Europa tebėar perskirta spygliuotų vielų ir minų laukų užtvaramis tarp NATO ir Varšuvos pakto šalių, kurios nuolat keičia ir didina karines pajėgas. kad atsektų pergalę karo atveju. NATO centre stovi Vakarų Vokietija su amerikiečių įgulomis. Nežiūrint, kad pasta-

ruoju laiku vokiečiai karinę tarnybą sumažino nuo 18 iki 15 mėnesių, brigadų skaičių padidino nuo 33 iki 36, kurios, be išimties, turi motorizuotus pėstininkų dalinius. Jų "Leopard" tankai tebelaikomi pirmaujančiais kautynių lauke. Yra, tačiau, kitos aplinkybės, kurios silpnina vokiečių gynybos pajėgumą. Bloga geografinė padėtis: krašto centras vos 90 km nuo Varšuvos pakto sienų, todėl ir gynyba, reikalaujanti gilumais judriems veiksams, organizuota tik laikina, tikslu, karui prasidėjus, išsilaikyti iki bus apspręstas, strateginių branduolinės energijos ginklų panaudojimas. Buvo planuota vykdyti kiekvienais metais Vakarų Vokietijoje amerikiečių kariniai manevrai iš 10,000 kovotojų. Tačiau, dėl perdidelių išlaidų, manevrai pilnoje skalėje nebuvo vykdomi. 1966 m. prancūzams atitraukus okupacines pajėgas iš Vakarų Vokietijos, buvo pažadėta teikti karinę paramą vokiečiams karo atveju, tačiau jokių garantijų nebuvo.

Nuo 1968 m. okupacijos, čekoslovakų ginkluotos jėgos, perginkluotos rusų gamybos ginklais ir karinėmis tiekmenimis, taip pat inkorporuotos į rusų ginkluotas jėgas. Austriai sumažino savo ginkluotas pajėgas iki tokio laipsnio, kad nebepajėgtų suorganizuoti kelių valandų pasipriešinimą rusų spaudimui. Pastaruoju metu buvo tartasi procentualiai sumažinti NATO ir Varšuvos pakto ginkluotas jėgas. Rusai reikalavo sumažinti po 20,000. Tas būtų pragaištinga NATO jėgoms, kurios būdamos silpnesnės už Varšuvos pakto jėgas būtų dar labiau susilpnintos rusų naudai. Vienintelė galimybė išsilaikyti NATO kraštams, jų

Švedų RBS—70 priešlėktuvinė raketa

tarpe ir Vakarų Vokietijai — amerikiečių branduolinės energijos strateginiai ginklai, kurių pajėgumo pusiausvyra krypta taip pat rusų naudai.

— Iki pasirodys spaudoje išsamesnės studijos apie 1973 m. pabaigos 18 dienų žydų - arabų karą, šiuo metu bendrybėmis galima įžvelgti keletas ryškesnių apraiškų. Iš jų išskirtina didelis intensyvumas, naudojant paskutines technologijas priemones — ginklus, seka gerai parengti vadai, kovotojai ir naujos idėjos taktikoje.

Kai II Pas. karo metu, šiaurinėje Afrikoje, prie El Alemano, 12 dienų kautynėse Montgomeris neteko 432 tankų iš turėtų 1100, prieš Rommelio 600, kuris iš jų nustojo apie 500, (iš viso, tada išvesta iš rikiuotės virš 900 tankų), tai 18 dienų bėgę žydų nuostoliai siekė virš 650, arabų 1,500, viso virš 2,000 tankų. Kariniai ištekliai buvo naudojami tokiu greičiu, kad karui užsitęsęs jų būtų užtekę žydams tik apie dviem savaitėm, o arabams apie dešimčiai dienų. Ginklai — lėktuvai, tankai, pėstininkų ginklai, artilerija, raketos, buvo naudoti paskutinės gamybos, dalis iš jų dar niekur kitur kautynėse nebuvo panaudota (pėstininkų priešlėktuvinės ir prieštankinės raketos). Pagal rusų doktriną, arabai veikė masės principu — žmonėmis ir ginklais. Iš čia išplaukė gausus visų ginklų rūšių ir gyvos jėgos telkinis panaudojimas. Žydai, turėdami du frontus, ginklavimo gausumu atsilikti negalėjo, tačiau tuo neprilygdami arabams turėjo panaudoti vakarietiškas doktrinas, kurias studijavo ir pasisavino Liddell Hart mokiniai (jų tarpe II Pas. karo meto gen. Heinz Guderian ir marš. Erwin Rommel): — prieš silpnose vietose išnaudoti netikėtumą, judrumą ir telktingą persvarą; turėti gerą organizaciją, gerai apmokytus kovotojus su tinkamais ginklais ir beatvanginiais veiksmais ardyti prieš pastangas ten, kur jis mažiausiai tikisi. Sinajaus plotai tokiems veiksams tiko 1968 metais, juos tinkamai išnaudojo ir 1973 metų pabaigos 18 dienų kariniuose veiksmuose. Minėti principai sėkmingai buvo naudojami prieš tūkstančius metų, kaip tik atsirado grupinės kautynės, tik Liddell Hart jas pritaikė šiam laikotarpiui, nors suformulavo anom sąlygom. Jo doktrinos vykdytojais buvo Marcus, Dayan, Sedeh, Rabin, Yodin, Allon, Laskov, Tal, Haganah ir kiti, kurie studijavo, klausė asmeniškai L. Hart paskaitų, gavo iš jo patarimus, tinkamai juos pritaikė praktikoje, patys vadovaudami kautynėse. Iš jų pažymėtinas David Marcus, baigęs amerikiečių West Pointo Karo Mokyklą,

buvęs gen. G.S. Pattono štabe II Pas. karo 3 armijos veiksmuose Europoje.

Iš kitos pusės, arabai 1973 metais turėjo geresnius rusų instruktorius, labiau sudrausmintus ir geriau parengtus vadus. Arabų kovotojams buvo įskiepiama idėja kovoti, jų tarpe buvo gerai apmokintų karių — studentų iš mokyklų, kurie valdė moderniškus, sudėtingus ginklus.

Pažymėtina, kad pastarajam žydų - arabų kare, tarytum kokiame poligone, buvo išbandyta L. Hart doktrina, paskelbta dar 1921 metais, kurioje linijinė taktika buvo pakeista judrių dalių išdėstymu gilumon, panaudojant šoninius puolamuosius veiksmus telkintais daliniais į puolančio priešo atviras ir silpnas vietas. Ypatinai pabrėžti anktes veikimai. (Daugiau, žiūr. Karys 1969 m. Nr. 7, Judrusis karas, 1968 m. Nr. 8, Šveicarų krašto gynybos metmenys).

— Pirmoji šviesos spindulių (laser) valdoma priešlėktuvinė raketa RBS 70 buvo pagaminta švedų Bofors fabrikuose, kurio tolimaša apie 5 km. Ši raketa pakeitė 20 ir 40 mm priešlėktuvinis pabūklus. Laidymo vamzdis su stovu ir laser taikymo įrengimu svėrė apie 175 svarus. Raketos laidytojas gali būti valdomas elektroniniai specialiai pagamintais aparatais arba tiesioginiu taikymu. Atskira sekimo aparatūra suranda ir nustato prieš lėktuvo padėtį ir skridimo kryptį. Duomenis gali tiesioginiai perduoti raketos laidymo taikymo įrengimui, kai yra tiesioginiai su laidytoju sujungta, arba kitu atveju — taikytojui tarpiniai, kuris raketos laidytoją lėktuvo link nukreipia optiniai. Paleista raketa seka laser spindulio taką, kurį palaiko taikytojas ant taikinio tol, iki raketa pasiekia taikinį. Tarnybos apmokymai yra pagaminti be užtaisų raketų laidytojai, kurie turi visus taikymo ir valdymo įrengimus. Nustatyta, kad RBS 70 raketa yra taiklesnė už pabūklus, reikalauja mažiau tarnybos, paslankesnė ir pigiau kainuoja bendras jos išlaikymas.

Artilerijos taikymo pagerinimui, švedai pagamino ACE — 380 kompiuterį, kuris užregistruoja ir laiko apie 500 taikinių trijų matavimų padėtį,

kiekvienam atskiram taikiniui apskaičiuoja balistinius davinius su temperatūros, vėjo ir barometriniais duomenimis iki 30 sluogsnių aukščių; apskaičiuoja sprogimų pataisas. Instrumentas sveria 110 svarų, naudoja 24 voltų el. srovę, 350 watt'ų.

— Jugoslavijos moterys, tarp 19 ir 40 metų amžiaus, turi atlikti taikos meto karinį apmokymą, pritaikytą krašto vidaus gynybai, arba pagalbinei — techninei tarnybai kariuomenėje.

— Norvegai pastatė torpedlaivį nešančią keturias torpedas, ginkluotą 10 mylių tolimašos raketomis ir 40 mm Bofors LI-29 priešlėktuviniais pabūklais. D1 Diesel varikliai 7200 a.j. išvysto 35 mazgų greitį. Laivas aprūpintas infra raudonų spindulių sekimo aparatais. Vieną tokį laivą iš norvegų nupirko švedai.

— Vokiečių Bundeswehr aprūpinamas 408 naujais žvalgybos šarvuočiais "Spaehpanzer 2", kurie pakeis senus "Hotchkis". Naujas šarvuotis - amfibija turi periskopinius sekimo įrengimus, radio ryšio priemones ir gali plaukti be jokio pasirengimo. Sveria apie 19 tonų, 400 a.j. variklis varo aštuonetą ratų ir gali pasiekti greitį 60 m.p.v. Ginkluotas 20 mm pabūklų, sukiojamu šarvuotam bokštelyje, tikroji ugnis iki 2 km., greitošauda iki 1000 šūvių per minutę. Ant bokštelio viršaus įrengtas lengvai sukiojamas kulkosvaidis priešlėktuvinei apsaugai. Įgula 4 kovotojai: vadas ir pabūklų taikytojas bokštelio srityje, vairuotojas priekyje ir ryšininkas užpakalyje, kuris kartu yra ir vairuotojas, kai šarvuotis važiuoja atbulas; tam tikslui yra įrengta pagalbiniai vairavimo prietaisai. Vandenyje varomas dviejų propelerių, plaukia 6 m.p.v. greičiu.

— Rusai įvedė ginklaviman naujo tipo 122 mm gaubicas, galinčias, nekeičiant pozicijos padėties, šaudyti 360 laipsnių kryptimis; pagerinta stovo konstrukcija.

— "Ural" automobilių fabrikas pradėjo masinę gamybą 5 tonų sunkvežimių, varomų JAMS 740 Diesel variklių. Sunkvežimiai galės vilkti 7 tonų krūvio priekabą, normaliais keliais.

Rusų priešlėktuvinį raketų laidytojas
SST — STRELLA.

JEI GINČAS — TAI GINČAS

Gaudamas "Kari" su dideliu pavėlavimu (nr. 9 gavau tik vasario 24 d.), aš tik dabar galiu atsakyti p. Musteikiui į jo man adresuotą "atvirą laišką". O atsakyti reikalinga, tai mandagumo klausimas.

Perskaitęs p. Musteikio laišką, dar kartą įsitikinau (kas dažnai diskusijų metu pasitaiko), kad oponentas (šiuo atveju p. Musteikis), neįsiskaitęs į jam nepatikusį straipsnį ir nesuvokęs to straipsnio pagrindinės minties, pradeda kritikuoti, primesdamas straipsnio autoriui mintis, kurių tas visiškai neturėjo, tačiau, kurias oponentas mano išskaitęs tame straipsnyje.

Pagrindinė mano straipsnio mintis buvo ta, kad Kubiliūnas, būdamas visais atžvilgiais pavyzdingas karininkas, bet neturėdamas reikalingų vadui ypatybių, neturėjo būti pastatytas į tokią padėtį, kuri jį, galų gale, privedė prie katastrofos. Aš rašiau, kad Kubiliūnas buvo silpnos valios žmogus, kad dėl tų jo dvasinių ypatybių jam nesisekė pasiekti užsibrėžtų tikslų. Bet davesti mano mintį iki galo ir padaryti iš jos logišką išvadą, būtent (ką, rodos, užtektinai aiškiai ir esu pasakęs): kad kaltė už Kubiliūno tragediją tenka tuometiniam Lietuvos režimui, kad Kubiliūnas buvo tuometinio režimo auka, p. Musteikis neišskaitė, arba, pats būdamas to režimo narys, išskaityti nepanorėjo.

Bet, tiek to, grįžkime prie p. Musteikio laiško. Jis rašo:

"Kai pasitaikydavo girdėti Kubiliūną nagrinėjant atliktą manevrą" ir papildant šiuos p. Musteigio žodžius atitinkama ištrauka iš jo parašytos knygutės "Atsiminimų Fragmentai", 12 psl., kur pasakyta: "...mokymo aikštėje, poligone ar kariuomenės manevruose jis nesivaržė padaryti pastabą ar pabarti, nesvarbu, kas klaidą būtų paadėjęs: eilinis, leitenantas ar generolas", aš leisiu sau p. Musteikį paklausti: kur ir kada jis girdėjo Kubiliūną manevrą nagrinėjant?

Per ištisus 4 metus, kai aš buvau kariuomenės inspektorium, kada visi lauko pratimai ir manevrai buvo vykdomi man vadovaujant, p. Musteikis dirbo vyriausiam štabe, pirmiau kaip skyriaus v-kas, po to, kaip administracijos valdybos v-kas, reiškia dirbo grynai raštinės darbą ir su rikiuotės kariuomene neturėjo nieko bendro. Per visą tą laiką aš negaliu prisiminti, kad kada nors būčiau jį matęs lauke.

Tačiau, gal aš klystu, gal galutinai pasenau ir mano atmintis visiškai nusil-

po ir p. Musteikis, iš tikrųjų, kada nors manevre ir dalyvavo — tai jam turėtų būti žinoma, kad Kubiliūnas niekuomet manevro nenagrinėdavo ir tą reikalą visuomet pavesdavo man: "Pats moki reikalą tinkamai nušviesti", paprastai, sakydavo jis po kiekvieno didesnio masto pratimo, arba manevro. Po mano atlikto nagrinėjimo Kubiliūnas sakydavo: "Pilnai sutikdamas su viskuo, kas yra kar. insp. pasakyta, noriu tik pridurti...", ir primindavo klausytojams kokį nors reikalą iš kariuomenės gyvenimo, su atliktu manevru nieko bendro neturintį. Taip buvo ir po to garsiojo manevro, kur nukentėjo gen. Skučas ir gen. Čaplakas ir apie kurį ir gen. Raštikis savo atsiminimuose kalba. Ir šiame atsitikime Kubiliūnas nei vienu žodžiu nepalietė pratimo eigos, ar esmės. Taigi, kur ir kada? Ar tik ne šioje vietoje tenka ieškoti ir surasti primestus man p. Musteikio "Jūsų paties, iš pirmo išlaužtus, prasimanymus"?

Toliau p. Musteikis rašo: "Kubiliūnas gerai matė, kad nei Tomášauskas, nei Adamkavičius divizijos vado pareigoms netiko... Taigi, Kubiliūnas neturėjo vyresnių karininkų, kuriais būtų galima pakeisti atleidžiamuosius. Negalėjo ir 'variagų' išsikviesti". Nejaugi taip? Paieškojus jų galima buvo surasti. Paminėsiu tik keleta pavardžių: Škirpa, Grinius, Griganavičius, Giedrius, Žukas ir t.t. Visi jie stovėjo ne viena, bet trimis galvomis aukščiau Adamkavičiaus, arba Tomášausko, juos lyginti su jais negalima. Ne, p. Generole, ne karininkų stoka buvo to priežastis, bet tas, kad anais laikais nei mokslas, nei gabumai, nei patyrimas, ar darbštumas to meto režimo žmonių akyse neturėjo jokios vertės. Vertinama buvo tik tas, kad karininkas gyventų ir dirbtų "ad majorem režimo gloriam". O šiek tiek jaunesnių karininkų tarpe jų galima buvo parinkti žymiai daugiau, nes tuometinių pulkelių ir majorų tarpe mes turėjome visą eilę puikių vyrų ir pavyzdžių karininkų, bet jie buvo "tref", jų ištikimybė režimui dar nebuvo užtektinai įrodyta. Kubiliūnas tokį režimo žmonių nusistatymą žinojo, ir taip pat žinojo, kad padidinęs tuos režimo "Ramščius" jis susidurs su didžiuliu pasipriešinimu. Dėl to, "šventos ramybės" dėlei, kentėjo ir tylėjo.

Kodėl galima buvo per keleta metų, iš "nesenai į pulk-leitenantus pakelto Raštikio", padaryti generolą ir paskirti jį kariuomenės vadu? Ar negalima buvo

tą pat padaryti su X, arba Y, kad atskračius Adamkavičiaus ar Tomášausko?

Apie gen. Raštikio paskyrimą p. Musteikis rašo ("Atsim. Fragm.", 23 psl.): "Priežastį, kodėl prezidentas, aplenkdamas kelis generolus ir daugelį vyresnio laipsnio karininkų, naujuoju kariuomenės viršininku pasirinko savo artimą giminaitį, visi žinojo, ir didelio nepasitenkinimo iš vyresniųjų karininkų pusės neteko girdėti".

"Neteko girdėti" — tai ko p. Musteikis laukė? Protesto demonstracijos?

Per visą eilę metų visi užtektinai buvo prie "šeimyninio krašto valdymo metodo" pripratę ir gerai žinojo, kad "prieš vėją nepapūsi". Nepasitenkinimo p. Musteikis negirdėjo, bet, matomai, negirdėjo ir tų anekdotų ir pasityčiojimų, kurie buvo surišti su tokiu "šeimynišku" krašto valdymu.

O kad to "šeimyniško" krašto valdymo buvo sistemingai prisilaikoma, vėl galim įsitikinti, atskleidę p. Musteikio knygutės 35 pusl. Čia mes skaitome "Prezidentas užsirūkė cigarete" ir, kreipdamasis į Raštikį, pasiūlė jam sudaryti naują ministerių tarybą. Raštikis atsakinėjo... Tada gen. Černius pasakė: "Pone prezidente, jei tamsta patikėtum man pavesti, tai aš apsiimčiau sudaryti naują vyriausybę". Prezidentas, lyg nustebęs, pasižiūrėjo į Černių ir tvirtu balsu pasakė: "Gerai, daryk".

Reikia žinoti, kad tas ministerių tarybos posėdis įvyko po Klaipėdos krašto netekimo, kai Lietuva jau stovėjo katastrofos ir pražūties riboje.

Ar tas ministerių tarybos posėdis neprilygsta daugiau akcinės bendrovės valdybos posėdžiui, kur tos bendrovės valdytojas skirsto pareigas savųjų direktorių tarpe?...

Ir dar mažas, bet charakteringas bruožas: tame pačiame 35 puslapyje galima perskaityti: "Nežinau, kada ir iš ko Mironas sužinojo, kad, jo neįspėjus (mano pabraukta, O.U.), jau yra sudarinėjama nauja ministrų taryba... jis tą momentą prisiminė su nenuslepiamu susijaudinimu". Susijaudinusių, ministeri-pirmininką atleido "kaip tarnaitę", neužteko net mandagumo jį apie atleidimą perspėti.

Toliau p. Musteikis rašo: "Dabar dar grįžkime prie birželio įvykių. Savo prisiminimuose aš rašiau, kad sukilimo organizatoriai ir vadai kaip Bačkus, Narakas ir kiti neturėjo tikslo pašalinti prezidentą ar pakeisti režimą... Jie tik norėjo pasiekti vyriausybės pakeitimo... Tokios pat nuomonės laikausi ir šandien..."

Aš paklausiu: koks skirtumas tarp sukilimo, apie kuri kalba p. Musteikis ir perversmo, apie kurį aš kalbu? Ar

JIE ĮAMŽINO

1973 m. spalio 15 d. sukako 50 metų nuo Lietuvos Karo Mokyklos V-sios laidos išleidimo. Šio jubiliejaus paminėjimą Čikagoje suorganizavo JAV gyveną tą laidą baigusieji: K. Čeputis (Michigan valst.), Vladas Dziubinskas (Mass. valst.), S. Paulavičius ir Kazimieras Vygantas (Chicago). Minėjimas įvyko Čikagoje, 1973 m. spalio 14 d.

Minėjimas pradėtas pamaldomis Jėzuitų koplyčioje. Pamaldas laikė ir momentui pritaikytą pamokslą pasakė kun. G. Kijauskas, S.J. Šv. Mišių metu giedojosi sol. T. Rūta, vargonais palydint muz. M. Motekaičiui. Išpūdingas momentas išgyventas, kai jubilieatai, minėjimo rengėjai, nešė Šv. Mišių auką prie altoriaus, tuo pagerbdami visus V laidą baigusius. Šv. Mišios buvo aukojamos už žuvusius partizanų kovose, nukankintus Sibire ir visus mirusius tos

laidos karininkus. Pamaldose dalyvavo žuvusiųjų artimieji, giminės, ramovėnai, birutininkės ir nemažas būrys visuomenės. Po pamaldų prie Žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo buvo pagerbti visi žuvusieji kovose ir nukankinti dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Iškilmes prie paminklo pravedė P. Šeštakauskas, buvęs ilgametis Karo Muziejaus Kaune vadovas.

Šio prasmingo jubiliejaus proga Vladas Dziubinskas su žmona Juze ir Kazimieras Vygantas su žmona Herta, paaukavo: 500 dol. Lietuvių Jėzuitų Jaunimo Centrai, Čikagoje, įamžindami V laidą toje, lietuvybei ugdyti ir išlaikyti, tvirtovėje, ir 1,000 dol. Lietuvių Fondui, įamžindami V laidą fonde, tuo pagerbiant tos laidos žuvusius partizanų kovose, išvežtus ir nukankintus Sibire, bei visus mirusius.

Šis L.K.M. V laidos jubiliejaus minėjimas yra didžiai prasmingas ir reikšmin-

gas keliais požiūriais. Minėjimą suorganizavo tik keturi tos laidos didieji entuziastai, garbingi ir ryžtingi Nepriklausomos Lietuvos Karo Mokyklos auklėtiniai. Tik du tos laidos didieji lietuvybės entuziastai, V. Dziubinskas su žmona Juze ir Kazimieras Vygantas su žmona Herta, paaukavo 1,500 dol. J.C. ir L.F., įamžindami visą V laidą, kurią iš virš 200 įstojusių jaunų vyrų, baigė tik 79.

Tie minėti du aukotojai yra pensininkai. Reikia manyti, kad jų finansinis pajėgumas yra ribotas. O tačiau, jie ryžosi tokiai stambiai aukai. Kyla klausimas, kodėl? O todėl, kad jų dvasia didžiai turtinga ir stipri tikėjimu į Lietuvos prisikėlimą laisvam gyvenimui. O, kaip mums lietuviams iševiams trūksta tokių kilnioms dvasios vyrų, kaip Dziubinska ir Vygantai. Jei tokių vyrų mūsų tarpe būtų daugiau, tai ir Lietuvių Fondas jau seniai turėtų milijoną.

didelis skirtumas tarp sukilimo, kuris pagal p. Musteikį, turėjo tikslą "pasiekti vyriausybės pakeitimo" ir perversmo, kuris turėjo tikslą vyriausybės pakeisti?

Kad p. Musteikis ir šiandien dar yra įsitikinęs, kad "sukilimo organizatoriai ir vadai neturėjo tikslo pašalinti prezidentą ar pakeisti režimą" — yra, žinoma, jo asmeninis reikalas, bet, kad kitaip galvojo tie, kuriuos tas sukilimas palietė, rodo tos pasėkmės, kurias sukilimas turėjo. Nejaugi p. Musteikis stovi taip toli nuo gyvenimo ir realybės, kad nesugeba įvertinti Voldemaro vaidmenį sukilime? Nejaugi p. Musteikis mano, kad, po pasisekusio sukilimo, Voldemaras ateitų pas A. Smetoną ir pasakytų: "Antanai, būk ir toliau prezidentu, o aš būsiu pas tave ministeriu".

Ne, A. Smetona ir visa jo aplinkuma puikiai žinojo, kad po pasisekusio sukilimo jie visi, mažiausiai, nukeliaus ten, iš kur Voldemaras buvo atgabentas.

Aš leisiu sau atkreipti p. Musteikio dėmesį į plk. Šovos straipsnį, kuris 1973 m. buvo patalpintas "Dirvos" nr. 21: "... po 1934 metų birželio 7 dienos įvykių, kai vien tik iš Kauno įgulos buvo pašalinta iš kariuomenės daugiau kaip 90 karininkų, jų tarpe virš 20 su aukštu mokslu. Krašto ramybė buvo sudrumsta, prezidento A. Smetonos vadovavimas pradėjo brąškėti... Man buvo įsakyta dalyvauti pašalintų iš kariuomenės karininkų degradavimo procedūroje. Turiu pasakyti, kad degradavimo eiga ir vykdymas mane pritrėnkė..." (mano pabraukta, O. U.). Manau, kad pritrėnkė, nes, kaip man buvo

pasakota, tas degradavimas buvo praves-tas žiauriausiu ir slykščiausiu būdu.

P. Musteikiui, kaip gen. štabo karininkui, geriau negu kam nors kitam, turi būti žinoma kad kiekvienas kuopos vadas, gavęs įsakymą išvesti kuopą į gatvę paklaus: koks uždavinys? koks tikslas? Pagal p. Musteikį, kuris tvirtina ("Atsiminimų Fragmentai, 18 pusl.), "kad kariuomenės daliniai buvo išvesti į gatvę be uždavinio ką nors nuversti, suimti arba užimti, tai tas tik parodo Kubiliūno norą ne perversmą vykdyti, bet tik atkreipti dėmesį tų, kuriuos reikia pagąsdinti", jiems jokio įsakymo ką nors užimti, nuversti ar suimti duota nebuvo. Tai koku gi tikslu jie buvo išvesti į gatvę? Ar tam, kad su daina žygiuotų per Laisvės Alėją? Ar tam, kad stovėtų gatvėje ir nosį krapštytų, ar flirtuotų su merginomis?

P. Musteikio įsitikinimu perversmo mėginimo nebuvo, tai už ką nukentėjo tiek karininkų? Mirties bausmės — tai ne baikos, jos už nosies krapštytą neskiriamos, šimtų karininkų iš kariuomenės pašalinimas ir degradavimas irgi bausmė, kuri už žygiavimą su daina per Laisvės Alėją neskiriama. Bet, jei p. Musteikio įsitikinimu, taip buvo, tai vyriausybės reaguojimą į "gašdinimą" galima paaiškinti tik tuo, kad vyriausybė norėjo pasinaudoti NKVD metodu ar praves-ti Čistką. O tuometinei Lietuvos vyriausybei padaryti tokių užmetimą ir tokių apkaltinimą, tikrai, jokio pagrindo nėra.

"Tai kas gi sutrukdė?" klausia p. Musteikis. Į šitą klausimą aš, rodos, visai

aiškiai ir nedviprasmiškai esu atsakęs: Kubiliūno neveiklumas. Nuvykęs į Panemunės tiltą, Kubiliūnas visą vadovavimą išleido iš rankų. Kareiviai, stovėdami gatvėje, nežinojo kas daryti, jų vadai, negaudami iš sukilimo štabo bet kokių nurodymų, blaškėsi tarp savų dalių ir sukilimo štabo, mėgino savo iniciatyva ką nors daryti, kaip pav. tankų dalinys prie užsibarikadavusios trečiosios nuovados, ir sukilimas savaime susmuko ir išsisėmė, kaip nusenka ir susigeria vanduo, patekęs ant smėlio.

"Geležinės valios" žmogaus karčėtės prie Panemunės tilto nebūtų padariusios žalos karo mokyklai", rašo p. Musteikis, "karo mokykla nemanė eiti per Šančius, kur buvo daug, nežinia kaip nusiteikusios, kariuomenės... (ji) būtų pasinaudojusi saugesniu keliu — pro Napoleono kalną".

Dėl šito p. Musteikio tvirtinimo turiu pareikšti jam savo užuojautą, nes atskleidę sekantį po jo atviro laiško "Kario" puslapį, surasime B. B. straipsnį "Napoleono kalnas", kur visiškai nedviprasmiškai pasakyta: "Pagal mano žinias, nei vieno, nei kito minėtas Napoleono kalnas nieko bendro neturi su ano meto aprašytais įvykiais. Tuomet buvau Karo mokyklos XVI laidos kariūnas, taigi turėjau būti ir sukilimo malšintojas..."

Reiškia, galų gale, lieka tik mano versija — Panemunės tiltas, nes pro Napoleono kalną Karo mokykla žygiuoti ir nemanė.

O. Urbonas

(Laiško pabaiga neliečia ginčo temą, todėl nespausdinama. Red.)

Lietuvos Karo Mokyklos V laidos 50 metų sukaktuves minint, prie Laisvės paminklo Čikagoje, 1973 m. spalio 14 d. Iš k.: gen. S. Dirmantas, vainiką neša K. Vygantas ir S. Paulavičius, iškilmių vadovas P. Šeštakauskas, deš. krašte, K. Ališauskas.

Kaip būtų džiugu, kad visi išeivijoje lietuviai pasektų Dziubinskų ir Vygantų pavyzdžiu. Ypač turėtų jų pavyzdžiu sekti kitos L.K.M. laidos. Dar gyvi esą laisvame pasaulyje kitų laidų karininkai nuoširdžiai prašomi ir raginami įjungti savo laidas į LF narių eiles. Tai padarę, išiamžinsite ne tik LF, bet ir mūsų tautos istorijoje. Lietuvių Fondo Vardyne, reprezentacinėje knygoje (jos redagavimas prasidės šiais metais) tilps ir fonadn įsijungusių L.K.M. laidų karininkų sraštai. LF Vardynas — istorinis dokumentas, bylos ateinančioms kartoms ir istorikams apie lietuvių išeivių pastangas ir aukas kovoje dėl lietuvių tautos laisvės.

Pabrėžiama, kad V laida yra pirmoji kadro karininkų laida LF narių eilėse.

1966 m. — Lietuvių Jaunimo, P.L.J. Kongreso ir 3-sios Lietuvių Dainų Šventės metais, liepos 3 d., Čikagoje, susirinkę išlikę laisvajame pasaulyje gyvi

Nepriklausomos Lietuvos P.L.P. Karo Mokyklos ats. jaun. ltn. kursų laidos buvę auklėtiniai-karininkai, iškilmingai ir įspūdingai paminėjo tos laidos 30 metų sukaktį. Susirinkusieji minėjimą, norėdami labiau įprasminti savo istorinį susitikimą, įrašė tą kursų laidą į LF narių gretas su 1,035 dol. auka. Tą kursų laidą baigė 102 auklėtiniai, įsigydami ats. jaun. ltn. laipsnį. Minėtą sumą LF suaukojo dvidešimt tos laidos karininkų. To minėjimo iniciatorius buvo ltn. Jurgis Stankūnas, čekigietis. Jis ir atstovauja tos laidos kursų įnašą LF.

A. Reklaitis

NEW YORKO RAMOVĖNAI

Naujoji skyriaus valdyba sušaukė skyriaus susirinkimą gegužės 4 d., 6 v.v., Kultūros Židinyje.

Sk. pirm. J. Rūtenis nušvietė skyriaus valdybos sudarytą planą 1974—5 m. Užsimota gražiai: Mirusiųjų minėjimas, Tau-

tos šventė, KARIO leidėjų 20 metų veiklos sukaktis, Lapkričio 23 d., Gen. P. Plechavičiaus mirties metinės ir kiti smulkesni darbai ir veikla.

Tačiau, pagrindinis susirinkimo tikslas buvo RAMOVĖS skyrių atstovų suvažiavimas Čikagoje, gegužės 25-26 dienomis įvykstantis.

Skyriaus atstovų į suvažiavimą išrinktas Leonas Bileris, kuris ten padarys ir pranešimą apie KARIJ.

Daug buvo kalbėta apie naujo RAMOVĖS statuto projektą. Buvo nustatyta, kad pagrindiniuose Sąjungos tiksluose neįtraukti specifiniai kariniai tikslai, kaip karinių tradicijų palaikymas. Kai kurie paragrafai nėra suderinti tarpusavyje, yra prieštaravimų; C.V-bai skiriamos diktatūrinės teisės ir pan.

Visus tuos neaiškumus sk. atstovas yra įgaliotas išskelti suvažiavime.

Nutarta Mirusiųjų minėjimą nukelti į birželio 1 d. Po pamaldų bus lankomi

mūsų a.a. bičiulių kapai. Po to bus bendras susirinkimas — pašnekėsys Kult. Židinysje, dalyvaujant p.p. Birutietėms ir šauliams.

Pabaigai, po darbingo ir skaitlingo susirinkimo, atgaivai, J. Rūtenis paskaitė savo įspūdingą kūrinių, skirtą Motinos Dienai.

Dalyvis

A.A. JUOZAS LIŪTAS

Maža Stamfordo (Conn.) lietuvių kolonija neteko dar vieno savo nario, iškeliavusio į ten, iš kur jau niekad negrįžtama. Š. m. vasario 3 dieną, po trumpos paraližo ligos, mirė Juozas Liūtas.

Velionis Juozas buvo gimęs 1907 m. vasario 23 d. Alytuje. 1928 m. baigė Leituvo Karo mokyklos X laidą ir buvo pakeltas į artilerijos leitenanto laipsnį. Karininko tarnybą pradėjo viename artilerijos pulke. Atrodė, kad jo pasirinktoji ginklų rūšis turėjo jį patenkinti. Tačiau jo širdis traukė kitur. Pamilęs žydriąją Leituvo padangę, panoro skraidyti su paukščiais. Panoro tapti Lietuvos ereliu. Todėl, tik atsiradus progai, Juozas įstojo į karo aviaciją. Sėkmingai baigęs aviacijos kursų, jis pradėjo raižyti Lietuvos padangę plieno sparnais. Tada jis pasijuto laimingas ir patenkintas.

Tačiau, likimas lėmė kitaip. Juozas susirgo. Dėl sunkios ligos turėjo pasitraukti iš aviacijos ir iš kariuomenės. Karininko karjera buvo baigta. Dvasiniai jis buvo labai sukrėstas. Bet niekada nesiskųdavo. Jis visada buvo linksmas, draugiškas, nuoširdus, gal dėl to ir ligą nugalėjo. Susveiko ir sustiprėjo. Deja, vėl skaudžiai Juozas pergyveno savo Tėvynės, kurią taip karštai mylėjo, nelaimę. Todėl, antru kartu raudonajam siaubui veržiantis į kraštą, Juozas pasitraukė į Vokietiją. Karui pasibaigus, trumpai gyveno Wiesbadeno, o vėliau Kasselio stovyklose, iš kur atvyko į šį kraštą. Šiame krašte išgyveno 22 metus. Palaidotas St. John kapinėse, Stamforde, Conn.

Iškeliaudamas amžinybėn, Juozas paliko giliame nuliūdime savo mylimą žmoną Aldoną.

Išsėkis Juozai, nors ir svetimoj, bet svetingoj žemelėj.

A.M.

MEDINIS DIEVAS

Jurgis Juodis

Šių metų pradžioje, po lietuvių kolonijas Amerikoje ir visame pasaulyje, pradėjo keliauti Medinis Dievas. Keistas pavadinimas, nelengva suprasti, kodėl jis medinis? Gal būt dėlto, kad Medinis Dievas mums arčiausia prie širdies

A.A. J. LIŪTAS

— tik prisiminkime, kiek mes turėjome kryžių, koplytėlių, koplytstulpių — visi jie buvo mediniai. Mediniai, bet taip artimi ir mieli mūsų širdžiai, kad jų niekuomet negalėsime pamiršti. Juk, mūsų tėvynė yra kryžių Lietuva — ne dėl to, kad jos visos pakelės kryžiais nusagstytos, bet dėl to, kad nėra pasaulio tautos, kuri būtų, nuo amžių, tokį sunkų kryžių nešusi, kaip mūsų tėvynė.

Nelengva būtų rasti žmogų, kuris dėl savo Tėvynės vargų būtų tiek sielojasis ir pergyvenęs, ką išgyveno "Medinio Dievo" autorius Vladas Mingėla.

Paprastesnio, nuoširdesnio, bet kas liečia mūsų tėvynę — tokio nepajudinamo šulo, man neteko sutikti. Visiems jis gali atleisti, bet tik ne tėvynės priešams. Iš pat jaunystės perėjęs gyvenimo, ne rožėmis klotą, kelią — per vargų jūras perplaukęs — užsigrūdino ir tapo tvirtas savo idėjoje, nusistatyme, savo kelyje.

Jo raštų didvyriai — paprasti, eiliniai žmonės — seneliai, net vaikai, bet jie tvirti dvasioje, ryžte — Dievo ir Tėvynės tarnyboje. Daugiausia, besąlyginai myli savo kraštą ir jam nesigaili net savo gyvybių.

Tokių, anot Vaižganto, deimančių, užtinkama kiekviename V. Mingėlos apsakyme, kiekvienoje novelėje — nekaltant apie jo monumentalų kūrinių, kun. Miluko monografiją, kuriai jis pašventė keliolika metų. Kai aš Vladą paklausiau, kodėl jis tiek savo gyvenimo atidavė kun. Miluko įamžinimui, Vladas

labai paprastai man atsakė: "Kaip jo monografiją paskaitysi, daugiau manęs neklausi".

Iš tiesų, perskaitęs Vlodo Mingėlos parašytą kun. A. Miluko monografiją, daugiau nebeklausiau, kodėl tiek daug darbo buvo įdėta. Kun. Milukas nebuvo mėgiamas, kaip ir daugelis tautos žymiųjų veikėjų, dėl srovinių ir politinių įsitikinimų, ir, gal būt, daugiausia, dėl to, kad jis buvo idealistas — didis lietuvių veikėjas. Amerikoje — palikęs gražų palikimą tėvynei — 186 knygas — neįkainojamą turtą mūsų tautos kultūros istorijai. Prie to, jei pridėsime jo tiesų įsitikinimų kelią, kietą kaip plieną — turėsime kun. A. Miluko asmenį. Aišku, kas tokį gali mėgti? Gyvenime mėgiami tie, kurie yra lankstūs, moka prisitaikinti. Žinoma, tokio lietuviško ažuolo, kaip kun. A. Milukas buvo, sukurti monografiją, neprasilenkiant su istorija, gyvenimu ir tiesa — reikia, anot prof. Juozo Ereto "kur kas daugiau gabumų, negu eiliniam straipsneliui į who's who".

Be abejo, Vladas Mingėla savo kūriniu apie kun. A. Miluką pasistatė sau kultūrinį paminklą, kurio nepavyks nei jokioms audroms, nei laiko bėgimui sunaikinti.

Įnešdamas mūsų kultūros istorijon kun. A. Miluko gyvenimą ir darbus, Vladas Mingėla, lygiagrečiai neša ir kitų mūsų tautos žymių asmenų, didžiųjų tautos sūnų, žygių ir darbus. Daugelis tų tautos didvyrių yra iškeliauję į prabočių šalį, ir šiandien jau neminimi nei gyvu, nei spausdintu žodžiu. Priešingai, dar blogiau, apakinti asmenys nematų aukščiausio savo pasaulėžiūrinių įsitikinimų darželio tvoros — nesigėdi net ir šmeižto balos.

Šis mūsų tautos blogio vėžys turėtų būti išrautas su šaknimis, nes jis karatojasi per visą mūsų tautos istoriją.

Dėl šių blogybių — mūsų tautos didvyrių skandinimo amžių užmarštyje, ypač Vladas labai sielojasi ir tam yra pašventęs visą savo gyvenimą, iškeldamas tuos užmaršties pilkuosius didvyrius.

Apvainikuodamas savo 50 metų plunksnos ir literatūrinio darbo barą aukštinu vainiku, jis sukūrė "Medinį Dievą" iš vienuolikos pasakojimų įvairiomis temomis, įvairiais darbais, personažais, bet kartu — kasdieniniu, paprastu žmonių gyvenimu, kuris, kur bebūtų, kurioje tautoje begyventų, pirmoje eilėje, gyvena savo tautai.

Jo pasakojimų veikėjų gyvenimas yra eilinis, paprastas, kaip to pilksmėglio kario, senos močiutės baigiančios praverkti savo akis, belaukiančios grįžtant iš kovos savo sūnelio; ar seselės sė-

jančios žalia rūta, kad turėtų kuo papuošti Miškų Brolio kapą; arba "Medinio Dievo" didvyrio dėdės Jono Bugailos, priglaudusio našlaičius — Mildutę ir Andriuką — maskvinio okupanto aukas. Keistas buvo tas dėdė Bugaila — jis niekur nesurado nei laimės, nei ramybės — tiek savame krašte, tiek Amerikoje. Jam visuomet atrodė, kad jis permažai yra davęs savo tėvynei, kuri taip žiauriai kenčia... "savo vizijose jis susijungdavo su žuvusiais girių broliais ir bendradarbiaudavo su mirusiais, tartum jie gyvi būtų..." Slaptai, daug metų darbavosi, kad pastatytų ant Miško Brolių kapo paminklą — didžiulę Kristaus statulą, kuri, anot Vlodo, savo Šviesybe — Šviesa — apakintų žiaurius Lietuvos okupantus ir padarytų bejėgius prieš Brolių krauju persunktą Lietuvos žemelę.

Senelis Bugaila savo duoklę Tėvynei atiduoda dvigubai: savo kraujo auka ir paminklu Broliams partizanams — Mediniu Dievu, kuris ir šiandieną saugoja ir globoja jų amžino poilsio vietą.

Antras, ypač patriotinis apsakymas — Staigiai Skleidesi Tamsa. Atrodo, kad šitas apsakymas skiriamas mūsų atžalynui, kurio didvyriai yra Rūtelė Leonaitė ir Vydas Každailis. Jie nekaltai, šventai, buvo prie savo jausnystės sapnų karalijos įgyvendinimo — realybe, tačiau, nelaukta, išdavikiškai — žiauriausiu būdu tapo rusų enkavedistų aukomis.

Aš nesu linkęs į ašaras, tai palieku gražiosios lyties ginklui. Bet šį apsakymą perskaitęs, turėjau jas nuo veido nubraukti. Veltui ką nors daugiau rašyčiau apie tai; kad visa tai suprasti, reikia pačiam pergyventi. O, kad pergyvenus — reikia pačiam ir perskaityti.

Panašių didvyrių galima rasti ir kituose šios knygos apsakymuose, bet tai palieku pačiam skaitytojui.

Knyga lengvai skaitoma, įdomi — pradėjus skaityti bet kurį apsakymą, negali padėti iš šalį — nebaigus. Ypač rekomenduotina mūsų atžalynui.

Vladas Mingėla, MEDINIS DIEVAS, 248 psl. Aplankas dail. V. Aleksandravičiaus, tiražas 1000 egz. Spausdino Nida Press, Londone, išl. Detrote, Mich., 1974 m. Kaina 5 dol., su kietais viršeliais — 6 dol. Galima užsisakyti iš autoriaus: Vladas Mingėla, 33546 Clifton Dr., Sterling Hts. Mich. 48077.

KLEVELANDO SKYRIAUS RAMOVĖNŲ METINIS SUSIRINKIMAS

Susirinkimas įvyko kovo 24 d., Naujuose Lietuvių Namuose. Skyriaus pirmininkas Antanas Jonaitis atidarė susirinkimą. Tylos minutės susikaupimu buvo pagerbti mirusieji skyriaus nariai.

Susirinkimui vesti pakviestas Pr. Karalius ir sekretoriauti Z. Tarutis.

1973 m. skyriaus atliktų darbų apyskaitą patiekė skyr. pirmininkas Antanas Jonaitis. Kadencijos laikotarpyje valdyba turėjo 5 posėdžius ir 2 skyr. narių susirinkimus. Metų laikotarpyje mirė 3 skyr. nariai. Įstojo 12 naujų narių. Skyrius dalyvavo Vasario 16 D., Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo, minėjime, birželio išvežimų minėjime, pavergtų tautų minėjime, Klaipėdos krašto atvadavimo minėjime, Vilniaus 650 metų įkūrimo sukakties minėjime, Lietuvių įsikūrimo Klevelande šimtmečio sukakties atminimui atžymėti paminklo šventinimo iškilmėse.

Kapų puošimo dieną skyrius dalyvavo pamaldose už mirusius narius, Šv. Jurgio bažnyčioje ir aplankė mirusiųjų kapus. Skyrius kartu su Tautine Sąjunga padėjo gyvų gėlių vainiką prie Pirmojo Lietuvos Prezidento A. Smetonos kapo. Mirus trims skyr. nariams, jų karsai buvo pridengti tautine vėliava ir padėti gėlių vainikai.

Surengė gegužinę, kurios pelnas paskirtas "Kariui" paremti. Surengė Liet. Kariuomenės Atkūrimo minėjimą, kuriame pagrindinę, tiksliai pritaikintą, kalbą pasakė Ramovės Cikagos skyr. pirmininkas Andrius Juškevičius. Meninę programą išpildė skyr. ramovėnų choras, vadovaujamas Juliaus Kazėno. Pinigine auka skyrius parėmė šimtmečio paminklo statybą, krepšininkų išvyką į Europą, Šv. Kazimiero lituanistinę mokyklą ir stipendijų fondą.

Be nuveiktų darbų, skyriuje įsisteigė ramovėnų choras, vadovaujamas Juliaus Kazėno, kuris jau turėjo keletą scenos pasirodymų ir savo dainomis maloniai nuteikė klausytojus, taipogi atsirado ir rėmėjų. Šis pranešimas susirinkimo dalyvių buvo sutiktas su džiaugsmu.

Skyriaus veiklą parėmė: Ponia Plechavičienė, p. A. Jonaitienė, "Kario" redakcija, Jonas Balbatas, Jonas Citulis, Petras Lelys.

Praeitų metų susirinkimo protokolą skaitė J. Malskis. Protokolas, be pataisų, susirinkimo buvo priimtas. Skyriaus kasos pajamų — išlaidų apyskaitą patiekė išdininkas Pr. Mainelis.

Kontrolės Komisijos skyriaus kasos patikrinimo aktą skaitė Vyt. Stuogis. Skyriaus ramovėnų choro reikalais pranešimą davė choro vadovas Julius Kazėnas. Pažymėjo, kad choro padėtis gera, dėkojo rėmėjams, ir kas gali, kvietė stoti į chorą.

Visus pranešimus susirinkimas be pataisų priėmė, dalyviai dėkojo skyr. valdybai ir choro vadovui Juliiu Kazėnui už gerą veiklą ir kvietė valdybą pasi-

likti pareigose sekančiai kadencijai. Vienam nariui atsisakius, susirinkimas įgailojo vieną narį kooptuoti. Valdyba pasiskirstė pareigomis: Antanas Jonaitis — pirmininkas, Stasys Astrauskas — vicepir., Pranas Mainelis — išdininkas, Edvardas Blumentalis — sekretorius, Julius Kazėnas — choro vadovas ir kult. reikalams vadovas.

Kontrolės komisija palikta ta pati: Vytautas Stuogis, Juozas Kaklauskas ir Albinas Karsokas.

Keletas skyr. narių yra neaktyvūs, nelanko susirinkimų, nemoka nario mokesčio ir nesijodomauja skyriaus veikla. Buvo įvairių pasiūlymų. Nutarta valdybai kontaktuoti asmeniškai ir pasekmes pareikšti sekančiame susirinkime.

Klausimai — sumanymai

Antanas Mikoliūnas, Vasario 16 gimnazijos rėmėjų būrelio vadovas, nusiškundė, kad sumažėjo rėmėjų narių skaičius, kuris buvo sudarytas iš skyriaus ramovėnų. Kvietė būrelį palaikyti ir stoti nariams rėmėjais. Tuojau įstojo du nariai: V. Apanius ir A. Karsokas.

Iškeltas klausimas sergančių skyr. narių ligininėse lankymas. Susirinkimas įgailojo valdybą aplankyti sergančius ligininėse narius ir įteikti dovanėles, išlaidas padengiant iš skyriaus kasos.

Iškeltas klausimas: kokia padėtis II-jo Ramovėnų veiklos dešimtmečio leidinio? Leidiniui medžiaga ir pinigai centro valdybai pasiūsti, o apie leidinį neko negirdėti. Buvo pasiūlyta atsiklausti centro valdybą. A. Jonaitis paaiškino, kad apie knygos išleidimą neturima žinių. Buvo pasiūlyta nusipirkti Pirmojo Dešimtmečio ir Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės knygas. Pasibaigus susirinkimui išd. Pr. Mainelis pardavė 9 knygas.

Darbštus pirmininko A. Jonaičio dėka ir prezidiumo pirmininko Pr. Karaliaus sumaniu pravedimu susirinkimas buvo įdomus ir praėjo pakilioje nuotai-koje.

Zigmas Tarutis

DVASINIS PAMINKLAS

Besirūpinant permuratorių vajum Andriaus Norimo romanui "Miršta tik žmonės", tenka išgirsti klausimus apie faktus, kurie iš pažiūros, iš tiesų, gali atrodyti keisti, arba neaiškūs. Dažniausia diskutuojami du kalusimai: autoriaus pavardė-pseudonimas ir knygos pavadinimo prasmė.

1. Slapyvardis ar pavardė

Kodėl autorius Andrius Mironas nepasirašo tikrąja pavarde, o pseudonimu Andrius Norimas? Vos pradėjus reikštis spaudoje 1938 m., leisdamas pirmąją savo knygą "Birutės turtai", jis apsisprendė vadintis šiuo pseudonimu. Ne-

sigilinant į priežastis, konstatuosime, jog vėliau Čikagoje jis tuo pseudonimu išleido novelių rinkinį "Naujas veidas", laimėjo tris novelių premijas vis tuo pačiu Norimo vardu, o 1970 m. Kultūros Fondas išleido jo premijuotą apysaką "Be namų", taip pat pseudonimu pasirašytą. Kodėl, tad dabar, leidžiant naują knygą, autorius turėtų įprastinį pseudonimą keisti į pavardę? Kiti mūsų rašytojai taip pat garsūs pseudonimais, o ne pavardėmis — Maironis juk buvo Mačiulis, Mykolas buvo žinomas kaip Putinas, Mickevičius — kaip Krėvė.

Nėra prasmės autoriui leisti pakaitomis vieną veikalą pseudonimu, o kitą — tikrąja pavarde pasirašant. Vienodumas nieko neklaidina.

2. Pavadinimo mįslė

Yra žmonių, galvojančių apie materinę mirtį, kada kūnas, arba gyvoji substancija, miršta. Mūsų inteligentija pažįsta ir dvasinę mirtį. Kiti tuo tarpu pripažįsta tai tik laikiniu nuosmūkiu. Į klausimą — ką reiškia pavadinimas "Miršta tik žmonės", galima teigti, jog viskas žemėje miršta. Tačiau kilnieji filosofai vertina ne materiją, o sielą, protą, dvasią, valią ir tvirtina, jog žmonėms mirus, pasilieka labiau abstraktūs dalykai — kūryba, menas, mokslas, idėjos.

Apie ką kalba "Miršta tik žmonės" autorius savo romane, nesunku atspėti tiems, kurie yra susipažinę su premijuotąja A. Norimo novele "Alytis". Iš jos gi yra išplėstas šis romanas. Nesigilinant į šios novelės turinį, mums svarbu parodyti novelės, kartu ir romano, pačią kibirkštį. 1969 m. premijų įteikime Los Angeles mieste, žurnalistas Alfonsas Giedraitis šitaip apibūdino premijuotą "Alyčio" novelę:

"Novelė parašyta taisyklinga, vaizdžia kalba, trumpais, daugiausia vientisiniais sakiniais, todėl skaitoma lengvai. Autoriaus dėmesys kreiptas ne į stilistines puošmenas, bet daugiau į patį turinį, intrigą ir veiksmo įtampą, kuri tęsiasi vis tiprėjančiu laipsniu per visus 24 puslapius ir baigiasi net dviguba atrakine atomazga; kas tegalima užtikti tik labai aukšto literatūrinio lygio, pasaulinio masto novelistų kūriniuose, bet ir tai retenybė!...

"Tematikos dėstyme patriotinė kūrinių linija labai sustiprinama legendų, padavimų ir poringų priemonėmis, kurios vyriausią novelės veikėją įprasmina kvėpuoti didingos Dainavos šalies prabočių dvasia.

"Tenka pastebėti, kad šioje, patriotiniais motyvais grįstoje, novelėje visiškai nėra komiškojo elemento, be ko dabar neapsieina nė vienas mūsų dailiosios prozos autorius. Ši novelė savo rimtu

turiniu duoda ne vieną gerą pamokymą. Bet vyriausia jos vedamoji idėja nejučiomis iškelia to pilkojo didvyrio, sumanau eilinio, reikšmę, sunkiausiuose tautos apsisprendimo momentuose. Todėl ši novelė, galima sakyti, yra lyg ir dvasinis paminklas Nežinomojo Kareivio kapui, įeinantis mūsų tautos istorijon ir bylojantis ateinančioms kartoms: toksai turėtų būti kiekvienas lietuvis didvyriškoje kovoje už savo tautos laisvę!

"Grožinės lietratūros mylėtojams belieka šių novelę tik skaityti ir ja gerėtis..."

Taigi, A. Giedraitis iškėlė novelės "Alytis" prasmę ligi dvasinio paminklo, o tuo pačiu aiškiai pasakė, jog laisvės troškimas lietuvių tautai yra amžinas. Miršta kariai, žmonės, net tautos ir valstybės, bet niekad nemirs žmonių laisvės siekimo idėja!

Žinoma, kiekviena kova už laisvę yra žiauri. Neapsieina be žiaurumų ir lietuvių savanorių, o vėliau ir abiejų okupacijų partizanai, pilkieji miško broliai. Tai paminklas visiems, puoselėjusiems savo sielose laisvės idėją. Šis romanas bus paminklas mūsų kovotojams už tautinę Lietuvą, laisvą nuo bet kokių pavergėjų.

Romaną "Miršta tik žmonės" iš anksto galima užsisakyti (už 5 dol., vėliau bus parduodamas po 6 dol.) autoriaus adresu: 4422 Oakwood Ave., Los Angeles, CA 90004. Parėmusieji 10 dol. ar daugiau, bus atžymėti knygoje, kuri pasirodys 1975 metais.

Valentinas Aidas

ŽODIS DĖL STRAIPSNIO "LIETUVIS IR ŽIRGAS"

Kalpas Uoginius 1974 m. kovo mėn. Kario Nr. 3 viršelyje parodė 1-jo gusarų pulko rajone stovinčio žirgo stovylos istorinę nuotrauką. Tenka dėkoti jam už tokios nuotraukos išlaikymą ir spaudoje panaudojimą. Savo straipsnyje "Lietuvis ir Žirgas", duoda, kaip jis pats sako, pora pavyzdžių ir apie patį šio žirgo statytoją, išradinę gusarų Jurgį Rutkauską.

Tarp tų poros žodžių aš radau nepilnai aprašytą Jurgį Rutkauską ir noriu jam padėkoti.

Kalpas Uoginius apie Jurgį Rutkauską rašo: — Būdamas tik eilinis — vėliau už gerą tarnybą pakeltas puskarininkiu. Kiek toliau vėl rašo: — gusaras J. Rutkauskas braižyti nemokėjo. Būdamas savamokslis temokėjo skaityti ir rašyti. Čia ir tiesa. Juk turbūt nėra nei vieno generolo, kuris nebūtų buvęs eiliniu. Tik aš noriu pasakyti tiek, kad kai Jurgis Rutkauskas gusarų pulke kūrė ir lipdė žirgo stovylą, jis nebuvo nei eilinis, nei

puskarininkis, o — Mokomojo eskadrono vachmistras. Tuo laiku Lietuvos kariuomenėje, pėstininkų kupose, buvo viršilos, o kavelerijos daliniuose, vadinamais eskadronais — vachmistrai. Tik vėliau ir kavalerijos eskadronuose vachmistrai buvo pakeisti ir vadinami viršilomis.

Jurgis Rutkauskas buvo baigęs Mokomąjį eskadroną, ir, kaip gabus karys, pasiekęs net vachmistro laipsnį ir buvo Mokomojo eskadrono vachmistras. Gal jis ir buvo savamokslis, bet skaityti ir rašyti, tai tikrai turėjo mokėti gerai.

Į Mokomąjį eskadroną buvo parenkami kandidatai gusarai, gabūs ir su šikiu tokiu, kad ir pradžios mokyklos, cenzu. Tačiau, cenzas į Mokomąjį eskadroną nebuvo nustatytas. Ir jei Jurgis Rutkauskas buvo ten paskirtas ir baigęs, pakilo net iki vachmistro laipsnio, reikia tikėti, kad jis gerai mokėjo skaityti ir rašyti. O gal buvo baigęs ir kokią mokyklą? Kitu atveju, jis nebūtų baigęs Mokomojo eskadrono.

Braižyti J. Rutkauskas gal ir nemokėjo, bet baigęs Mokomąjį eskadroną, turėjo gerai pažinti ir naudotis Lietuvos žemėlapiams ir mokėti daryti akies nuotraukas-planus.

Kada ir kur J. Rutkauskui atėjo mintis pastatyti žirgui paminklą gusarų pulko rajone, niekuomet jo neklausiau ir jis man nesakė. Tik tiek težinau, kad gusarų pulkui būnant poligone, vach. Jurgis Rutkauskas savo rajone žirgą pasidirbo ir pasistatė iš samanų. Ant ko tos samanos buvo apklijuotos, nepasiteiravau. Pulko vadui šis žirgas labai patiko ir jis panorėjo jį turėti savo rajone. Kaip atrodo, iš to ir kilo mintis pastatyti žirgui paminklą pulko rajone. Tą J. Rutkauskas ir padarė. Žirgo griaučius, pagal J. R. nurodymus, padirbo pulko kalviai, o juos apmūrijo-aplirdė cementu pats konstruktorius J. Rutkauskas.

Kiek žinau, žirgas dar ir šiandieną stovi buvusiam gusarų pulko rajone, ir ne vienas iš praivių, eidamas pro šalį, sustoja ir jį akimis apmeta.

A. Grinius

NAUJAS "KARIO" ADRESAS

Prenumeratos mokestį ir korespondenciją siųsti šiuo NAUJU adresu:

341 HIGHLAND BLVD., BROOKLYN, N.Y. 11207

AUKOJO KARIUI:

(Kovas, 1974)

\$11.00

Petrušaitis P., Racine, Wisc.
Plenys K., Chicago, Ill.
Šadeika Č., Farmington, MI
Trečiokas K., Union, NJ

\$10.00:

Baltušis L., Chicago, IL
Dambrauskas M., Phoenix, Ariz.

\$7.00:

Pakalniškis Z., Hartford, CT

\$6.00:

Andrulis P., Philadelphia, PA
Legeckis Elena, Jamaica, NY
Mažulis J., Santa Monica, CA
Murinas J., Detroit, MI
Pečenkis P., Elizabeth, NJ
Rugys A., Paterson, NJ
Šlepetys J., Jackson Hts., NY
Truškūnas Jz. Chicago, IL
Vizbaras J., Boston, MA

\$5.00:

Abraitis J., Chicago, IL
Baipšys St., Beverly Shores, IN
Poškus H., Thunder Bay, Can.
Rumša Z., Chicago, IL

\$3.50:

Poderys K., Sudbury, Can.

\$3.00:

Gritėnas, Jz., Melrose Park, IL
Jakimavičius Vl., Brockton, MA
Mačys St., Cleveland, Ohio
Reikalas N., Kenosha, Wis.
Rimkūnas J., Dearborn, MI

\$2.00:

Barauskas St., Montreal, Can.
Ceilius Jz., Woodhaven, NY
Juras St., Chicago, IL

kaņopa P., Hamilton, Can.
Kazlauskas K., Baltimore, MD
Kukarskas Jz., Baltimore, MD
Škėma Jz., Hamilton, Can.

\$1.50:

Jasiulevičius K., Cicero, IL

\$1.00:

Adamakvičius Ig., Chicago, IL
A. J., Rockford, IL
Deikis Adf., Stamford, CT
Delininkaitis Z., Waterbury, CT
Druseikis P., Rochester, NY
Gelažius A., Paterson, NY
Jakubonis Z., St. Catharines, Can.
Juškaitis K., Chicago, IL
Karaliūnas J., Hamilton, Can.
Langė Victoria, Lakewood, Ohio
Marcinkevičius V., Toronto, Can.
Markelis Stp., Baltimore, MD
Milušauskas M., Chicago, IL
Mykolaitis K., Detroit, MI
Moras Bronė, Rockford, IL
Motuzas A., Chicago, IL
Nemanius Alk., Chicago, IL
Papartis T., Chicago, IL
Paukštys J., St. Catharines, Can.
Pimpė Alf., Chicago, IL
Pleškys A., Chicago, IL
Pranaitis Jz., Chicago, IL
Ruzgys A., Hamilton, Can.
Samuolis Z., Chicago, IL
Senkus St., Hamilton, Can.
Stankevičius A., Meirose Park, IL
Šidlauskas A., Woodhaven, NY
Šova, A., Crown Point, Ind.
Šventoraitis V., Brooklyn, NY
Ulbinas Stp., Niagara Falls, Can.
Ušelis Ad., Chicago, IL

Aukotojams nuoširdi KARIO padėka

Ivairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.